

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc

revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acest roman a fost digitizat în cadrul proiectului Muzeul Digital al Romanului Românesc 1901-1932, inițiat de Revista Transilvania, organizat de Complexul Național Muzeal ASTRA și co-finanțat de Administrația Fondului Cultural Național.

Sugestie de citare a arhivei:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *Muzeul Digital al Romanului Românesc: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

This novel was digitized for the project The Digital Museum of the Romanian Novel 1901-1932, initiated by Revista Transilvania, organized by ASTRA National Museum Complex and co-financed by The National Cultural Fund Administration.

Citation suggestion:

Baghiu, Ștefan, Vlad Pojoga, Cosmin Borza, Andreea Coroian Goldiș, Denisa Frătean, Daiana Gârdan, Alex Goldiș, Emanuel Modoc, Iunis Minculete, David Morariu, Ovio Olaru, Teodora Susarenco, Andrei Terian, Radu Vancu, Dragoș Varga. *The Digital Museum of the Romanian Novel: 1901-1932*. Sibiu: Complexul Național Muzeal ASTRA, 2020. https://revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932.

SOFIA NADEJDE

Trimel

Întâmplările unui tânăr român în Moldova, Rusia și Japonia

EDITURA: ȚARA ROMÂNEASCĂ

IAȘI

ILUSTRAȚII: I. GESTICONI

Muzeul Digital al Românilor Românești
www.romaniidinafara.ro/muzeu/index.php

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvane.ro/mdrr1901-1932

6 - SEP. 2012

BIBLIOTECA „ASTREI"
(Asociațiunea pentru lit. rom. și cultura poporului român)
Centrala Sibiiu.
Nr. 20967

IRIMEL

Intîmplările unui tânăr român

în

Moldova, Rusia și Japonia

de

SOFIA NĂDEJDE

cu ilustrații de I. Gesticone

IAȘI
„Viața Românească" S. A.
Str. Alexandri, 3.

3611

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

1964

1964

1964

Muzeul Digital al Romanului Românesc

In amintirea mult adoratului şi neuitatului mieu fiu Horea.

SOFIA NĂDEJDE.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistelitare.ro/arhiva/index/1901-1932

Copilul furat.

La stânga şoselei făcute de Mihalache Sturza, ce merge dela Mihăileni la Focşani, vine satul Cornu, mărginit cu dealuri coperite de fagi şi mesteacăni; în vale curge Siretul, care izvorăşte din Bucovina, trece pe la Mihăileni, şi se varsă în Dunărea aproape de Galaţi. Siretul dela Bacău începe a fi mai adânc, duce plute cu ferestrea aduse pe Bistriţa din munţii Dornei. In nopţile de vară se văd lunecând lumini, sunt focurile de pe plute. Călătorii zic doine jalnice, şi cântul curge ca o dungă de-a lungul apei.

Cornu e mai mult un cătun, cu vre-o cinci-zeci de case, coperite cu stuf, în vârful cărora berzele şi-au făcut cuiburi; ţăranii nu le strică, păsările acestea sunt bine-cuvântate, ele stârpesc şerpi, lăcuste şi alte insecte dăunătoare.

Pe case berzele şi-au făcut cuiburi.

Biserica şi casa boerească vin aşezate mai sus. Clădirea e veche, coperită cu şindrilă, ferestre cu gratii groase, şi un cerdac lat ca pe vremea veche. De aci se vede cum lunecă Siretul în vale lin, domol în timpurile bune. Primăvara când se rup sloiurile şi vin apele năvalnic, atunci urlă, bubue, face un sgomot asurzitor, ca un uriaş deslănţuit din lanţuri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Pe când făcuse întâi Nemții drumul de fer la noi, un țăran bătrân privea podurile de pe Siret, când din cap. Inginerul îl întreabă ce crede. „Numai să vie sloiurile, domnule, și le suflă ca pe-o coajă de nucă". „Ești prost, moșule", ar fi zis Neamțul. „Om vedea cât îi fi D-ta de hâtru peste o lună". Vorba unchеașului s'a adeverit. Într'o noapte n'a rămas nici urmă de poduri.

Cornu e moșiea lui cc. Vasilică Blându, moștenită dela părinți. Anii răi cu secetă ori înnecuri i-au dat mult de lucru, dar el zicea:

— Dacă ești sănătos și cumpătat, dacă nu cumperi ce nu-ți trebue, nu vinzi nici odată ce-ți trebue, cu „Doamne ajută" vii nevoilor de hac.

Blându era model de proprietar. Din zori până seara târziu cutreera călare moșia. Nu-i zi să nu cerceteze lanurile de grâu, ogoarele de porumb, văile cu eatbă verde și deasă. Vorba lui: „Ochii stăpânului îngrașă calul".

Cu glas domol, cu glume, îndemna oamenii la muncă. Lucrau cu tragere de inimă, știind că nu sunt certați, nici nu li se știrbește dreptul. Ei ziceau: „Când e boierul față, par'că lucrăm mai lesne". Erau în sat unii cari îi ațineau calea des dimineața, nu doar c'aveau vre-o nevoe, dar ca să-i zică „buna ziua". „Vezi, când îl întâlnim dimineața pe boer, în ziua aceea toate ne merg în plin". Omul bun împrăștie o lumină de bunătate, care te întărește.

Era între trei-zeci și patru-zeci de ani, cu fața pârlită, ochii căprii, părul castaniu, ras la față; lăsa numai musteți. Cucoana Ana, nevasta lui, femee bună s'o pui la rană, cum zic țărancele, numai cam bolnavă, de când născuse pe Irimel „singurul copil ce-le-a dat Dumnezeu".

Se uitau la el ca la ochii din cap. Deși-l răsfățau

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

părinții, Irimel era copil bun. Mult îi părea rău lui Blându că nu are mai mulți. Când auzea pe sătenii că se plâng de copii, îi mustra:

— Măi! În casa unde se naște un copil, Dumnezeu trimite o pâine mai mult.

— Așa-i, boierule, dar prea sunt vremurile grele.

— Grele, ușoare, eu una știu: cui nu-i sunt dragi copiii, nu-i om detreabă. Două-zeci să-mi dea Dumnezeu, nu mi-ar părea rău; le-aș clădi casă lângă casă, și i-aș face plugari. Dacă n'or fi copii, de unde să iasă viteji cari să apere țara? Azi e liniște, dar nu se știe ce aduce ziua de mâne! De n'om fi mulți la număr, se duc boii dracului!

— Așa-i, boierule, dar prea suntem năcăjiți.

— Doamne ferește de mai rău! Azi vorbești graiul tău, te'nchini după legea strămoșilor, ai țara ta, unde te poți hrăni muncind și copiii tăi n'au nevoe să pribegească peste mări și țări. Dar să te ferească Dumnezeu să n'o știi apăra!...

Irimel creștea vesel și voinic. În fiecare zi veneau la curte băeți de-ai sătenilor, jucau mingea și se'ndemnau la zmeu.

Irimel, îmbrăcat național, nu se deosebea mult de ceilalți copii.

Cuconul Vasilică, cum îi ziceau sătenii, își făcea de pe-acum planuri pentru băiat. Îndată ce va isprăvi clasele primare, îl va da la școala de agricultură, iar în vacanță va face practică pe moșie. „Bună-i cartea, nu zic, dar pentru un agricultor un car de minte și-o mână de'nvățătură, ajung".

Cucoana Ana, când auzea asemenea vorbe se cam supăra.

— De ce nu i-am alege o carieră mai cu rang, bunăoară magistrat, ca frate-mieu?

— Ar fi păcat și greșală, ca noi care avem un

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

petec de moşie, s'alergăm după slujbe. Să părăsim sătenii la cari ţinem ca la nişte rude. Dânşii la orice nevoe aleargă la mine, ca la un părinte. Când n'oi mai fi eu, vor veni la Irimel. Pe urmă, se potriveşte viaţa plină de farmec de-aici cu cea dela oraş? Cât de măreţ e Siretul şi în câte mii de chipuri nu se arată! Acum curge lin ca un om dus pe gânduri, şoptind tainic; iar uneori înfuriat pare un zmău din poveşti. Dar câmpiile, grădina, pădurea, prisaca? Adevărate minuni de cari nu te mai saturi! Merg pe câteva ceasuri în oraş. Nu ştiu cum aşi fugi mai repede de vuetul ameţitor, de aerul ce te înăbuşă. Nu, dragă, de ce l-am izgoni pe Irimel de pe moşia noastră, care-i adevărat raiu?

— Ca să trăească într'o lume mai aleasă.

— Da, să-şi petreacă nopţile prin cafenele şi berării! Nu zic, la un teatru, la operă putem merge şi noi şi el din când în când. Dar mai e şi altceva: dacă unul cu moşie se face doctor, avocat, magistrat şi mai ştiu eu ce, atunci băeţii celor cari n'au moşie, ce vor face? Patima ne pune uneori perdele pe ochi. Să le dăm la o parte şi să fim drepţi. Fiecărui Român i se cuvine o bucată de pâne, după meritele lui. Nu-i frumos ca unul ca mine să mă reped să-i o iau.

— De!

— Pe urmă: ce procopseală a făcut frate-tău? A pierdut moşia voind să fie slujbaş.

— Irimel e aşa de deştept!

— Crezi oare că la agricultură trebue să fii prost?

La asemenea vorbe cucoana Ana nu mai avea ce zice. Ar fi fost şi de prisos. Blându, când un lucru i se părea drept, nu se lăsa bătut în ruptul capului.

Uneori seara cuconul Vasilică îl lua pe Irimel pe genunchiu:

— Ce vrei să te faci tu, Irimel?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdr1901-1932

— Țăran, răspundea copilul, râzând. In obrăjorii rumeni i se făceau două gropițe, iar pletele bălăi îi fluturau pe umere.

Era răspunsul ce învățase Irimel de mic. Când venea un prieten, Blându își recomanda copilul:

— Uite și țăranul meu!...

Unchiul Grigore de câte ori venea, îl necăjea pe Irimel că-i luat dela niște lipoveni pe-un căuș de tărâțe.

— Ba eu sunt Român, Moldovean.

— Get-beget, coada vacei! zicea unchiul, râzând cu poftă.

— Și ce râzi, târgovețule? făcea Blându. La Români în vechime vaca era sfântă și la jurământ puneau mâna pe coada vacei.

— Nu zic ba. Numai Irimel e, vorba lui Ivan: „tata Rus, mama Rus, numai Ivan, Moldovan".

— Tată, așa-i că nu-i drept?

— Te mai îndoești?

Irimel pleca vesel să se joace cu căței Minervei.

II

In Iulie Irimel era foarte fericit. Venea la ei Nicu, un văr mai mare, să-și treacă vacanția la aer curat și să se întremeze, după un an de muncă școlară. Aducea sfoară, hârtie colorată și multe lucruri pentru zmee mari și minunate.

Intr'o Sâmbătă făcuse un zmeu mare de hârtie roșie c'o lună de aur pe el. L-a înălțat Duminică și i l-a dat lui Irimel să se joace. Zmeul vâjâia ca un balaur deasupra satului, fluturând coada ce se îndoia prin aer ca un șarpe. Nu trecu mult, și băeții din sat încep a se ițî pela poartă, doar i-ar chema Irimel să se joace și ei cu zmeul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Intăiu veni Gheorghe, băiat de vre-o şapte ani. Ştiea să bată mingea şi se juca des cu Irime'.

— Vin înlăuntru, Ghiţă.

Copilul intră vesel cu ochii ţintă la zmeu.

— E zugrăvit, cuconaşule?

— Nicu a adus hârtii frumoase dela târg.

— Dela târg! Toate frumuseţele vin de acolo. Mata ai fost?

— Am fost. Sunt, măi Ghiţă, case 'nalte cât biserica şi dughenile se ţin lanţ.

— Dă-mi-l şi mie, să văd trage tare?

— Ba ce fel! Mi-au amorţit mânile de tare ce-l ţin. Na, vezi şi tu!

Gheorghe, cu ochii aprinşi de bucurie, luă zmeul cu oarecare sfială. Aci îi mai da drumul sforii, aci o strângea, înfrigurat, parc'ar fi avut a face c'o fiinţă vie. Zmeul se zvârcolea ca un voinic, dornic de luptă.

— Să mai fie alt zmeu, ce trânteală i-am da! Dacă nu-l pune Naiba pe băiatul învăţătorului să-şi rădice zmeul, zise Gheorghe, care era cam bătăios.

La poartă se ivi alt băiat, uitându-se cu jind la Gheorghe cum juca zmeul.

— Fugi de-acolo, măi! strigă Gheorghe răstit.

— Lasă-l! Cum ţi-e drag ţie zmeul, i-i drag şi lui. El n'are inimă?

— E un hoţ, cuconaşule, să nu fure sfoară.

— Cum să fure? Intră, măi Niculai! Mai răpede, nu-ţi fie teamă, nu te mânâncă nime!

Băiatul intră sfios în curte. Ochii mari, nu-i mai lua dela zmeu. Nici nu clipia. Nu mai văzuse aşa minune.

— Să i trimetem o scrisoare, cuconaşule. Aşa a trimes băiatul învăţătorului. Ajunge hăt sus, făcu Nicola'.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Să fie a't smeu, ce mai trânteală i-am dș.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morr1901-1932

— Măi prostule, acela era zmeu? Un fleac pe lângă aista, zise Gheorghe.

— Dacă-i mai mare, merge mai răpede. El a trimes şi un inel.

—Să facem şi noi. Vezi? Nicolai ştie multe şi tu-l alungai!

Băiatul, vesel de lauda cuconaşului, scoase dintr'o pungă ce avea la brâu, un inel de alamă.

— Să-i trimetem întâiu scrisoare, zise Irimel.

Au băgat pe sfoară o hârtie.

Copiii făceau haz privind'o cum se urcă.

— Uit'te cum merge!... Na, c'a primit'o! O citeşte! Să-i trimetem şi inelul, zise Irimel. Neculaiu vârî pe sfoară inelul. Acesta se urcă învârtindu-se.

— Măi Ghiţă, dă să-l ţie şi Niculaiu.

— Să nu-l scape un Papă-lapte ca dânsul.

— Eu, măi? Că n'o fi mai tare ca Joenel, când trage să meargă la mă-sa, şi-l ţin de nici nu mişcă.

Niculai, încurajat de Irimel, luă zmeul din mâna lui Gheorghe. Ca să-şi arăte vitejia, aci zmuncea repede de sfoară, aci îi dădea drumul.

— Vezi, măi? Aşa se joacă zmăul. Ştii colea, să te simtă că nu glumeşti! Uite cum s'a înfuriat.

— Dă drumul la toată sfoara, măi Niculaiu.

— Cum vâjâe de-al dracului. Se ceartă cu nourii, cuconaşule. Halal zmău!

— Strânge şfara, măi, a slăbit vântul. Uit'te se lasă, face burduf.

— Nu te potrivi, Niculaiu! Dă-i drumul. Acu! mai! mai! Auzi ce gură face?

— Nu mai e şfară, cuconaşule.

— Păcat, să fie mai multă, ar ajunge la nouraşul cel alb.

Zmeul de odată rămase neclintit în zarea cerului, păru'nfipt pe bolta albastră. Numai coada şi-o mişca

Muzeul Digital al Romanului Românesc

mândru, nepăsător. S'auzea un vâjâit înăbuşit, o vijelie ce par-că venea de departe.

— Nici uliul nu se urcă aşa de sus, zise Niculaiu.

— Doar, nu degeaba e zmeu.

Era pe vremea secerei. Blându nu venise încă, deşi era ameaza; se temea de ploae şi sta să'nchee gireada înainte de-a lăsa oamenii la mâncare. Lui Irimel îi era foame, dar fără taică-său nu vroea să şază la masă.

— Măi Gheorghe, ţine-l de acu tu, până vin eu din casă.

Copilul alergă fuga la cămară. Niculaiu nu se'ndura să lase zmeul.

— Dă-l, păcătosule. Nu vezi că se lasă?

— Numai oleacă, măi!

— Te prind eu la fântână. Am să-ţi dau un pui de bătae, să pomeneşti şi ţâţa care ai supt-o. Cum a văzut c'am venit eu, popâc şi el!

— Dar ce, măi, am venit la casa lui tat'tu?

— Trage, măi bicisnicule, şfara.

— Bine mă'nveţi! oiu trage, când s'o porni vântul. De ce eşti, măi Gheorghe, pestriţ la maţe? N'a zis Domnul: „Ce ţie nu-ţi place altuia nu face?"

In vremea asta veni şi Irimel c'o bucată de pâne. Mânca lacom. Flămânzise.

Văzind cum se uită Gheorghe, îi dădu şi lui o bucată. Când a isprăvit-o zise:

— De acu ţine tu zmeul, să mânânce şi Niculaiu.

— Las' cuconaşule: nu mi-i foame!

— Mânâncă şi taci!

Ii îndesă în mână o bucată de pâne.

Gheorghe bucuros, s'a repezit ca un şoim, şi-a luat zmeul.

— Să-ţi arăt eu, Papă-lapte, cum se joacă zmăul. Când nu-i vânt, atunci se vede meşterul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Incepu a-l hăţui. Vântul slăbise de tot.

— Trage sfoara, Gheorghe, răpede, mai răpede, uit'te a făcut burduf, face Irimel.

— Trage, voinicosule! Nu vezi că i-au slăbit puterile? făcu Nicolaiu.

Zmeul se lăsa mereu deasupra plopilor înalţi.

— De se prinde în plop, s'au dus boii dracului, făcu Irimel.

— A stat afurisitul de vânt, de-odată.

Zmeul se tot lăsa lin, apropiindu-se de plop; părea o pasăre ce căuta loc de odihnă. Băeţii trăgeau sfoara cât se putea de răpede.

— Mai tare. Mă'ncurci, strânge sfoara, Ghiţă!

— Il hârţoiu eu dela plop!

Erau tot atât de îngrijiţi şi de răpezi ca nişte marinari în vreme de furtună.

Cu toată strădania, de odată zmeul rămase înţepenit pe-o creangă, coada îi atârna în jos. Băeţii încremenesc cu ochii la el, cu gurile căscate.

Par'că tot văzduhul striga: „Frumuseţă de zmău! S'a dus dracului"!

— Pătârnichea asta e de vină. I-am zis să nu se apropie de plop, făcu Gheorghe cu năcaz.

— Ba, tu eşti de vină: de ce n'ai strâns şfara când a stat vântul?

— Acuma, cine e, cine nu e, s'a isprăvit, zise Nicu, care văzuse dela fereastră toată întâmplarea. Cine e voinic să-l dea jos, al lui să fie!

— Il dau eu, cuconaşule, zise Gheorghe.

— Şi eu, făcu Nicolaiu.

— Fără să vă suiţi.

— Nu, cu piatra.

Băieţii iau câte-o pietricică, o leagă cu sfoară, şi'ncep s'arunce. Din când în când, prind câte-o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

creangă, cad câte-va frunze, dar zmeul stă neclintit. Nicu făcea haz de strădania lor.

— Pe rând, băieți, ca la moară. Nu voiu să fie bătae.

Intr'un rând Gheorghe îi prinse coada.

— E al mieu! strigă el.

Piatra s'a rupt, zmeul a rămas neclintit.

— Zmeul ca zmeul, dar foi ați rupt deajuns, zise Nicu.

— Să am o scară, l-aşi coborî îndată, numai până la crengi, în colo e lesne.

— Nu se poate, a mai căzut aşa unul.

Băeții încep a arunca mai cu foc.

— Pe rând, măi, ori nu vi-l dau.

Niculaiu scuipă'n palme, se depărtă, măsură c'o privire ageră şi aruncă piatra, slobozind sfoara potrivit. Piatra se urcă sus ca fulgerul, trece peste zmeu şi clătinându-l, îl desface din crengi. Mai trage puțin şi pietricica să dă pe după sfoară.

— L'a prins, strigă Irimel, vesel. E al tău, măi Niculaiu! Brava ție, bine l-ai țintit.

Niculaiu trăgea cu băgare de seamă; sfoara era încâlcită printre crengi. Ținea ca la ochii din cap să nu rupă zmeul.

Gheorghe privea cu necaz. Niculaiu mai zmunci odată şi zmeul se rostogoli jos, bondănind de ciudă.

— Nu e stricat? întrebă Nicu.

— Il dreg eu.

— Lesne l-ai căpătat, măi, era sfoara desprinsă de mine.

— Nu fii rău, măi Gheorghe. Norocul lui, făcu Nicu.

Şfară ai?

— Imi ia el tătuca, dela dugheană.

— Da, îți ia la Paştele calului. Eu am şfară de cânepă, n'o rupi, s'o tragi cu boii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— I-a plesnit arcul, da-i pun eu altul, zice Niculaiu, cercetând odorul căpătat.

Nicu scoate un ghem de sfoară din buzunar şi-l dă băiatului.

— Ţine, bre, numai să fii detreabă, să i-l dai şi lui Gheorghe să se joace. Veniţi Duminică şi mai aduceţi şi pe alţii. Fac un zmău să dea scântei. Prindem cu el fulgerul din cer.

III

Pentru Duminică Nicu pregăti zmeul minunat, care avea să dea „scântei furate dela fulgerele norilor", cum zicea Irimel.

Par'că şi vremea ţinea cu Nicu, să iasă izbânditor. Soarele strălucea mai şters ca de obiceiu. O căldură înnăbuşitoare închidea văzduhul. Vântul aburea puţin făr'a răcori. Irimel nu-şi afla loc, mereu se'nvârtea pe lângă Nicu. Aci eşea în curte să vază de s'a mai pornit niţel vânt, aci venea în cameră, zorind pe văru-său, doar ar isprăvi, să vază minunea.

Nicu făcu zmăul de mătase roşie cu stele galbene. Pe lângă cele două speteze de şindrilă, lipi două sârme groase cari eşeau cu vârful ascuţit afară din zmeu.

— De ce-ai pus sârme de aramă?

— Fiind c'aşa trebue. Prin ele o să putem avea scântei dela nori.

— Eu nu pricep.

— O să pricepi, când îi învăţa despre electricitate.

— Ce-i aceea?

— Ceva care samănă cu lumina şi căldura.

— Da, face Irimel, parc'ar fi înţeles.

Nicu muie bine sfoara în apă, iar la capătul sforei legă un şiret de mătasă.

— Ascultă, Irimel, du-te şi cere lui Ion o vargă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.vanu.ro/ndm1901-1932

de fer, cum sunt cele dela stoluri, o găsi el una prin pod.

— Dar de ce?

— Altfel n'o să avem scântei, fiind că nu-i de ajuns electricitatea dela nouri, trebue s'o avem şi pe cea din pământ.

— Nicule, dar eu acuma văd că sfoara ta are o sârmă prin mijloc. De ce?

— Aşa trebue dacă voim s'avem scântei ca nişte fulgere...

După ce isprăvi, Nicu eşi în curte. Cu ajutorul lui Irimel urcă zmeul, care nu era tocmai mare şi nici greu de suit. Ion aduse vatgă şi o înfipse în pământ.

— Ascultă, Irimel, du-te şi roagă pe tata să-mi dea teaca în care ţine termometrul; pai că i de alamă?

— Da, e galbănă.

— Dacă n'o vrea, adă o cutie rotundă de ceaiu, dar să fie de tinichea.

Irimel alergă tot o fugă; peste câteva minute aduse teaca dela termometru, un tubuşor de alamă galbănă. Nicu îl legă de sfoara zmeului.

După ce-l ridică, zmeul se lăţea departe de plopi. Începură a se aduna, sărind spre teacă, pene, paie, şi alte lucruri uşoare de pe jos.

— Dă să-l ţin şi eu, zise Irimel.

— Ba asta n'o fac. Asemenea zmeu nu-i pentru copii mici ca tine. Dacă nu-i lua seama, se întâmplă o comedie.

Blându se coborî şi el din îndemn. Nicu, ţinând zmeul de gâtanul de mătasă, cârnii sfoara şi apropie tubul de alamă de varga de fer. Atunci începură a se vedea scânteile. Nicu îndepărtă zmeul cu tubul şi scânteile se lungiau ca nişte vreascuri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Dac'ar da puţină ploae, am avea scântei şi de-un metru.

— Adevărate fulgere, zise Blându. O să ploae; e cerul închis şi norii jos. Noi plugarii suntem astronomi.

Peste câteva minute începe a bura.

— Dă, Doamne, să ploae! strigă Irimel vesel.

— Multe puteri sunt încă în natură pe care omul nu ştie să le întrebuinţeze, făcu Blându.

— Ştiinţa o să le descopere, o să le supue pe toate. Nu'n zădar muncesc mii de învăţaţi.

— Nicule, dă şă-l ţin şi eu, voiu fi cuminte, zău cuminte!

— Bine, ţine-l; dar nu cumva s'apropii mâna de tubul de alamă.

— De ce?

— Fiindcă te poate trăsni şi mori pe loc.

— Mai bine nu i-l da. Nici pe dracul să-l vezi, nici cruce să-ţi faci, zice Blându, privind şi el zmeul minune.

— Dacă ar fi cuminte, ar ţinea de şiret, zise Nicu.

— Muncim noi ştia dela ţară, ca să dăm lumei pânea de toate zilele; dar atâta pricepem că şi oamenii cari îngălbenesc în cabinetele lor, cetind şi făcând experienţe, sunt de mare folos cu descoperirile lor. Toate maşinile cu cari ne uşurăm noi agricultorii munca, lor le datorim. Ei duc omenirea spre fericire.

— Ei, unchiule, vorba profesorului nostru de filosofie: dacă n'ar fi fost printre oameni acele minţi alese, numite genii, ar fi vai de noi, am trăi şi azi ca maimuţele!

— Ar trebui puşi în rândul sfinţilor

— Oricât li s'ar plăti de mult invenţiile, tot nu vor fi de-ajuns răsplătite, faţă de folosul ce aduc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Acum o sută de ani, nici pomeneală de puterea aburului şi a electricităţei. Un lucru e sigur: fericirea omenirei nu va eşi din războae şi revoluţii, ci din cabinetul de lucru al învăţaţilor.

— Da, cu condiţie ca noi plugarii să le dăm de mâncare.

— Bine înţeles; dacă ar veni învăţaţii să ţie sapa de coadă, atunci adio progres!

— Mai e vorbă? Numai printr'o împărţire a muncei bine înţeleasă, omenirea va putea merge înainte. Mă uit eu câte odată la albine, ce desăvârşită erarhie.

In vremea asta, bura de ploae se'ndesise, scânteele se ţineau lanţ, lungi de câte un metru, pocnind ca din pistol, şi împrăştiind un miros de pucioasă. Servitorii s'adunaseră ca la comèdie. La poartă, băieţi, câţiva flăcăi şi fete, priveau mirându-se de aşa minune.

— Veniţi încoace, băieţi, nu-i cu plată! zise Blându.

Intrară cu toţii.

Nicu se uita ba la unul, ba la altul; când îl văzu pe Gheorghe, făcu:

— Măi Ghiţă, dar Niculaiu de ce n'a venit?

— L-a muşcat un câne.

— Ce câne? făcu Blându.

— Se zice că era turbat.

— Ce spui, măi? zise Nicu.

— Era cu purceaua pe toloacă, s'o pască. De-odată vede că vine un câne, cu bale la gură, cu ochii sângeraţi, apucă purceaua de picior. Niculaiu avea la el numai biciuşca. Se răcăduieşte, ţipă, câne le nici gând să fugă. Incepe a da în el cu biciul; javra se răpede şi-l apucă de mână. El ţipă. Noroc de nişte oameni ce treceau pe acolo, că l-au scăpat. Pe câne d-au ucis.

— Al cui era câne le?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Nu-i din sat. Cine ştie de unde venea el? Câinii, după ce turbă, fug dela casă.

Blându chemă repede pe Ion, feciorul din casă.

— Măi Ioane, du-te fuga şi cheamă pe Catrina. Ascultă! Treci pela grajd şi spune viziteului să pue trei cai la gabrioletă. Cât oiu fuma o ţigară, să fii înapoi înapoi.

— Înţeles!

— Auzi? Îl muşcă un câne turbat şi nu dau de ştire la primărie!

Altul mai mare dă să intre în vorbă:

— A chemat pe baba Dochiţa, şi i-a descântat.

— E muşcat rău? întrebă Nicu.

— L-a încolţit.

Blându se uita mereu la ceas.

— De vine repede, apucăm trenul şi disearăţe la Iaşi, la spital. Păcat, băiat cuminte, isteţ. Vestea aceasta strică tot cheful cu zmeul. Irimel sta şi el supărat. Ce bine bătea Niculaiu mingea!

— Tată! oare să i se treacă lui Niculaiu?

— I-o trece, dacă l'om duce repede la doctor să-i facă injecţii. De nu, moare turbat, ca fata Vântului, sărmana! Rupea tot de pe ea, lătra şi da să muşte.

— De ce turbă câinii, tată?

— Îi muşcă alţi câini turbaţi.

— Dar pe aceia cine-i muşcă?

— Alţi, ori vreun lup, turbat. Boala se ţine din dobitoc în dobitoc.

Irimel, par'că ar fi înţeles mai multe, tăcea. Şi totuşi tot ştiinţa adusă mântuitoare izbise Blându. Îi se rupe şi azi inima când îmi aduc aminte de un suprefect. Era suprefect. Nu se descoperise încă vaccinul turbării. Aduseră un om turbat la suprefectură. Bietul Iluţă, aşa-l chema, dădea să-i lege mâinile.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaniaromana.ro/mdrr1901-1932

Nime nu voea să se apropie de bolnav. L'a muşcat, dragă, de un deget. Peste patru-zeci de zile a turbat, luţă. Urla, lătra, şi făcea bale. Dar avea cunoştinţă; când îi veneau furiile, striga: „Fugiţi! îmi vine să muşc, să vă rup". A murit în chinuri groaznice.

Peste puţină vreme, sosi şi Ion cu femeea.

— Ce face băiatul?

— Apoi, sărut mâna, uite păcatul a dat peste el. Îl ducem îndată la spital.

— O să-i tae mâna, păcatele mele!

— Nu fii proastă, femee! Doctorii or să-l scape. Altfel turbează ca fata lui Vântu.

— Mai bine să moară în casa mea, decât prin străini.

— Nu vorbi fleacuri. Dă fuga de-l primeneşte, Ion se duce şi-l ia cu trăsura.

— N'am frântă para, boierule.

— N'avea grijă de asta.

Femeea plecă ştergându-se la ochii cu mâneca de la cămaşă.

— Sărmanul Niculaiu, merg să-l văd şi eu, zise Irimel.

— Du-te în trăsură cu Nicu. La întors veniţi pe jos, o luaţi pela fântâna hangiului, e mai de-adreptul.

Irimel alergă în casă, şi veni răpede cu puşculiţa.

— Dau banii lui Niculaiu, i-or trebui între străini.

Blându a dat lui Ion cinci-zeci de lei, să aibă pentru drum, şi o scrisoare către doctor.

— Ioane, să-mi dai socoteală până la para. Nu pierdeţi o minută, cum ajungi, du-te întins la spital.

— Iordachi, ai înhămat pe murgul şi pe Savel?

— Da, cucoane.

— Bine, cu ei ajungeţi la vreme. Ascultă, Ioane, de cumva sosiţi la gară şi-i casa închisă, suiţi-vă în tren, plăteşti conductorului. Tu, îndată ce-aşezi băiatul, pleci îndărăpt.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Cucoana Ana era dusă la o prietenă depe moşia vecină. Când s'a întors, Blându îi povesti cele întâmplate. Niculaiu era botezat de dânsa.

— Bine c'ai fost energic, zise ea.

— In vremea asta, veni şi Irimel cu Nicu.

— Ai auzit, mamă, ce-a păţit bietul Niculaiu?

— Se temea de spital?

— Zicea: cum o sta el singur între streini?

— Ce crezi tu, Nicule, oare i-o fi de folos? Cum lucrează vaccinul?

— E cam greu de'nţeles, dragă mătuşă, dar să cercăm.

In balele animalului turbat sunt microbi, nişte vietăţi mici, cari nu se văd cu ochii. Când câinele muşcă, microbii străbat prin sânge pe'ncetul, se'nmulţesc şi dau boală. Vaccinul cu care se vindecă bolnavii de turbare, îl pregătesc doctorii din creerii câinilor turbaţi; dar îl fac aşa fel, ca să fie microbii mult mai slabi, încât organismul nostru se deprinde să se lupte cu boala, adică sângele omului face şi el nişte otrăvuri care ucid microbii, sau nu-i lasă să trăească şi să se înmulţească.

IV

Se apropia iarmarocul lui Sfântul Ilie. Blându avea obiceiu cu prilejul acesta, să facă pentru anul întreg cumpărături. Tot la iarmaroc vindea vitele de cari n'avea trebuinţă: vaci sterpe, boi bătrâni cu cari nu se putea sluji, caii de prisos şi câte patru cinci tretini, cari erau fala iarmarocului. Lua bani buni. Căpătase sămânţă dela o rudă din Basarabia. Pregătirile de plecare încep cu o săptămână înnainte. Cucoana Ana mergea şi dânsa pentru târguelile casei. Anul acesta, cu o zi înnainte, au găsit'o nişte friguri şi nu voi să plece bolnavă asupra drumului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Irimel aştepta cu neràbdare ziua plecărei. Sta ca pe spini.

Toată vremea cu gândul la comèdiile şi panoramele ce avea să vază. Şi prin somn visa jucăriile ce o să-i cumpere taică-său: o minge mare, mare cât un cap de om, să se mire toţi băieţii din sat. Pe urmă o goarnă, o puşcă, o sabie, să se joace cu băieţii de-a soldaţii. Pân' acuma, se juca cu beţe în loc de puşti; lui ca ofiţer îi va sta mai bine cu sabie şi puşcă adevărată. Când era aproape s'aţipească, tresărea, mai uitase ceva: un biciu de trestie cu curea albă, să mâe caii, când şade pe capră alături cu vizitiul.

In ziua hotărâtă de plecare, Irimel se trezi cu noaptea'n cap. Bucuriile aşteptate nu-l lăsau nici să doarmă. Abia gusta din cafea.

— Bea, puişorule. O să-ţi fie foame. La drum flămânzeşte omul, zicea jupâneasa.

— Nu mi-i foame, zeu nu! A tras oare trăsura?

— Acuşi. Boierul încă nu-i gata.

Jupâneasa Smaranda, din porunca stăpâne', pusese în trăsură un coşuleţ cu doi pui, pâine, castraveţi acri, o sticlă de vin şi alte pacheţele cu lucruri bune. „Pân'or ajunge la Fălticeni, copil nu-i? o să-i fie foame. Ştiu, boierului nu-i place să plece cu traista de-acasă; dar de, el, mititelul, să rabde??", zisese jupâneasa Smaranda către cucoana Ana.

Innainte de plecare, Smaranda şopti copilului:

— Când îi flămânzi, ceri lui Iordachi coşul. Auzi, puişorul maicăi?

Smaranda ţinea mult la Irimel: îl alăptase, căci cucoana Ana fusese multă vreme bolnavă, după ce-l născuse.

Droşca trase la scară. Patru cai, puşi câte doi, băteau de neastâmpăr pământul, dornici de plecare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr_901-1932

Irimel sărută pe mamă-sa, pe Nicu, își luă ziua bună dela Smaranda, care îl sărută pe amândoi obrajii, zicând:

— Puișorule, să ne aduci târgul de-un colț în coace și să te întorci sănătos!

— Am să-ți aduc, mamă Smarandă, o casîncă de lână cu flori, cum îți place.

Smaranda aruncă nouă fărâmituri de pâine în urma trăsurii. „Să le meargă în plin", credea dânsa. Răcoarea și liniștea dimineței înviorase natura. Prin sat fete și neveste alergă grăbite la apă; altele mai harnice duc demâncare la câmp. Irimel cu ochii veseli, cu fața plină de bucurie, credea că zboară spre visurile lui fericite. De câteva zile se gândea la toate minunile ce avea să vadă la iarmaroc.

Din aceste visuri frumoase îl trezi uruitul podului de peste Siret. Apa verzue, liniștită, curgea lin, luminată pieziș de razele soarelui ce o tăia ca un smoc de beteală. Vârfurile dealurilor dinspre apus începeau și ele a fi luminate; se părea că plutesc într'o ploae de scânteĭ. Trecuseră podul și tot s'auzea șoapta Siretului, ca un vorbăreț, nu mai sfârșea de spus toate câte văzuse de veacuri. Cu cât s'apropie de ținutul Sucevei, cu atâta dealurile se înmulțesc, tot mai mari, ca niște straje la poalele Carpaților. Unele verzi-negrii, sunt pădurile de fagi și stejari ce le îmbracă vârful și coastele; altele umilite, de pe care oamenii nepriceputi tăiaseră pădurile, arătau goliciunea lutului galben, mâncate de apa ploilor. Toate'n bătaea soarelui ademenesc privirea, pierzându-se departe sub cerul albastru ca o mare liniștită.

Irimel uitase de foame. Atâtea frumusețĭ înainte, la dreapta, la stânga. Câmpia se tot îngusta și dealurile răsar la fiecare pas. Drumul era bun, noaptea dase o bură de ploae. Răcoare și nici un fir de praf.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

Pe lângă șanțurile ce despart ogoarele de șosea, crescuseră șiruri de garofe sălbatece. Umede de rouă, par rubine. Miros de flori și verdeață; cât ține vederea, toate dau sufletului o bucurie nespusă. În depărtare, pe o colină, se auzea doimind un cioban. Cânta din caval. Nu era jale nici bucurie, ci un cântec care amorțea orice gând, simțiai adânc farmecul naturei. Caii merg la pas, viziteul lăsase hățurile slabe, Blându nu gândea nimic. Irimel, după câtva timp, zice:

— Ciobanii noștri nu cântă așa frumos. Din ce cântă oare el, tată?

— Din caval.

Pe la prânzul cel mic trecuseră de-un sat vechiu, cu case bune și cu gospodari cuprinși. Drumeții îl salutau pe Blându după obiceiul țăranilor din Moldova, cari dau buna-ziua oricărui călător. Irimel, crescut lângă Siret, se bucura văzând Șomuzul cu apa limpede, umbrit pe unele locuri de sălcii înalte, verzi.

— Aista-i tot Siretul nostru, tată?

— Așa! Se poate? E Șomuzul care vine din munte. Aci făcură popas.

Irimel se coborî din trăsură, alergă la apă s'arunce câteva pietre, grăbit parcă ar fi avut de îndeplinit o datorie. Pe urmă tăie o trestie, care-i păru mai naltă. Printre dealuri se zăriau satele acățate pe coline, ca niște cuiburi. Pereții albi strălucesc la lumina soarelui, coperișurile gălbii de stuf le dădeau o umbră domoală. Blându știa obiceiul neveste-sa și zise:

— Iordachi, vezi nu-i găsi ceva în lădița trăsurei?

— Indată, cucoane!

Aduce coșul, așterne un șervet pe iarbă verde, la umbra unei sălcii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Poftim la masă, dacă v'aţi adus de-acasă, zise Blându.

Irimel, când văzu puii rumeni, feliile de pâine, castraveţii subţiri şi galbeni, simţi că-i e foame şi încă tare. S'aşează jos şi'ncepu a mânca lacom carnea de pe fiecare oscior. I se părea că nu s'o mai sătura. Toate erau aşa de bune, aşa de gustoase! Asemenea friptură nu mâncase de când era el! Dar pâinea? Ce bun gust avea! Blându mai căutând prin coş, desfăcu o hârtie.

— Dar asta ce-o mai fi? Poftim, la drum mai trebueau şi plăcinte! Astea's trebile Smarandei.

— Strudel cu vişine, de care-mi place mie! Păcat că nu-i şi Nicu!

— Dar mama să rămâe singură?

— Venea şi mama, de nu era bolnavă.

— Iordachi, vezi, mai e de unde să pui şi tu pe-o măsea? Mânâncă răpede şi la drum; pe după amiază să fim în Fălticeni.

— Sântem mai devreme.

Drumul era bun; caii voinici nu obosiseră; trăsura îşi urmă zborul spre oraş.

Printre multe dealuri şi colnice dela Apus, Irimel începu a zări bisericile şi casele Fălticenilor. De bucurie, copilul nu se mai uita la câmpiile bogate, cu lanurile verzi de porumb, cu spicele ca nişte pene de struţ legănându-se a lene în bătaca vântului. Se vedea în mijlocul iarmaroculu', cu jucării minunate, cu panorame, unde priveşti oraşe şi palate ca din poveşti. Ii mai treceau prin minte tot soiul de zaharicale, de turtă dulce şi de covrigi. Par'că auzea ovreii strigând: „haire pleţel", „haire beig'ă", nişte turte galbene cu cernuşcă pe ele, şi covrigi mai mult şofran decât ouă...

— Tată, uit'te Fălticenii!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Departe 'n zarea ochiului se vedea întinderea presărată cu case printre pălcuri de verdeață. Din loc în loc, strălucesc în lumina soarelui turnurile. Toate se răsfață în mijlocul copacilor. Fălticenii par un oraș de vile înconjurat de pometuri. La barieră, Blându era cunoscut ca om cinstit; când spunea că n'are nimic, slujbașul trebuea să-l crează pe cuvânt. Trăgea totdeauna la hanul lui Ioachim: îi venea mai la îndămână și se deprinsese acolo. Cum ajunse, porunci lui Iordachi:

— Dă fân cailor și-i adapă. Ei, sărmanii, n'au graiu să ceară. Pe urmă te vei îngriji și de gura ta.

După ce s'au spălat și s'au scuturat de praf, a stat cu Irimel la masă. Nevasta hangiului era femee gospodină.

„Îi drag omului să mănânce din mâna ei" ziceau mușterii. Blându nu era pretențios la mâncare: ochiuri, un fel de legume fierte cu unt, brânză și fructe îi erau de-ajuns. După masă, vorba lui era: „Am mâncat ca un popă'n sărbători, dar mă simt ușor".

Irimel sta ca pe foc.

— Tată, oare-a început iarmarocul?

— Început, încă de când! A rămas și pentru noi deajuns.

— Când ne ducem?

— Acuși, să ne mai odihnim puțin, doar cade omul dintr'un pom și tot mai stă. Azi mergem numai pe văzute, cumpărături facem mâne.

Cu săptămâni înainte de Sfântul Ilie, încep să curgă din toate părțile Moldovei mărfuri și vite. Din Bucovina vin negustori de lipscănie, panorame și tot felul de comèdii, la care s'adună lumea ca la urs. Din munți s'aduc cofe, putini, cofițe, și cofăele înflorite cu fierul ars, coșuri de nuele și de papură. Erau și Țigani cu linguri, copăi, fuse, căldări, cât

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vedeai cu ochii, cară încărcate cu fel de fel de lucruri; olari de aci din țară și de peste graniță, întind la soare: oale, străchini, talere și cănі smălțuite cu verde, gălben și roș, înflorite tot așa cum se făceau și acum câte va mii de ani. Semănau cu cele desgropate la Cucuteni, lângă Iași, dovedite că sunt de mii de ani.

Meșteri dulgheri mai lucrau baratece, șandramale, sub care să se adăpostească de ploae și de soare lumea. Făceau mereu mese, lăiți cu țeruși bătuți în pământ.

Iarmarocul lui „Sântelie", se vestea frumos, lumea curgea mereu din orașele și satele depărtate. Era cel mai mare târg din Moldova.

In altă parte, pe un tăpșan, ce fusese verde se întindea ocolul de vite. Un pâlc de boi șuri-albi cu coarne lungi, răsfrânte, aruncă priviri blânde din ochii mari și negri. Obosiți de starea în arșița soarelui, cai mărunți de munte iuți la mers, dar cumpăniți prin locurile priporoase, necheză jalnic; oi cu lânile țigăi, berbeci trupeși, mai câte-un măgar cu urechile lungi, purtând răbdători desagii grei, cojocul și cața ciobanului, rup din când în când monotonia cu zbieretele lui. Muntencele, în cămăși albe cu altițe roșii și negre, cu catrințe strânse pe trup, la cap legate cu ștergar alb, hodinesc la umbra carului pe câte-o velință așternută jos. Dimineața era toiul târgului, după amiază petrecerile.

In partea cu stămburi, mărunțișuri, jucării și de-ale mâncării, te-asurzeau strigătele negustorilor și cântecele Țiganilor. De departe părea un clocot uriaș, un iad în care se chinuesc sufletele. Aci era zbuciumul după bani, dorința câștigului cu prețul minciunei și înșelării.

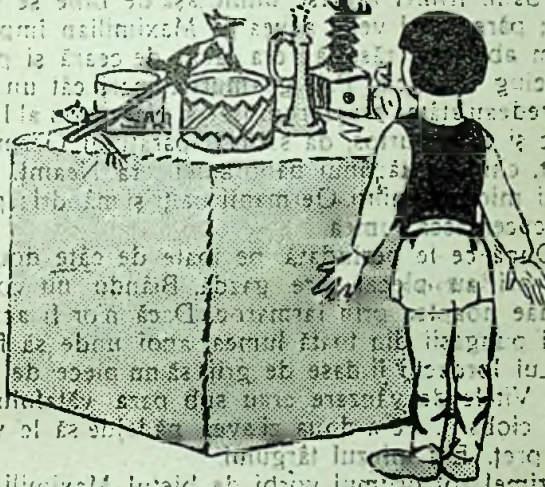
Blându se opri cu Irimel în fața unui negustor

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

de jucării, care le atinea calea, ademenindu-i cu fluere, tromboane, darabane și paiațe bocbat din talere. Nu știea copilul la care să se uite mai întâiu.

— Ceri ți alegi, Irimel?

Copilul sta nedumerit. Pe toate le-ar fi luat. Toate erau frumoase!

Se opri cu Irimel în fața unui negustor de jucării

Negustorul nu mai isprăvea, aci arăta păpuși cu fața vopsită, mâinile și picioarele prinse în cuie la încheeturi. Arată și altele de porțelan îmbrăcate mai scump și paiațe schimonosite. Țăranceie se ngrămădeau la panglici colorate, la mărgele, cercei și trandafiri roși ca para focului.

Irimel își alese o tobă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Mai lăsăm altele pe mâne. Venim cu trăsura, zise Blându.

Se apropiară de panoramă, unde un Negru buzat, cu fes roş, bătea din talere, poftind lumea să vază Parisul, New-Yorkul, moartea Impăratului Maximilian şi pe Napoleon cum dă sabia lui Wilhelm I-iu, Impăratul Germaniei. Aci intră Blându cu Irimel. Nu prea era năvală. Se găseau puţini să dea cinci-zeci de bani. Irimel rămase uimit, aşa de bine se vedea tot; părea că-l vede aevea pe Maximilian împuşcat, cum abia mai răsuflă; era făcut de ceară şi pus în cosciug cu sticlă. Prin geamurile mari cât un taler, se vedeau atâtea oraşe frumoase şi Napoleon al III-lea, mic şi cam burtos, dă sabia împăratului Germaniei, nalt, chipeş. Stăpânul panoramei era Neamţ. Francujii mici şi umiliţi, Germanii nalţi şi mândri: popor să cucerească lumea.

După ce le perindară pe toate de câte două ori trei ori, au plecat spre gazdă. Blându nu voea să rămâe noaptea prin iarmaroc. Dacă n'or fi aci adunaţi pungaşii din toată lumea, apoi unde să fie?

Lui Iordachi îi dase de grijă să nu plece de lângă cai. Vitele de vânzare erau sub paza vătafului şi-a doi ciobani. Pe-a doua zi avea nădejde să le vânză, cu preţ. Era miezul târgului.

Irimel tot drumul vorbi de bietul Maximilian.

— Ce oameni răi! De ce l-or fi împuşcat?

— Nu-l mai voiau împărat!

— Dar Napoleon? Aşa-i, tată, că un soldat nu trebue să dea nici odată sabia?

— Vezi bine că nu; dar pe dânsul îl prinseseră şi nu mai avea ce face.

Irimel nu prea înţelegea tot adâncul lucrurilor, dar se mulţumea cu cât putea pricepe. Inainte de culcare, zise lui tată-său:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

BIBLIOTECA CENTRALA
a „ASOCIAȚIUNII"
SIBIIU

— Pușca, sabia și trâmbița le cumpărăm mâne. Da, tată ?

— Sigur, mâne târâm iarmarocul de-un colț, acasă.

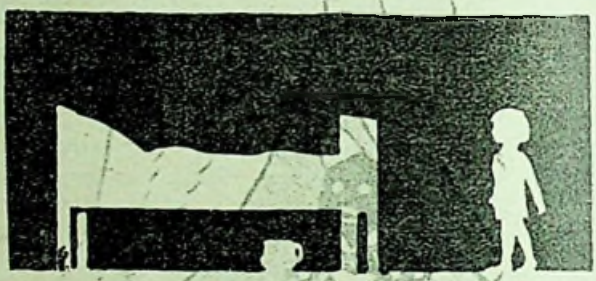
Se apropiară de panoramă unde un negru buzat, cu fes roș...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce? Nu mi le iai?

— Ți le iau toate, n'avea grijă. Culcă-te și dormi.

Irimel nu se putea dumeri cum o să doarmă el într'un pat așa de mare. Cu vai nevoe se desbrăcă.

Irimel nu se putea dumeri cum o să doarmă el într'un pat așa de mare.

Nu era mama Smaranda să-l ajute, să-i scoată ghetele, să-l închine, punându-l să spue după dânsa: „Tatăl nostru", iar la urmă să repete: „Dă Doamne sănătate tatei și mamei, mie noroc și minte, și iartă păcatele bunilor și strămoșilor. Amin". Se'nchină și el cum putu, își făcu pe perină semnul crucei.

Blându îl credea pe Irimel destul de mare, să se ajute singur. Stinse lumânarea s'adoarmă copilul mai bine.

— Tată, eu nu pot dormi: îl văd pe Maximilian, săracul, cum sufla de greu!

— Închide ochii.

— Atunci îl văd mai tare. Aprinde lumânarea.

Blându aprinse lumânarea. Pricepu că Irimel se temea prin întunerec și că-i era rușine să spue.

Pe'ncetul îl prinse aromeala, cu visuri în care

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaneasca.ro/mdrr1901-1932

s'amesteca vuetul iarmarocului, jucării, oameni, Maximilian înviat da sabia unui împărat uriaş... pân'ce un somn adânc coprinse pe copil. Sufla rar, uşor. Tată-său stinse lumânarea, să poată adormi şi el.

Pe incet il luă aromeala cu visuri in cari se amesteca vuetul iarmarocului, jucării, oameni...

A doua zi au pus caii la trăsură şi au plecat des dimineaţă. Trebuia să isprăvească cu vândutul vitelor.

S'au oprit îndreptul panoramei, ca să se uite copilul la paiaţii cari chiamă lumea.

— Ascultă, Iordachi, staţi aci până mă'ntorc eu...

Trecuse vre-un ceas de la plecarea lui Blându.

Era un vuet, o larmă de ţipete, strigăte la mărfuri, glasuri omeneşti groase şi subţiri, cântece de lăutari, toate fac zgomot, ameţesc mintea. Irimel se plictisise, nu mai avea ce să vadă; se'nvârtea când pe capră, când pe scaunul trăsurei.

— Nu mai vine tata?

— Trebue să vie, zise Iordachi, pufăind din lulea.

De câteva minute o Ţigancă oacheşă, în spate c'un şal de mătasă înflorit, cu bani de aur la cosiţe se tot învârtea pe lângă trăsură. De odată se opri, zicând:

— Mută eşti cuconaşul pe care-l caut, mânca-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ţi-aşi ochişorii! Uit'te, a cumpărat boierul un odor de tingire. Ţine-o, bade.

— Dar boierul unde-i?

— Uit'te-l, vine.

— Nu-l văd, zise Irimel.

— S'a oprit la colţ, face nişte târgueli.

— Iordachi, eu merg la tata; mi s'a urât.

— Hai, că te duc eu. Vezi, bade, să nu ia cineva tingirea, că nu mi-a plătit-o încă boierul.

Irimel sări iute din trăsură, ajutat de Ţigancă.

— Pe-aci, puiul maicăi, făcu Ţiganca prin mulţime, apucându-l de mână.

Peste vre-un ceas veni şi Blându. Abia isprăvise vânzarea vitelor.

— Unde-i băiatul?

— S'a dus la d-voastră.

— Eşti nebun? Cum l-ai lăsat? Unde să mă găsească între mii de oameni? Incotro a apucat?

— S'a dus cu ţiganca pe care aţi trimes-o cu tingirea. A lăsat-o la trăsură, zicea că nu-i plătită încă.

— Ce tingire? îngână Blându şi se făcu negru ca pământul. Se'nvârtea lumea cu el; abia nu căzu din picioare.

V

După un minut de cugetare, Blându simţi că nu-i de perdut o clipă. Trebuia pusă poliţia în picioare, dacă vrea să mai găsească băiatul. Ii tremură tot trupul de supărare; dar îşi zicea că e bărbat şi trebue să se stăpânească. Nu cu lacrămi şi tângueli zădarnice va da de urma copilului. Ce folos să trezească mila lumei, când nu-l poate ajuta.

Intr'un suflet alergă la comisarul iarmarocului. Era norod mult, n'aveai unde lăsa un ac. Cu trăsura ar fi ocolit mult. Povesti nenorocirea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Fără îndoială, hoața de Țigancă a furat copilul. La fiecare iarmaroc se pierd copii. Dar lasă, domnule Blându, pe mine. De data asta, am să le scot și măselele din gură. Până'n seară să știi că-ți aduc băiatu'. Adresa D-voastră? Cum îl chiamă pe copil, de câți ani e? Semnalmentele lui?

— Irimel. Un copil voinic, bălan, cu ochii albaștri. E de șase ani.

— Greu o să-l ascundă Faraonii. Avem în jurul iarmarocului vre-o trei șatre. Iau cu mine trei comisari și șase gardiști. Când ne-or vedea țiganii, înghiață sângele în ei. Îi vâr în pământ, să-i ia mama dracului. Cât ne dau de lucru lighioanele astea, n'are cineva idee! Am zis d-lui Prefect să-i gonim din iarmaroc! Dar cu bunătatea D-sale uit'te ce pățim! Apoi: câte hoții! Eri au furat unui țăran banii ce-i luase pe boi. Dar i-am găsit! Când au văzut pe Sfântul Niculaiu din cui, au scos toți banii. Amară pâne mâncăm și noi!

— Domnule comisar, de-mi găsiți copilul, o mie de lei pe masă. Dar ce zici?

— Ei! d-le Blându, ne facem datoria pur și simplu. Nu trebue parale. Las' pe mine: îi fac pe Țigani ciulama, să pomenească și nafora care n'au mâncat-o, fie lor acolo!

— Ba dau, dau, domnule, oricât, numai aduceți-mi copilul. Cămașa de pe mine, sărac lipit pământului, dar să-mi găsesc băiatul. Mă crezi? Sunt ca nebun. Sunt bărbat, dar abia mă stăpânesc de nu bocesc în glas, ca o femee!

— Te cred, d-le Blându, și eu sunt tată, de piatră n'oiu fi. Dar să aibi răbdare. Pe onoarea mea, că-l găsesc. O să rup din Țigani cu dinții. Cam știu ei moarea mea. Unu-i comisarul Lupu. La revedere!

Blându, nemulțumit cu atâta, se urcă'n trăsură și alergă la Prefect.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Era vremea dejunului. Gardistul nu prea voea să-l lase. Văzându-l însă negru de supărare, îl pofti să intre. Prefectul îl primi în sofragerie şi ascultă nenorocirea ce-l lovise. Om bun, părinte de familie, simţi toată grozăvia durerei.

— Dau îndată ordine telegrafice la graniţă şi'n toate oraşele mai apropiate. Chiar azi poliţia va face cercetări. Nu rămâne ţigan necăutat. Trebue să-ţi găsim copilul. Ar fi ruşine să ne lăsăm furaţi ziua'n amiaza mare.

Blându nu se mulţumi nici cu atâta. Trimese anunţuri la cele mai răspândite ziare, că ori-cine i-o aduce copilul, capătă răsplată cinci mii de lei. Dădu numele şi semnele băiatului. Credea că înşişi Ţiganii vor afla şi, lacomi de bani, vor găsi chip să i-l trimiţă.

Ziua păru an bietului tată. O clipă nu-şi afla loc. Alerga dela comisie la comisie, să vază de nu s'a dat de urma copilului. Toată ziua n'a gustat nimic. Era cu o cafea neagră de dimineaţă. Nu putea lua o înghiţitură. Îi sta mâncarea'n gât. Simţea o sfârşeală, şi o amărăciune în gură. Din când în când lua câte-o gură de apă; i se usca limba. Nimic nu otrăveşte ca supărarea. Din când în când îi venea câte-o veste îmbucurătoare; o precupeaţă văzuse un băiat bălan, dus, de mână de-o Ţigancă, chiar în gura pieţei. „Era să chem sergentul, dar până să văz de-un muşteriu, am pierdut-o din ochi". Alta spunea c'a văzut un băiat plângând... Ceva răspicat nu spunea nime. Începea să înopteze şi Blându nu ştia nimic de copil. Cu toată stăpânirea de sine, îi venea să i-a o puşcă, să meargă din şatră în şatră şi să'mpuşte orice ţigancă i-o eşi înnainte. Cum s'au îndurat lighioile să-i fure tot ce avea el mai scump! La ce s'ar mai duce acasă, la ce-ar mai munci? Dar că-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pede mintea sănătoasă îi zicea că astea sunt apucături sălbatice, din pricina durerii nemărginite şi că e dator să lucreze ca om cuminte. Viaţa e plină de cumpene, numai mişeii se dau bătuţi!

Pe'nserate se duse la poliţie, comisarii erau adunaţi la raport.

— Suntem rupţi de foame şi oboseală; dela amiază alergăm ca nişte ogari. N'a rămas căruţă necercetată. Dar par'c'a'ntrat în pământ, domnule.

— Ce pământ? tot îi găseam urmele măcar; zi par'că au zburat cu el, adause altu'.

— Să le fie neamul al Naibei. Cioare îi ştiam că sunt, dar aşa aripi de zburat nu credeam că au, făcu altul.

Blându sta ca de piatră, îi pierise glasul.

— Pe d-ta, domnule, te doare, eşti tată. Te credem. Însă pe noi puţin ne costă? Ambiţia noastră nu plăteşte nimic? Să-şi bată joc Faraonii de noi? De noi, cea mai însemnată instituţie a ţărei? Spune, n'am rezon? Doar nouă ni-i încredinţată averea, viaţa şi onoarea cetăţenilor. Mă crede, sunt atât de necăjit, să mă tae, n'ar curge o picătură de sânge. Şi ai văzut, măi Scântee, cum ne bravau muierile? Au ei noroc de d'. prefect. Să fie în popia mea, ştiu ce le-aşi face. Las de n'ar spune unde-i copilul.

— Aş! Ce tot urli, măi Lupule? Nu s'a cercat leacul mai anul trecut, când au prădat şi ucis pe Mavrichioaea? S'a aflat ceva? Sunt sălbatici, se bat în de ei pân se omoară, şi-s deprinşi.

Blându scoase şi le dădu o sută de lei, ca să aibă de cheltuială pe noapte, când aveau a face alte cercetări.

— O să călcăm şetrile pe după miezul nopţei.

— Am mai aflat că la bariera cealaltă mai e o şatră, poate l-au dus acolo. D-ta, d-le Blându, li-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nişteşte-te. Noi ne dăm toată osteneala, doar pe lângă datoria noastră e şi ambiţia.

— Să mă liniştesc? Dar pot? De aice plec drept în iarmaroc, mi se pare c'o să-l găsesc unde l-am lăsat. Când văd că nu-i, umblu ca un năuc din loc în loc. Mare foc a dat peste sufletul meu.

— Buni să-i pui în ţapă, lifte spurcate!

— Să mă fi omorât, să-mi fi luat tot, dar copilul, copilul! Ce mă fac eu, cum mă întorc eu acasă, ce spun sărmanei neveste?

— Mare-i Dumnezeu! L'om găsi..

Pân pe după miezul nopţei, Blându colindă iarmarocul, îi venea să-şi strige băiatul în gura mare. Apoi, zdrobit de trudă şi supărare, se duse la otel, tot crezând că-i vor fi adus vre-o veste. Văzându-se singur în cameră, îl apucă un tremur şi plânse neogoit. Odată crezu că 'nebuneşte. Avu o vedenie, par'că pe Irimel îl sfâşiau nişte sălbateci. Nervii stăpâniţi o zi întreagă, se descărcau fără de milă. Picioarele i se tăiau dela încheeturi, pieptul i-l zdrobea o greutate nevăzută, capul îi vuea. Abia îngrădi câţiva paşi şi căzu deacurmezişul patului. Singur cu durerea, scotea gemete nervoase. Intr'un târziu, îl prinse o toropeală. Nu era somn, ci chin cu visuri groaznice. Aci i se părea că l-a găsit pe Irimel mort, aci că l-a găsit schilod, cum au obiceiu Ţiganii de fac din copii, milogi. Acest somn chinuit mai tare-l obosea. Când se lumină de ziuă, sări de odată ars. Mintea prea sleită uitase o clipă unde e şi ce-a păţit. Dădu cu ochii de toba băiatului şi năprasnic i se trezi toată nenorocirea. Il prinse un necaz pe dânsul singur, cum de-a putut adormi, când nu ştia unde-i e copilul! Nu-şi dădea seamă că nu fusese somn, ci mai mult un leşin. Işi răcori faţa cu apă şi plecă iar în căutarea copilului. Era de necunoscut,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

supărarea îl istovise ca o zăcere de luni de zile. Ochii cufundați în văgăune, la față negru-galben, fruntea brăzdată de cute. Tot orașul știa de nenorocirea lui. Văzindu-l, șopteau: „Sărmanul! Nimic nu strică pe om ca supărarea! Și este supărare mai mare pe lume, decât durerea după copil?"

Au căutat o zi, au căutat două și trei, dar nimic! Prin mahalale n'a rămas casă nici bordeiu necercetat. Polițiștii puseseră în joc toată ambiția lor; simțeau ca o beție: de ce nu-l găseau, de ce tot mai mult îi apuca furia să-l caute. Dar pierise, ca furat de stele...

Prăpădit, amărât, a plecat Blându acasă.

Dela o vreme durerea par'că mai amorțise, dar era numai o amăgire. Sufletul omului obosește de prea mari suferinți și atunci e pe jumătate mort, nu mai are puterea de a simți; e o nevoe a organismului de-a se mai întrăma. Nu târzie vreme, durerea vine iar.

Când trecu podul Siretului, de mare foc și jale ce avea la inimă îi venea a sări în apă. Trezit ca dintr'un vis, își face cruce, știind că nu-i mai mare păcat pe lume decât uciderea de sine și îngână: „Doamne, tu, care ai fost răstignit pentru păcatele noastre, aibi îndurare de mine, chinuitul". Tot drumul o singură întrebare îl rodea: Ce va face sărmana lui soție? Dacă pe dânsul durerea îl chinue și-l sfâșie, ce va suferi ea, biata mamă slabă și bolnavă? Oare vestea îngrozitoare nu o va doborî ca trăsnetul? O vedea și acuma, când cu boala de scarlatină a lui Irimel, cum sta zi și noapte îngrijindu-l. El, bărbat, obosise după trei nopți; mama, după zece nopți, tot în picioare era. „Oare va putea trece și această cumpănă? Oare nădejdea de a-l găsi o va oțeli?"

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Mereu îi toca'n cap acelaş gând. Era şi o zi nouroasă; se potrivea cu sufletul lui plin de neagră jale. Cât merse dela Fălticeni pân la Cornu, nu rosti un singur cuvânt. Când durerea îi strângea prea tare inima, ofta din adânc, cu atâta jale că s'ar fi înduioşat şi duşmanii. Cu cât s'apropia de casă, cu atâta nenorocirea îl strângea ca într'un cleşte. Se cutremura la gândul ce va spune sărmanei mame!

Pe după amiază începu a bura. Se pregătea o vreme de cele mocnite, nici ploae ca ploaea, nici soare cu cer senin. Sta ca omul hărţăgos şi pizmaş, de care ţi-i silă să-l vezi.

Trăsura trase la scară. De pe feţele oamenilor din curte, Blându pricepu că vestea ajunsese înnaintea lui. Nu ştia că vătavul spusese cucoanei că Irimel e cam bolnav şi de-aceea mai întârziase boerul. Pe Nicu îl chiemase de-acasă. Cucoana Ana, cum auzi trăsura, eşi în balcon. Cea dintâiu vorbă îi fu:

— Unde-i Irimel? Spune, ce i cu băiatul?

— Nu te speria, n'a murit, soro!

— Dar, unde-i? Vătavul a spus că-i bolnav. Unde l-ai lăsat? Pentru Dumnezeu, răspunde!

— Ştii, soro, îl iubesc mai mult decât viaţa; dar să nu pierdem nădejdea'n Dumnezeu, care vrea să ne cerce credinţa şi răbdarea. Irimel n'a murit, dar s'a pierdut.

— Cum? Era el copil de pierdut? L-a furat vre-o hoaţă ori hoţ de copii! Imi spunea mie inima să nu-l las făr de mine. Pierdut? Nu, nu se poate. Mi l-au furat! Puişorul mamei! Odorul mamei! Ce mă fac, Doamne? Cucoana Ana începu a plânge cu hohot. Plânsul o înneca atâta, încât aproape leşinată o duseră în cameră.

— Am telegrafiat, am pus poliţia în picioare, am făgăduit mii de lei cui mi l-or aduce. Trebue să vie

Muzeul Digital al Romanului Românesc

din zi în zi. Stăpâneşte-te, nu da frâu durerei, că-i mai rău. Dacă ne vom îmbolnăvi, nu-l vom putea căuta.

— Irimel al mamei, dragul mamei, pe ce mâni ai încăput?

La aceste vorbe spuse cu nespusă durere, cc. Ana se făcu galbenă, buzele i se învineţiră şi leşină de-a binele. Abia peste o jumătate de ceas îşi veni în sine. Cele dintâiu vorbe i-au fost:

— Irimel! Unde-i Irimel?

Durerea îi era atât de mare, că orice mângâere ar fi fost de prisos. Cum nu poate fi pus zăgaz unei ape înfuriate, aşa durerile mari nu pot fi înfrânate prin mângâeri şi vorbe, oricât de duioase ar fi.

Prinsă în ghiarele nenorocirei, nu-şi găsea loc zi şi noapte.

Smaranda aflase şi ea de când venise vătaful. Dar se stăpânea, biata, plângea pe furiş; când o chema cucoana, da răpede cu apă rece pe faţă. Acuma putea plânge şi dânsa în voe. Sta pe treptele dela casă şi suspina: „Cuconelul maicăi, puişorul maicăi, pe ce mâni ai încăput? Cine-i dă lui dimineaţa cafea? Cine-l îmbracă, cine-l închină, drăguţul de el! E pustie şi casa şi ograda. Duşmanii ne-au răpit veselia şi bucuria noastră!"

Îmbătată de vorbele ei, mai da câte un ropot de plâns. După ce-şi seca bine ochii, i se părea că s'a mai uşurat.

Nopţi şi zile de zbucium treceau încet. La fiecare sosire a poştei, cc. Ana tresărea, gândind: „Poate e vre-o veste". Blându se lua cu trebile moşiei. Grija, alergătura pe câmp des dimineaţă îi amorţea durerea. Dar biata mama era mai chinuită decât mucenicii. Aceştia sufereau câteva ceasuri, ori câteva zile. Măsură odăile în lung şi'n larg, zbuciumată de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

veşnicul gând: „Pe ce mâni ai încăput, Irimel dragă? Oameni buni nu pot fi cei ce se'ndură să facă altora atâta amărăciune". Dânsa nu ştia că l-a furat o Ţigancă. Atunci, sigur, ori înebunea, ori cădea jos moartă. Smaranda, ca s'o mângâe, îi povestea că sunt bogătaşi, cari n'au copii, şi dorul îi mistue atâta, că nu se mai uită la păcat, şi, când pot, fură un copil drăguţ pe care au pus ochii. Îl ţin ca pe al lor şi-i lasă averea.

— Cuconiţă, dragă, nu-ţi mai amărî sufletul. Copilul, dacă dă de bine şi de jucării, uită pe cei de-a casă; dacă i-ar fi lui rău, ar străbate prin piatra seacă şi ne-ar veni. Dar, odată, când s'o face mai mare, are să-l apuce dor şi o să vie.

— Aşi vrea să mor în minutul ista. Să-l ştiu la capătul pământului, în cârjă m'aşi târî să-l văd.

— Ce mai e, ca focul după copil? Dar ce să faci? Bun e Dumnezeu, o să ni-l dăruiască. Mai stăpâneşte-te, destul de amărât e bietul boeriu; când te mai vede şi pe mată aşa de supărată, mai tare se pierde. E păcat, coniţa maicăi, să vă omorâţi singură, cu atâta amărăciune.

— Par'că nu văd! Noaptea oftează prin somn. De câte va ori a strigat: Irimel! şi l-a apucat un înnec. De nu-l trezeam, murea.

— Vezi? E mare păcat. Ca şi cum v'aţi face singură seama... Ca să mai uiţi, ar trebui să ne apucăm de lucrat ceva. Stă lâna ceea în pod, s'aducem vre-o două femei s'o spălăm; după ce s'o usca, o toarcem, şi ţesem covoare. Femeile, mai spun una-alta şi trece vremea. O s'o chiem pe Irina lui Gură Bogată, e femee veselă; ştie câte'n lună şi'n stele. Şi pe Mândiţa Cucului, o mândreţă de femee.

— Fie, dar pentru cine să lucrăm?

— O da Dumnezeu, şi-o fi pentru puişorul nostru.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromana.ro/mdrr1901-1932

Cu lucrul, cu vorba, tot nu trece vremea aşa de anevoe. De uitat, nu; era din acele nenorociri ce sunt veşnică rană la inimă. La masă, ofta şi unul şi altul. Acelaşi gând îi chinuia. „Unde-i şi ce mănâncă Irimel al nostru?"

In fiecare zi, vederea hainelor şi-a jucăriilor, a tuturor lucrurilor copilului, îi rupea inima bietei mame. Dimineaţa, când da cu ochii de păticul lui, o năpădea plânsul. Işi amintea cum Irimel râzând se ascundea sub plapomă şi striga: Cucu! Cum o necăjea pe Smaranda, păn să se îmbrace. Toate nebuniile lui îi erau acuma scumpe. Se uita cu jale la o vază de porţelan pe care Irimel, în joaca lui, o ştirbise. Cât îi părea de rău bietei mame că se necăjise pe el! Acum şi greşalele lui îi erau scumpe.

De câteva ori pe lună, îi apuca pe sărmanii părinţi crize de dureri neînchipuite. Simţeau că-i prinde o sfârşeală. Urâtă le era ziua cu soare şi noaptea cu lună şi stele n'avea pentru ei nici un farmec.

A trecut un an, au trecut doi, dar copilul par'că îl înghiţise pământul. Rana părinţilor era din acele ce nu se vindecă, dar rămân veşnic dureroase. Omul se deprinde cu traiul ocnei, cu chinurile cele mai amare, dar durerile sufleteşti sunt fără leac. Ca şi bolnavilor, tot aşa şi sărmanei mame, îi trec prin minte tot felul de gânduri. Aci îi venea să plece'n lume, poate l-o găsi. Dar încotro? Aci se gândea să intre la o mânăstire, poate prin rugăciuni s'o îndura Maica Domnului de durerea ei; era însă prea slabă, să ia o hotărâre.

VI

Intâmplarea aduce cu sine şi rele şi bune.

Smarandei îi murise o soră şi-i rămăsese o copilă orfană. Cc. Ana, cum o văzu, se hotărî s'o ia, s'o

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

crească şi s'o înzestreze. Era o fetiţă bălae, nu frumoasă dar drăguţă, cu faţa rotundă ca de păpuşă, cu părul galben-alb şi cu ochii albaştri ca două viorele. Când râdea, făcea în obraz două gropiţe fermecătoare. După toate astea, o chema şi Viorica.

Cc. Ana o iubea pe fiecare zi tot mai mult.

Blându s'a bucurat foarte mult de fapta nevesti-sa. „Un copil, fie chiar strein, e totdeauna o bucurie la casă", a zis el când a văzut-o pe Viorica. Fetiţa era taman de vârsta lui Irimel.

Intr'una din zile, lui Blându, văzându-l pe Niculaiu căruia îi murise maica, îi dădu prin gând că n'ar fi rău să-l crească. Tot era el bun prieten cu Irimel; când a aflat că s'a pierdut, l-a plâns ca un frate.

Intr'o seară de iarnă, cum stăteau bieţii părinţi amândoi, duşi cu gândul: „Unde o fi şi dacă mai trăeşte Irimel?", Blându zise:

— Ştii ce, soro?

— Ce?

— Să-l luăm pe Niculaiu de suflet, dacă vrei.

— Dar dacă vine Irimel?

— Dea Dumnezeu să vie, vom avea doi.

— Să-l creştem; poate şi-o aduce Maica-Domnului aminte de noi.

— Băiatul e cuminte şi harnic. Fiind ca al nostru, vom avea o bucurie, văzându-l om de ispravă. E greu să trăeşti ca un copac, făr nici o nădejde.

— Ai dreptate, l-om însura cu Viorica.

— Bucurii mici, dar tot sunt ceva în plictiseala în care trăim. Pe Niculaiu îl dau la şcoala de agricultură, îmi va fi de mare folos la bătrâneţe. Dacă n'a voit Dumnezeu să fac dintr'al meu om, să fac din altul. Tot făptura lui este.

Pe cc. Ana o podidiră lacrimile.

— Ştiu, înţeleg durerea ta, doare şi a mea. Nu-i

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/morri1901-1932

trup din trupul nostru, dar e suflet de om. Nu-l cunoşti ce copil al lui Dumnezeu e! Cum ţine la mine! De câte ori mă vede, i se umplu ochii de lacrimi şi'ntreabă dacă tot nu ştiu nimica de cuconaşul. Când va ajunge om, ne vom bucura. Pe urmă vin bătrâneţe, slăbiciune, ne trebue un suflet care să ne iubească, să fie legat de noi prin dragoste şi interese. Vremile sunt din ce în ce mai grele. Proprietarii şi arendaşii mă strâng din toate părţile. Concurenţa e mare, lumea nu stă pe loc. Ce era bine şi folositor pentru moşie pe vremea tatei, D-zeu să-l erte, azi nu merge şi peste zece ani n'o să meargă chiar de loc. Il dau ca să'nveţe agricultura. Dacă o vrea D-zeu şi-o veni Irimel, i-om zice: „Uit'te, acesta ţi-e frate". Ce zici, soro?

— Să-l luăm.

Sfatul Smarandei fusese şi el bun. Prin muncă, se alinau durerile, amorţea supărarea cc. Ana. Gândul lui Irimel o urmărea mereu. Veselă nu mai putea fi; dar munca îi oţelea sufletul şi suferea mai lesne.

Prin fundul livezei de pomi roditori trecea gârla limpede şi rece, pornită din pădurea Ursului, umbrită într'o parte de răchite pletoase. Mai încolo venea o pajişte de troscot verde, pe care întindeau pânzele albite, strălucitoare ca helgea. Cc. Ana ţesea în fiecare an pânză de in, de cânepă şi de bumbac. Parte o întrebuinţa pentru casă, parte o vindea, şi parte da rudelor din oraş. Avea inimă de aur şi, când se ducea pe la dânsele, nu-i venea să meargă cu mâna goală. Asemenea, când o vizitau ele, nu le lăsa să plece făr de un lucru frumos şi trainic. Ştia că pânzăria de casă face mare bucurie orăşenilor. Şi era pentru ce. Ţesea adevărate odoare: feţe de masă, şervete în ozoare în patru iţe, cearşafuri cu ciubuce de borangic pela mărgini, pânzărie de că-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

meşi de noapte vărgate cu lână ţigae ca borangicul. Dânsa nu mai avea putere, dar învăţase pe câteva neveste deştepte, care lucrau bucuroase, cu plată, şi lada se umplea cu valuri de pânză.

Nu bine isprăvea cu albitul lor şi începeau pregătirile lâneţelor pentru covoare.

Intr'o zi senină, soarele poleia văzduhul, depănând printre răchiţi, ca dintr'un caer vrăjit, nesfârşite fire de beteală. Cc. Ana, îmbrăcată în negru, venise desdimineaţă cu vre-o trei femei la spalat lâna ce oprise anul acesta pentru lucru. S'auzea numai plescăitul limpezelei într'o albie mare, aşezată pe o punte în pârău, ca să poată femeile schimba apa mai bine. Lâna stoarsă bine o aruncau într'un coş mare.

— Ce tăceţi, nevestelor, ca'n biserică, le zise cc. Ana.

— Ba la biserică le merge gura ca meliţa. Să fiu în locul preotului, zeu, le-aşi da afară, pe rudă pe sămânţă, făcu Ileana, o femee măruntă, uscăţivă, dar iute la treabă, para focului. Femeile o porecliseră prăsnel, unde umbla repede.

— Prea eşti amarnică, Ileano, de aceea nu se prinde carnea pe tine, zise altă femee.

Ileana, cu testemelul legat la ceafă, cu mânecele sumese, cu poalele fustei în brâu, vântura răpede lâna în apa fierbinte din ciubăr, s'o curăţe de usucul gros şi o arunca într'un coş.

— Şi bine le-ar face, zise Ruxandra, o nevastă zdravănă, roşcovană cu două coade groase lăsate pe spate, şi cu o basma albă aruncată pe cap. Işi suflecase mânecele mai sus de coate, catrinţa şi cămeşa le sumesese păn peste genunchi. Sta în apă ca să-i vie mai îndămână limpezitul lânei ce-i aducea Marghioala.

— Asta nu, dar ar trebui îndemnate să tacă. In biserică merge omul s'asculte îndemnuri bune, să-şi primenească sufletul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dr=1901-1932

— Tu, Ruxando, nu ştii, ce-a făcut fata Chiaburului cu lâna?

— Mă chemă să i-o spăl eu, zise Ileana.

— Auzi vorbă. Ii trebue şi ei slugi! A prins mămăliga coajă. Curat vorba: „Vin' de te tocmeşte la mine, eu merg la popa că plăteşte mai bine", zise Ruxanda.

— Văd eu că nu ţi-o faci noră, zise Marghioala, aducând coşul cu lână. Marghioala era fină cc. Anei, măritată abia de vre-o doi ani. Rumenă, rotundă la faţă, cu ochii căprii, isteţi, vorbea puţin, dar cu rost. Femeile o porecliseră Mândruţa, fiindcă umbla şi'n zilele de lucru îmbrăcată în cămăşi ţesute'n ciubuce şi cu horbote.

Femeile zbucniră în hohote de râs, iar plescăitul apelor s'auzea mai răsunător, întrecându-se cu veselia lor. Cc. Ana zâmbi şi ea de vorba Marghioalei spusă cu mult haz.

— O leneşă şi jumătate, soro, a aruncat lâna'n pod.

— Să i-o scarmene şoarecii. Pe mine să m'aştepte mult şi bine.

— Vai de cel ce-o lua-o! Ştiu că ia odor.

— Se bizue pe averea lui taică-so.

— Auzi! Zdrahon de fată ca dânsa şi nu-şi dă carnea la muncă! Nu mi-ar trebui aşa noră, s'o îmbrace tată-său numai în galbeni de sus până jos, zise Ileana.

— Cum e Tanda aşa şi Manda, „surceaua nu sare departe de trunchiu". Mă-sa o fi albind pânza pe lună, că la soare n'am văzut-o nici odată s'o întindă. De mândră ce-o ţese, plină de lătunoae şi noduri.

— Leneşe, soro, ca baba cu fetele de care spunea bunica, D-zeu s'o erte. Zice că sta odată la marginea satului o babă cu trei fete leneşe, de le mer-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sese vestea, ca de popă tuns. Dă D-zeu o iarnă grea, troian păn' la brâu. Boerul, om bun, să-l pui la rană, zice către vătav: „Mă Ioane, du-te de vezi ce fac păcătoasele din marginea satului. Or pieri de foame. Zi-le să trimeată o dugleşă de fată să ia o baniţă de mălaiu mărunţel dela hambar". S'a dus vătavul şi le-a spus, dar baba, de pe cuptor, mână pe-o fată. „Du-te, fa, şi'ntreabă e pisat?"

— Ha! Ha! Ha! începură a râde cu toatele.

— Nu le părea bine că le dă păsat, voeau să mai fie şi curăţit. Pe când s'a făcut povestea, se vede că păsatul ţinea loc de popuşoiu.

— Păi, vezi bine, făcu fina cucoanei, nouă la şcoală ne-a spus învăţătorul că popuşoiul e adus din America, de vre-o două sute de ani.

— Cum erau de leneşe, te miară că nu-l întrebară de nu-i fiert gata.

— Şi cu lapte, că-i mai dulce, făcu Ileana.

— Eu zic aşa: nu-i pe lume mai mare păcat de cât lenea. Din lene vin toate răutăţile: furtişag, beţie şi mai câte! făcu Ruxanda.

— Munca e lucru sfânt. Te apără de păcate, îţi întăreşte trupul şi te mângâe la supărări. Uit'te, eu, numai lucrând pot duce durerea băiatului. In fiecare an aştept cu nerăbdare tunsul oilor, să am ce lucra tot anul, zise cc. Ana.

— Aşa, zeu! Aveţi o mulţime de odoare, scoarţe, láicere, macaturi! Ce-o să mai faceţi cu dânsele? întrebă Ruxanda.

— Nu-i ce face? Parte le vând în fiecare an la târmaroc. Cu banii adunaţi o să clădesc o şcoală încăpătoare şi frumoasă, ca pe moşiile regale; i-oi da numele lui Irimel.

— Mare pomană aţi avea. Stau bieţii copii înghesuiţi, ca scrumbiile în putină.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Păn văd lâna pusă în caere e greu La tors, mi se alină sufletul. Trag încet firul, ascult cum zbârnâe fusul, şi mi se pare că mă tot duc departe, departe, păn ce de la o vreme dau de urma băiatului.

— Torsul e mare mângâiere, zise Ruxanda. Tot aşa îmi era mie după fată, când a murit. Umblam nebună din casă'n casă, păn ce biata mămuca mi-a zis: „Pune şi tu, fată, mâna pe ceva, c-o să iai câmpii altfel. Lucrează, doar îi uita focul". Dar eu prind a boci: „Nu pot, măicuţă, nu pot". „Ba să poţi", face mama. „Ţine furca asta cu caer. Toarce. Păn ce nu-i isprăvi-o, nici să nu dai pela mine.". Şi aşa m'am luat cu torsul. Vorba matale, trăgeam firul, oftam, ascultam cum zbârnâe fusul, şi par'că mi se lua jalea de pe suflet şi gândul se mai ogoea.

— Acuşi, patru ani pe când mi s'a pierdut băiatul, de murea, durerea poate nu mi-ar fi aşa mare.

— Nu mai zice asta, cuconiţă dragă. Foc ca după mort, nu mai e. Aşa, tot poţi avea nădejde, că, poate, odată şi odată, te pomeneşti că-ţi vine acasă.

— Nu mai cred; cine l-a furat, nu l-a furat să-l dea.

— Când s'o face mare, i se trezesc amintirile din copilărie şi atunci, prin foc şi prin apă, tot răzbate el acasă. Spunea bunica de-o păţanie. Intr'o noapte, pe vremea ei, năvăliseră Turcii pe neştiute, aşa cum ar veni Siretul de năprasnă. După ce i-a prădat pe bieţii creştini de scule şi de vite, au luat uneia un băiat ca de vre-o şase ani. Şi aşa cuconiţă, „treci vreme, vină vreme", l-au plâns părinţii ca pe mort, şi l-au pus în pomelnicul răposaţilor... Şi mai târziu, într'o Sâmbătă a moşilor, când împărţea mă-sa străchini şi oale de sufletele adormiţilor, numai se pomeneşte cu el. Cogemite flăcău! Nici nu-l mai cunoştea. Aşa într'o zi, te-a bucura Maica Domnului şi pe mata.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Alte vremi!

Cu vorbe şi povestiri, pajiştea se umpluse de lână. Străluceau la soare miţele albe, îmbrobonate cu stropi limpezi de apă; mai spre mal sta întinsă lâna cea neagră, lucie ca mătasa.

— Anul acesta a eşit lâna mai bună decât an, zise Manda.

— Au fost oile bine îngrijite. Avem un baciu din Ardeal.

— Acolo ştiu bine rândueala oilor.

— De, soro, vorba veche: „De pe coada oii se cunoaşte ciobanul", zise Ileana.

— Şi de pe culişer, gospodina. La a Chiaburului găseşti pe el şi mămăliga de an terţ.

— I-ai pus gând rău, Ruxando. Lăsaţi femeea în pace, prea are să sughiţe, făcu Marghioala.

— Fie, că mare ciudă am eu pe leneşe. Se vede c'au fost de când lumea: sămânţa rea nu piere. Se zice că mai de mult, umbla o babă să-şi cerce noră. Cum să oblicească ea de una gospodină? Pe de-asupra greu de cunoscut. Merge ea văicărându-se că i-i bolnav flăcăul şi-a învăţat-o doftoreasa să caute aluat dela trei paşti, rămas pe covată. Se duce la una, nu-i; la alta, iar aşa; ajunge la cea pe care pusese flăcăul ochii. „Cum nu, mătuşă, am eu şi dela patru paşti, pe capetele coveţei".

— Bucuria babei!

Valea răsuna iar de râsetele nevestelor, şi feţele lor îmbujorate de soare şi de muncă strălucesc de sănătate şi veselie.

— A dracului babă! Talpa iadului! zise Marghioala, când se mai potoli râsul.

Cc. Ana, molipsită de veselia femeilor, zâmbea şi dânsa, mai uitând câte-o clipă focul ce-o mistuia.

În vremea asta soarele ne'mprejmuit de nori se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

ridica arzător, poleind pietrişul şi năsipul dela mal. In aer plutea o pulbere de aur. Stropii din lână luceau o clipă ca pietre nestimate. In depărtare, se zăreau dealurile dogorite de arsura zilei de vară.

— Ni s'a cam pus soarele drept inimă, zise Ruxanda, care era cea mai îndrăzneaţă.

— Aveţi dreptate, apa te suge, îţi face poftă de mâncare, zise cc. Ana. Siliţi, s'o isprăvim; soarele de amează usucă.

— Mai rabdă şi tu, că n'or fi gata încă alivencile babei Ioana, zise altă femee.

— Bucurie şi sănătate s'avem, cât despre mâncare, când ne o fi mai rău, tot aşa să ne fie, ca la nănaşica.

Viorica se făcuse mare. Vorba Smarandei, crescuse ca din apă. Invăţa bine la şcoală, era harnică şi sârguitoare acasă. In toate se amesteca, voiă să'nveţe şi să cunoască rostul gospodăriei. Aşa, copilă cum era, dar pricepea binele ce i-l făcea cc. Ana. Fără a fi linguşitoare, voea să-şi arate recunoştinţa după puterile ei.

Indată ce veni dela şcoală, alergă la pârău, îmbrăcată în cămaşă albă cu altiţe roşe şi cu fustă de stambă trandafirie. La gât purta câteva şiraguri de mărgean, cozile gălbii aduse pe cap o făceau şi mai drăguţă. Ochii vioi şi gura cu'n zâmbet de bunătate ademeneau pe oricine s'o privească.

Cum veni, sărută mâna cc. Ana şi ea o sărută cu drag pe amândoi obrajii albi, rumeni şi gingaşi, par'că nici nu-i atingea soarele.

— Uit'te, a venit şi Viorica să ne ajute. De-acu musai isprăvim, zise Ruxanda glumeaţă.

— Rămân în locul cucoanei, zise fetiţa, începând a întinde lâna.

— Ajută, doar îţi trebue zestre; ca mâne eşti fată de măritat.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Las-o, Ruxandă 'n pace. Până să fie de măritat, multă lână mai spălăm noi

— Ce-s anii! Hai, vreme, hai, şi numai c'o vedem pe cuconiţa soacră mare cu Viorica.

— Lele Ruxandă, ce nu mă laşi nici odată'n pace? făcu Viorica necăjită.

De cum nopţile încep a se mări, la curte se fac şezători.

Alături cu sala de mâncare, era alta încăpătoare; două lămpi mari, atârnate, luminau ca ziua. Pe de lături, lăviţi şi scaune joase, cum e mai îndămână. Vorbind, glumind, se umpleau panerele cu lână, care peptănată, care aşezată în caere. Fusele sfârâe nevăzute în mâinile nevestelor, şi firele se'ntind subţiri şi netede ca ibrişinul. Avea şi câteva torcătoare cu roată pentru lâna mai proastă. Când încetau cu vorba, s'auzea numai vâjâitul fuselor.

— A trecut îngerul peste casă, de-aţi tăcut odată cu toatele! zise o nevastă.

— Mai spune, Ruxando, vre-o minciună. De n'ai fi tu, cu mutele estea am adormi toate.

— Ba oiu spune una adevărată: sfânt şi drept lucru e munca. Zice că după ce l-au răstignit pe Hristos, Maica Domnului nu-şi afla loc de supărare. Ardea focul la inimă şi tot plânsul nu i-l putea stânge. Durere mai mare ca după copil, nu-i pe lume. Unde cădea strop de lacrimă, creştea floarea care se chiamă lăcrămioare: păn atunci, nu era floarea asta. De aceea ele nici n'au sămânţă, es aşa din pământ. Mai de mult le zicea: „lacrimile Maicii Domnului". A mers ea cale lungă, aşa cum te mână supărarea. Dela o vreme, a stat să se odihnească. Uit'te în faţa ei o furnică, chinuia să ducă un bob de grâu.

— Ce te osteneşti singurică? N'ai pe nime? a zis Maica Domnului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcm_1901-1932

— N'am, sfântă Maică. A venit un duşman şi ne-a stricat moşuroiul, ne-a ucis mai pe toate. Abia de-am rămas câte-va şi puişorii ce-am putut scăpa. Trebue să-i îngrijim, că-s adormiţi mititeii în faşe.

— Şi după aşa supărare, mai vine-ţi a munci?

Furnica holbă sperioasă ochii.

— D-zeu, când a zidit făpturile, zise ea, a orânduit fiecăruia să muncească. „In sudoare şi luptă să vă agonisiţi traiul" a zis Atotputernicul. De aceea cât trăim, trebue să muncim, pentru noi şi pentru neamul nostru. Am fost mii, pe toate ne-a ucis duşmanul, abia c'am rămas vre-o două şi puişorii nedeşteptaţi încă. Dar, mare-i Dumnezeu, muncind o să ne facem iar multe la un loc, şi neamul nostru va trăi în veci de veci. Dacă munceşti, jalea şi supărările se mai ogoesc, mai zise furnica, şi aburcă iar bobul de grâu la deal. Atunci Maica Domnului a gândit: „Drept vorbeşte mititica asta!" S'a'ntors acasă şi a început a toarce. De ce torcea, de ce lacrimile de pe faţă i se zbiceau. De unde şi până unde, un păianjen îşi întinde firele, tocmai în faţa ei. Torcea Maica Domnului subţire, ca firul de borangic. Dar păianjenul dracului şi mai subţire, ca să-i facă năcaz. De atunci, zice, că dacă ucizi un paenjen, îţi iartă Maica Domnului nouăzeci şi nouă de păcate.

— Frumoasă poveste, zise cc. Ana. De când lumea, au fost supărări, şi oamenii numai prin muncă le-au ogoiat. Dar un lucru nu-mi pare drept în povestea ta. Maica Domnului nu era să-şi pue mintea cu'n paenjen. El cu pânzele lui ne face şi bine; prinde tot soiul de gâze, fluturi, muşte, care strică roada câmpiilor şi a grădinilor.

— De, cuconiţă, dacă a minţit cine a spus-o, am minţit şi eu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr:1901-1932

— Povestea-i foarte frumoasă. Dela furnică am putea învăţa şi mai multe. Când din sute rămân numai câte-va, prin muncă şi îngrijire de pui îşi întemeează iar muşuroiul. Aşa trebue să fie şi un norod. Oricât ar suferi, orice s'ar întâmpla, e bine să se îmbărbăteze, să s'ajute unul pe altul, şi, după ani de zile, va fi mai mândru decât era înainte, iar neamul îi va trăi în veci de veci, încheie cc. Ana.

VII

Prin postul Crăciunului, într'o bună dimineaţă se pornise un vifor cu ninsoare. Ningea des, mărunt; văzduhul întreg părea o mare de zăpadă. Din când în când, vântul îşi croia drum, făcând valuri ca pe mare; lua omătul de jos şi-l spulbera cu furie în toate părţile. Urla vântul pe la cotituri, gemea ţivlit prin coşuri şi cotloane. Aci şuere de şerpi, aci ameninţări, aci vaiete şi gemete îndurerate, par'că sute de glasuri se'nţeleseseră a-şi destoaia durerile nebune. Pe unele locuri, viforul adunase troene până la genunchiu, pe aiurea spulberase tot, lăsând gol ca'n palmă. Căsuţele din satul Cornul păreau muşuroae pe un întins câmp de zăpadă. Vitele zgribulite se'ngrămădiseră prin fundul şurilor, găinile tăcute, dornice de căldură mai mult ca de mâncare, se acioaseră prin unghiurile coteţelor. Până şi ciorile hămesite se ascunseseră de urgia vremei. Pe uliţa satului, nici picior de om. Pustiu ca'n satul împietrit. Şi câinii viteji daseră bir cu fugiţii, stând ascunşi, încolăciţi covrig pe sub vre-o căpiţă de pae. Toată suflarea căuta adăpost, numai la curte vizitiul pregătea caii de plecare. Blându primise înştiinţare de la poliţaiul din Fălticeni c'a dat de urma ţiganilor, cari au furat copilul. Aşteptase bietul tată câte-va zile să capete lămuriri noi, dar totul intrase iar în-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mori1901-1932

pământ. Pierzând răbdarea, hotărî de cu seară să plece singur la oraş. Toată noaptea nu'nchise ochii. Nădejdea că-şi va găsi băiatul îi căţălise şi mai tare rana sufletului, care de ani tot nevindecată era. La cea mai neînsemnată întâmplare, îi apuca pe sărmanii părinţi plâns neogoiat. La sărbători mari, când toată lumea se bucură, pentru dânşii era prilej de lacrimi şi jale. Noaptea întreagă, Blându gândi la tot felul de întâmplări: „Ce-i doare pe streini? Să vedem, poate mai de grabă scot eu ceva din ce-au aflat ei". Cucoanei Anei i-a spus că are nişte daraveri băneşti.

Vizitiul la grajd se scărpina'n cap necăjit: Cum să plece pe aşa urgie de vreme! „O să ne troenim în Valea Lupului şi pace! Doamne, Doamne, şi boerului ce i-a mai tunat prin gând?! Asta-i vreme de pornit la drum? „Era nedumerit, să'nhăme caii la sanie, ori la droşcă? Pe unele locuri troene cât casa, pe altele gol ca pe vatră! Tot învârtindu-se, îi veni în minte vorba: „Mai bine se'ntrebi de două ori decât să greşeşti odată". Drept, de cu seară boierul i-a zis să pue caii la droşcă, dar nu era încă zăpadă. Tot bondănind singur, intră în bucătărie să-şi aprindă luleaua. Acolo, ceartă cu baba Ioana, că-i stinge focul cu cionca lui.

— Las, că nu te mai pierde D-zeu pentr'un cărbune!

— Mi-ai răscolit toţi tăciunii. Uit'te vine şi de sus după foc. De unde?—zicea baba, văzind că intră Smaranda cu lopăţica.

— Ascultă, jupâneasă Smarandă, întreabă pe boeriu: mai plecăm?

— Boierul a întrebat de-ai pus caii. Toată noaptea n'a închis ochii, stă ca pe foc.

— Caii mi-s gata, săcelaţi, hrăniţi, dar nu-mi dă prin minte, pune-i-oiu la sanie, ori la droşcă?

— Vezi bine că la sanie. Atâta nu pricepi? Păn' dau cafeaua, să fie gata. Ia şi cerga cea mare...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Sania cu patru cai trase la scară. Blându, îmbrăcat cu şubă de lup, se urcă răpede. Smaranda îi potrivi cerga la picioare. Iordache, făcând vânt cu biciul, porni. Cc. Ana rămase o clipă cu ochii pironiţi la sanie, care-şi făcea din greu drum prin zăpadă. Gândul ei era la Irimel: cam pricepea dânsa că nu pentru afaceri pleacă Blându pe aşa vreme la drum.

Păn' au eşit din sat, a mers cum a mers. Dar afară, la şes, în jeleştea vântului, nu se mai zărea nici în cer, nici în pământ. Valuri de zăpadă năpădeau în preajma săniei, tăindu-i drumul. Când năvălea câte-un vârtej, credeai că umflă sania cu cai cu tot şi-o izbeşte în gârlă. Din loc în loc, omătul e păn' la pieptul cailor Gâfâind, răzbesc, sărmanii, mormanele ce astupă calea, scoţind anevoe picioarele din troenele albe şi moi ca puful. Drumul era neumblat; nime nu făcuse pârtie. In sus, în jos, cât zarea ochilor, nici ţipenie de om, numai zurgalăii cailor sună amorţit subt spuza de zăpadă ce-i copere.

— Par'că s'a desfundat cerul! De unde, Doamne iartă-mă, curge atâta omăt? Eri seninu şi azi potop, zise Iordache, vânturând biciul deasupra cailor.

— Dăm în pădure, poate să fie mai adăpost.

— Mă tem că-i mai rău. Ales în valea Lupului, mi-i că s'or înfunda caii păn peste cap.

— Să ne vedem la şosea, e drum umblat.

— Dar cine, Doamne iartă-mă, să umble pe aşa vreme?

— Nevoea. Nu ştii că te duce pe unde nu ţi-i voia?

— Păi, la o vreme ca asta, trebue să-şi ia omul şi lopata, să facă pârtie. Altfel ucizi bietele dobitoace. Uit'te cum suflă din greu; patru cai, la o vreme ca lumea, ar zbura.

— Din când în când, vântul aducea câte-o pală

Muzeul Digital al Romanului Românesc
ziaristi.transilvania.ro/mdr 1901-1932

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII" SIBIU

de zăpadă drept în față, îți lua vederea. Caii rămân locului îngroziți, ciulind urechile. De frică, încep a sforăi ca de lup. Când au dat în valea Siretului, nu se mai zărea nici în cer, nici în pământ. Ninsoarea se'nteţise, te credeai într'un morman de zăpadă. La un hop, caii s'afundă pân la piept. Încep să tremure şi se opresc locului nechezând, par'că ar fi voit să zică: „Omoară-ne, dar nu mai putem".

— Mă tem că ne'ngroapă aice, ca pe baba Catrina!

Blându sări şi el din sania plină cu omăt, şi s'afundă pân la brâu. Smunci nervos un şumueag de fân, şi începu a freca repede, împreună cu Iordache, caii pe cap, pe urechi şi pe spate. Întrămaţi, se opintiră bietele animale şi gâfâind trecură movila, dând la drum mai limpede.

— De n'am rătăci, să ne facă lupii de petrecanie; pe dascăl erau să-l mânânce ziua mare, bondăni Iordache.

— Lasă caii în voe, ştiu ei drumul, nu-i cârmi de loc, să ne dăm în sama lor.

Caii păşeau rar, aşezat, par'că la fiecare pas cugetau unde să calce, încotro s'o cârmească. Era şi de gândit, la dreapta se deschidea o prăpastie, în care un singur vârtej puternic îi putea azvârli. Când furtuna se deslănţuea prea furioasă, împiedeca şi răsuflarea şi privirea; caii cumineţi se opreau. Lui Blându, toate aceste năcazuri îi păreau nimicuri pe lângă durerea pierderei lui Irimel. Nu prin zăpadă, dar prin foc şi ploae de pucioasă topită ar fi răzbit, numai să-l găsească.

Când au ajuns în adâncul văei, caii se cufundară de odată pân la piept. Speriaţi au stat iar locului. Nu mai puteau.

I-au lăsat să se odihnească. Iordachi se dădu jos, îi coperi cu cergi. Ninsoarea nu mai contenea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Ce-o hi, Doamne, par'că s'au năruit bolţile cerului cu atâta ningău!

— Dacă nu ne troenim aice, apoi avem multe zile! Dealurile se rădică albe de zapadă, par munţi de ghiaţă.

— La suit, o să fie mai anevoe. N'ajungem nici la noapte'n târg. Acuşi e amiază. Drum ce pe-o vreme acătărilea îl făceam într'un ceas, zise Iordache.

Maica lui Dumnezeu, ce vreme! N'am apucat aşa urgie, de când eram flăcău.

Caii cuminţi, răbdători, după ce s'au odihnit un răstimp, opintesc din putere să-şi tae drum la deal, prin troianul alb şi puhab? Zăpada s'aşterne mereu, astupă orice urmă de cărare, sania înaintează încet în desimea ninsoarei, aproape nevăzută, numai zângătul surd de clopoţei răsună domol până hăt departe, vestind călătoria unui suflet zbuciumat. Vremea asta vitregă se potrivea cu inima îndurerată a bietului tată. Ar fi tot mers până la capătul pământului, numai să-şi găsească odorul.

Abia noaptea târziu au ajuns în oraş.

A doua zi, după plecarea lui Blându, veni o scrisoare dela poliţaiul din Fălticeni. De obiceiu aducea poşta la cancelarie, dar contabilul a trimis scrisoarea la curte. Cc. Ana, cum o văzu cu pecetea poliţiei, simţi un junghiu prin inimă. Mâinile îi tremurau când o deschidea. In scrisoare poliţaiul spunea:

„Făcând cercetări, cu ocazia unei crime întâmplate de curând, un ţigan bătrân, între alte mărturisiri, a spus că băiatul pierdut acum patru ani l-au ţinut întâiu ţiganii ascuns într'o lutărie părăsită. Pe urmă, într'o noapte, au trecut graniţa în Cordun, cu gând s'apuce în ţara Muscalilor, să li se piardă urma".

Când cc. Ana ceti vestea, o luară fiorii şi prinse a tremura. I se făcu negru-galben înnaintea ochilor;

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdri1901-1932

mintea-i nu mai avu putere să cugete, nici inima să simtă. In clipa aceea, lumea toată se prăbuşea; abia îngână un „oh!“ De nu era Smaranda s'o sprijine, cădea. Leşinase, cum a leşinat la vestea pierderei lui Irimel. Smaranda o culcă în pat, îi frecă mâinile şi tâmplele cu oţet. Bucătăreasa îi aduse cărămizi calde la picioare. Dar toate erau zădarnice. Cc. Ana sta galbenă ca de ceară, fără mişcare, părea moartă.

Se boceau femeile, plângea Viorica cu hohote. Biata mamă, aflând că pe Irimel l-au furat ţiganii, i s'a rupt prea tare inima.

Vestea aceasta putea s'o şi omoare de-a bine. Tocmai peste o jumătate de ceas, începu încet încet a-şi veni în simţire. Nu zicea nimic, numai ofta. Asemenea dureri n'au cuvinte, se simt, dar nu se pot spune. In mintea ei se desfăşoară icoane îngrozitoare, soarta lui Irimel:

Furat de ţigani! Se poate lucru mai fioros? L-or fi schilodit, să-l facă milog; l-or fi vândut la alţi făcători de rele. Cine ştie de nu l-au omorât în bătăi? Se zvonise într'o vreme că'n Ungaria s'au descoperit nişte ţigani cari prindeau şi mâncau copii. La toate aceste gânduri, se minuna cum de mai trăeşte. Nu-i ea oare mamă? N'o doare oare pe dânsa îndeajuns inima? Atunci, de ce nu moare? Cu glas înnecat de lacrimi zicea: „Să nu dea Dumnezeu omului cât poate răbda“.

Da, suferinţele din moşi-strămoşi ne-au oţelit împotriva durerei. Răbdăm mai mult decât putem cuprinde cu mintea! Furtunile vieţei ne'ncovoae ca pe stejarii falnici până la pământ şi iar ne lasă să ne ridicăm Ne speriem singuri de suferinţa noastră!

După ce i-a trecut leşinul şi slăbăciunea, cutreera camerele în lung şi'n lat. Dela durerea de azi, trecea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

la vremile fericite, când îl avea pe Irimel. Își amintea bucuria întâiului zâmbet, pe urmă cum începuse „a da două", întinzând mânuțele drăgălașe. Ce veselie pe toți din casă, când stătea copăcel! Dar când i-au eșit cei doi dinți! Îl vedea aevea într'o rochiță albastră, făcând singur cei întâi pași. Cum alergau toți ca la o minune! Toate par'că fuseseră mai eri. La aceste amintiri, ce odată au fost izvor de negrăită fericire, acum o prindea jale amară, i se părea că nu le prețuise atunci îndestul. Se întreba de ce oare n'ar putea omul opri locului clipele fericite? În nenorociri, fericirile trecute măresc durerea!

Blându nu aflase în oraș nimic mai mult decât era în scrisoare.

— Cum să dai de urma unor vagabonzi cari cutreeră țări și orașe fără de pașport, nescrișI nicăeri, a căror locuințI sunt pădurile, lutăriile și peșterile?

— Răbdare, cucoane, n'aduce anul ce-aduce ceasul, îl mângâie polițaiul.

— Răbdare! Leac lesne de dat. Îți închipui ce'nsamnă să-ți pierzi singura bucurie a vieței? Ades tresar din somn și mă'ntreb; cum de mai trăesc?

— Hei, domnule Blându, biata bunica, Dumnezeu s'o erte, îmi spunea povestea *„răbdării"*. Se zice că Dumnezeu la început nu știa unde să pue „răbdarea", să nu i se piardă sămânța. A pus-o în piatră și piatra s'a făcut mici fărimi; a pus-o în lemn și lemnul s'a făcut țăndări; a pus-o în apă și apa a secat; a pus-o în foc și focul s'a stins; atunci a gândit El s'o pue în inima omului și în inima omului s'a păstrat.

— De multe ori îmi zic: era mai bine să fi murit pe loc și eu și biata nevastă, decât am suferi atâta!

— Trebue să ne ducem crucea păn' la capăt. Dacă n'ar fi răbdarea, repede s'ar stinge neamul omenesc.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon/1901-1932

Intreabă-ne pe noi câte nenorociri vedem. L-ai pierdut, dar tot ai nădejde că-l vei găsi; dar ce să zică părintele care l-a crescut, l-a făcut mare şi când să se bucure de el, se alege un rău! Astă noapte, am arestat unul amestecat într'o crimă. Biata maică-sa a căzut moartă, ca trăsnită. Vezi că sunt dureri şi mai mari decât a D-tale? Ori altul, tot crescut gata, frumos, vrednic, cuminte, cu rostul lui, părinţii se uitau la el ca la D-zeu, era singurul lor sprijin la bătrâneţe, cheltuind cu dânsul cel din urmă pitac, era doctor, şi mai zilele trecute s'a otrăvit! Il înşelase logodnica. Vezi, sunt destule suferinţi.

— Durerile altora nu ne uşurează pe-ale noastre!

— Eu tot cred c'am să dau de urma hoţilor. Lupul, unde a mâncat odată, şapte ani dă târcoale, încheie poliţaiul.

La întors, s'aşezase drum de sanie. Ninsoarea încetase. A fost puţin moleşag, pe urmă s'a lăsat ger. Toată pădurea se'mbrăcase în promoroacă, ramurile copacilor atârnau grele de chiciură. Crengile, ca turnate din argint. Prin desişul lor se zărea cerul fumuriu; păreau palate de marmoră cenuşie. Pădurile fermecate din basme, nu puteau fi mai frumoase. In faţă şi'ndărăpt, cât zarea ochiului, stejari uriaşi, cu crengi şi flori de argint. Până şi tufişurile umile erau argintate. Linişte, nici o adiere de vânt, într'o cucernică tăcere păreau c'aşteaptă zinele din basme. Era negrăit de frumos, dar Blăndu nu vedea nimic; durerea îl orbise. Sub cerul de plumb, pământul cu strălucirea lui albă era luminătorul bolţii întunecate.

Când a ajuns acasă, pricepu ce s'a întâmplat, n'avea curaj să mai zică o vorbă. Acelaş gând îl mistuia: „Să nu ştii unde-i! Să nu ştii de-i viu ori mort".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/rdr1901-1932

VIII

Ca de obiceiu, la curte se fac de două ori pe săptămână şezători, Marţia şi Joia. Lucrează, vorbesc şi spun basme. In sala lungă nemţască ard lemne groase de fag, aruncând o pară roşietică, împroaşcă scântei vesele. Lumină şi căldură, tot ce-i mai drag iarna la lucru. Femeile şi fetele cum intră, zor să se încălzească la sobă.

— Ni s'au făcut mânile ciocan. Aice ţi se moae oasele. Ger, de crapă ouăle corbului.

Păn să'nceapă cu poveştile, puneau satul la cale: Ce-a păţit unul, ce-a făcut altul.

— Mătuşă Dochiţă, moşneagul d-tale a fost de-a tăiat şreangul lui Nistor Vrabie? întrebă Ileana.

— Cruce de aur cu noi! Abia i l-a scos din jurul grumazului.

— Nu mai vorbi, că-l visez la noapte, zise Mărioara, o fată veselă, bălae, par'că mai eri trecuse Prutul.

— L-a'nebunit boala. Zece ani de zăcere: cum dădea primăvara, faţa şi mâinile i se făceau roşii ca postavul. Straşnică boală şi pârleala! Dela o vreme strică şi mintea. Din ce l-o fi găsit?

— A mâncat popuşoi aprinşi. Mai era şi beţiv. Cum nu l-o găsi? zise cc. Ana.

— De beţiv, ce-i drept, par'că-i făcuse cine-va pe gâtiţă de raţă, aşa se linciurea în rachiu.

— Cine să-i facă? Patima şi mintea lui cea proastă, zise Ileana.

— A rămas biata femee săracă, lipită pământului.

— N'ar putrezi cine-a stărnit băutura! Ce necaz am tras cu omul meu! Se ducea munca noastră pe copcă. Par'că era de haram. Şi pe ce? Pe rachiu. Păn într'o zi mă prinde o furie şi zic: „Măi omule

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcrr1901-1932

ori te laşi de băutură, ori îmi iau lumea'n cap". El se uită la mine. Zic: „Ce te uiţi? Nu glumesc. Uit'te colea, jură pe sfânta icoană că nu mai pui strop de rachiu în gură. Că de nu, mâne n'o mai găseşti pe Ileana. Şi-i lua-o de unde nu-i". „Jur" zice el, „dar să-ţi iai gura de pe mine". N'aşi grăi într'un ceas rău, l-am dezbărat.

— L-ai apucat de tânăr. De prindea năravul dracului a se învechi, numai sapa şi lopata îi veneau de hac. Mai rău că'ncep, draga mea, să bee şi femeile la crâşmă. Pe când am apucat eu, nu se pomenea neveste bete, face baba Dochiţa.

— Din partea mea, curgă rachiul pe gârlă, că tot nu l-aşi pune în gură. O băutură care face din om neom, nu poate fi ceva bun. Când la cumătrie la Toader, mă pune păcatul de cinstesc un păhar, ce să vezi? Rău pe mine, credeai, „Cine moare? Ileana moare!" De-atunci să mi-l poleească, nu-l gust, zise Ileana.

— Ştiţi ce-a păţit Tudose a Gavriloaei? face Ruxanda.

— Ce-i cu dânsul? săriră vre-o trei femei cu gura.

— A pus vitişoarele la credit, să cumpere pereche juncanului, că pe cel bălţat i l-a rupt lupul.

— Ştiu, înspre Sfântul Niculaiu; rămăsese, bietul om, c'o vacă, c'un cal şi c'un bou, râdea satul.

— Cum zic, le-a pus la credit, a luat frumuşel banii şi s'a dus la iarmaroc. Femeea se ţinea grapă s'o ia şi pe dânsa.. Aş, om hain: „Du-te tu, eu nu merg cu muerea la târg; n'am nevoe de paznic!"

— Auzi? N'are nevoe! Şi cum apucă un pahar, îşi bea minţile; e nebun de legat, zise baba.

— Taman aşa! A băut toţi banii. Trei zile a chefuit cu lăutari. Acuma creditul îi vinde vitele şi rămâne lefter, făr de bani şi făr de vite. Uit'te ce face beţia, zise Ruxanda.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Bine că l-am dezbărat pe al meu, făcu Ileana. Acuma se bucură: birul plătit la vreme, vitişoarele cu nutreţ, iar în pungă nu fluieră vântul.

— Dacă nu-i omul beţiv, pluteşte de-asupra nevoilor, zise cc. Ana.

— Dar Aglaea lui Axinte, numai ce-o vezi cu tulpanul tras pe ochi, pe hudiţa despre fântână, trecând ca o vulpe; ouă, păsări, pânzişoară, tot ce poate, cară pe rachiu.

— Mă tem că are şi ea boala lui Nistor, zise cc. Ana.

— Mâe pe unde a înserat. Să vă spun mai bine povestea beţiei, s'o povestiţi şi voi la nepoţi.

„Intr'o vreme, nu se iscase pe lume băutura. Oamenii erau harnici, cuprinşi, aveau de toate, trăiau cu frica lui Dumnezeu. Cercă satana, cruce de aur cu noi, să-şi vâre coada, să facă zâzanii, certe, bătăi; dar nu-i mergea meşteşugul, ca din piatră. Rămăsese dracul de râsul tuturor. Azi aşa, mâne aşa, ce se gândeşte Necuratul? Imi uit meşteşugul, m'oiu pomeni că mă dă Scaraoschi afară din slujbă. Chibzueşte, socoteşte, şi ce-i dă prin cap, că-şi zice: „Stăi c'am găsit". Pândeşte el pe Sfântul Petre când era în toane bune, se supureşte, doar nu-l va vedea Dumnezeu, şi zice: „Sfinte Petre, de câte ori trec oamenii pe la răspântii, mă blastămă, zicând: „Ucigă-l toaca drac, a săcat toate izvoarele". Dă-mi voe să fac un şipot, să le astup gura.

Sfântul Petre zise râzând: „Păn' acum ştiam că dracul nu face mânăstire, dar se vede că şipote face".

Atâta i-a trebuit Cornoratului. Alege o răspântie cu vad bun, pe unde trecea lumea de pe lume, face crâşmă, aduce buţi pline cu rachiu, în care a pus gâteţe de raţă şi câte meremeturi mai ştia el. Unde începe lumea a se opri ca la comèdie. E greu păn

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

dai un deget diavolului, pe urmă te ia el cu totul. Cine se oprea odată la şipotul lui Sarsailă, prindea darul beţiei. Oamenii l-au întrecut şi pe dracul, făcând spirt din prune, din cartofi, din grâu şi păpuşoi. Când a prins Dumnezeu de veste, a zis: „Bine, Petre, om bătrân, să te scoată un diavol din minte? Cu beţia vor intra în lume toate păcatele, toate nevoile şi toate făr'de legile!"

Vezi, urmă baba, crâşma e sălaşul diavolului. Văzut-aţi voi la vre-o crâşmă icoane? Acolo e gâlceavă, acolo sudue de cruci şi dumnezei, de tot ce are omul mai sfânt. Bătăi, omoruri, unde se fac mai multe? La crâşmă!

— Rachiul nebuneşte pe om.

— Luaţi aminte, fetelor, vorba mea: rar crâşmar moare de moarte bună. Îl ştiţi pe Ianc din Prisăcani? I-a luat gura. Lui Chirilă din deal i-a luat o mână şi-un picior. Gheorghe a Leibei a căzut mort din picioare. Şi ce mai zdrahon, să frângă piatră! Vezi, toţi sunt făcuţi danie diavolului.

— Ai auzit pozna dela Poieni? Un flăcău s'a luat cu tată-so la sfadă. Flăcăul era beat, şi-a dat moşneagului c'un par în cap. L-a omorât!

— Omul bat e câne turbat. Să am o putere, aşi închide toate crâşmele, făcu Ileana.

Cc. Ana care ascultase păn'acum, zise:

— Băutura e mare pacoste pe oameni.

— Şi vinul are cântecul lui, zise Ruxanda. Când a zidit Dumnezeu via, diavolul de ciudă s'a dus şi-a turnat la rădăcina ei sânge de porumbel, de lup şi de porc. De aceea omul, când bea vin, întâiu e vesel şi blând ca un porumbel; dacă mai bea, se face crunt ca lupul; şi de bea mai departe, e uricios, necurat ca porcul; dă în mocirlă.

— Oamenii nu se dezbară de băutură câtă vreme

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

or avea de unde lua; să iasă o lege care să oprească băutura, făcu Ileana.

— Nu faci nimic, zise cc. Ana. Leacul e ca omul singur să fie cumpătat, să priceapă că băutura îi scurtează viaţa şi-l sărăceşte. S'a oprit în alte ţări. Dar ce folos? Oamenii îşi făceau singuri spirt din cartofi dospiţi şi din altele.

— Are dreptate cucoana, când vrea omul să se spânzure, găseşte el creangă. Cel mai bun paznic e mintea cea bună, zise Ruxanda.

— Mulţi iau darul beţiei din supărare.

— Mai supărare ce am eu! Trec ani după ani şi noi nu ştim nimic de copilul nostru!

— Ei, mătuşă Irină, d-neata nu mai spui nimic? zise Ileana.

— Ce să vă spun, fetele maicăi? Doar povestea bătrânilor de demult. Mă tem să nu-mi ziceţi că-mi trag cenuşă pe turtă!

— Zău, nu zicem. Le spui aşa frumos!

— Atunci ascultaţi: „Zice că hăt de mult, D-zeu ştie cât amar de vreme va fi trecut de-atunci şi câtă apă pe Siret, feciorii îşi omorau părinţii bătrâni. Făceau masă, chemau rudele, ospătau cu toţii şi pe urmă puneau bătrânului o cergă în cap şi-i dau câteva măciuci până cădea, bietul, mort la pământ. Aşa era legea pe-atunci. De unde şi până unde, un ficior mai milos la inimă nu s'a îndurat să-l ucigă pe tată-so. Dar, vezi, legea era dela împărat şi vai de cel ce n'ar fi împlinit o. Amu, ce să facă el? Nu se'ndura să-l ucigă pe bătrân, dar şi de împărat se temea! A luat el şi l-a ascuns într'o cămăruţă, unde nu intra nici pasăre măiastră.

Apoi, ce să vedeţi? Dă D-zeu o secetă, o foamete, căci n'a rodit pânile nimic. Aşa scrâşcanie, aşa sărăcie, c'au mâncat oamenii până şi sămânţa grâului

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

şi-a tuturor pânilor. Când a venit primăvara, n'aveau bieţii oameni, nici boabă. Jeleau muerile că or să le moară copiii de foame. Împăratul, cât era el de împărat, cu toţi sfetnicii lui, nu dădeau cu mintea ce-i de făcut. A pus el să bată toba peste tot şi să vie la el dela mic păn la mare, să spue ce-i de făcut. Cine să vie? Că nime nu ştia ce sfat să dee. Feciorul, care-şi ascunsese bătrânul, s'a dus sara, ca de obiceiu, să-i dea mâncare; dar tată-so îl întrebă: „Ce-a bătut toba, dragul tatei?“

Băiatul i-a istorisit cumpăna foametei, şi cum împăratul a bătut toba să vie cine are de dat vre-un sfat, să poată iar căpăta sămânţa grânelor.

— Ascultă, dragul tatei, du-te la împărat şi spune-i că alt leac nu-i: să are toate drumurile, pe ele sunt seminţe căzute şi îngropate; or răsări şi da sămânţă.

Feciorul a doua-zi a şi plecat şi-a spus cum l-a învăţat bătrânul. Împăratul a dat poroncă să are toate drumurile şi să nu mai calce pe ele picior de om. Au împlinit bieţii oameni poronca împărătească şi au căpătat la loc sămânţă de grâne.

Atunci împăratul l-a chemat iar pe feciorul moşneagului şi l-a întrebat cum de i-a venit lui în minte să are oamenii drumurile. Omul nostru sta smerit şi tăcea.

— Ori spui, ori te spânzur! se răsti la el împăratul. Că, vedeţi voi, atunci un împărat putea face cu tine ce poftea. Omul a căzut în genunchi şi-a zis:

„Înălţate împărate, eu spun, dar să mă ertaţi că am călcat legea. Sfatul mi l-a dat tata bătrânul, fiind că eu nu l-am ucis, cum era poronca; îl ţin ascuns într'o cămăruţă“.

Atunci împăratul a zis: „Bine, de-acu înainte voiu da poroncă să nu se mai ucigă bătrânii; ba, dimpotrivă: cine n'are bătrân la casa lui, să-l cumpere, că-i poate fi de mare folos“.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Femeile au început a râde.

— Vezi, coniță, face baba, v'am spus eu c'or să râdă, par'că le-aud zicând că-mi trag cenușă pe turtă.

— N'au dreptate, mătușă Irină, face cc. Ana. Povestea D-tale e foarte înțeleaptă. Ea ne dovedește că sfaturile bătrânești nu sunt supte din degete; sunt trăite, sunt urmarea păteniilor care le-au avut bătrânii în viața lor, și de care cei tineri se pot feri dacă vor fi ascultători. Tineretul nu cunoaște viața cu primejdiile ei; dânșii cred: „câte cioare zboară, toate se mânâncă". Vai, de câte nenorociri ar fi scutiți tinerii, dacă ar asculta sfaturile bătrânești! Că vezi: cum nu se pot coace poamele înainte de vreme, așa și tineretul e cu mintea crudă și fără știința vieței. Dacă tinerețea ar pricepe toată știința bătrânilor, ori dacă bătrânii ar avea puterea tinereții, oamenii ar înflori alte flori. Oricum, din povestea mătușei învățați măcar atâta, că e bine să dați mai multă ascultare sfaturilor bătrânești; oricât ar fi tinerii de deștepți și de învățați, dar nu pot avea învățătura vieții trăite.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

In lume...

IX

Ţiganca, după ce s'a depărtat de trăsură ca vre-o zece paşi, întoarse capul să vază dacă vizitiul o urmăreşte cu ochii. Lume multă, n'aveai unde lăsa un ac, nu se mai zărea nici trăsură, nici vizitiu. Zarva, gălăgia, creşteau. Era un clocot uriaş; o mare de capete, un muget prelung. Irimel mergea în urma ţigăncei să n'o piardă. Nu-l ţinea de mână, să nu dea cuiva de bănuit.

Faraoanca tăia zidul mulţimei, prin partea unde era mai puţin gros, voind să iasă cât mai curând la loc gol. Coti pe după nişte bărăţci şi ca prin minune fu pe muchea tăpşanului de unde pornea o vălcea. Când ţiganca crezu că-i destul de departe, se'ntoarse către copil şi-i zise: dă maicăi mâna, mânca-ţi-aşi ochişorii! Şi-l apucă strâns pe Irimel. Copilul se uită sperios în jur, văzându-se de odată scos din mulţime, întrebă speriat:

— Unde mă duci? Ai spus că-i aproape?

— Aproape, dănciucule, pe după bărăţci eşi numai decât la cel cu bolta.

Copilul nu cunoştea cotloanele iarmarocului. Cât fu în îmbulzeală, în bătaia târgului, n'avea de ce se teme şi nu-şi închipuia că iarmarocul se poate isprăvi aşa de odată. Când ţiganca îl apucă de mână, lui Irimel i se cam încreţi pielea şi sfios o întrebă:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Unde mă duci? Vreau să mă'ntorn la trăsură.

— Voinicos, dar fricos cuconaş! Uit'te ajungem îndată. Nu-ţi fie teamă: eşti cu baba.

Copilul se uită în toate părţile; în faţă dealuri cu păduri; la spate clocotul iarmarocului.

Irimel începu a plânge.

— E greu de răzbit prin mulţime. Pe colo intrăm iar în iarmaroc.

Zicând aşa, grăbi paşii strângând şi mai tare mâna copilului. Irimel începu a ţipa.

— Lasă mâna, că mă doare. Voiu să merg la tata.

Ţiganca roti ochii îndărăpt. Jur împrejur nici ţipenie de om. Il înşfăcă şi mai tare de mână, pornind cu el la vale.

— Unde mă duci? Lasă mă, voiu să merg la tata

Copilul începu iar a ţipa.

— Doar la tata te duc!

Copilul începe a plânge şi mai tare.

— De nu taci, te arunc colo în ştioalnă, să te mănânce porcii.

Şi-i arătă o baltă în care bălăceau nişte godaci.

Irimel tremura ca varga. De spaimă, i se tăiaseră picioarele dela genunchi. Duşmanca îl târa mereu. Toloaca pustie, nici ţipenie de om. In spate s'auzea zgomotul iarmarocului. Copilul se uita'n toate părţile, doar ar vedea suflare de om, să ceară ajutor. Cu toată nepriceperea lui, înţelesese că ţiganca numai gând bun n'are. Nu-i venea a crede că de-odată, dintr'atâta potop de lume, de jur împrejur, să nu mai fie nime. Se uită în zare: vedea numai cerul siniliu sprijinit pe dealuri verzi. Lui Irimel i se părea că pe lume a rămas numai el şi cu ţiganca, aşa pierise de odată ca o nălucă toţi din juru-le. Acum fusese lângă Iordache şi de odată ca'ntr'un vis rău, a venit ţiganca şi l-a luat. Ce bun e Iordache! Să-l

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?d=1901-1932

vadă acum, l-ar săruta de bucurie, aşa urât cum e El e voinic, ar da o bleandă cioarei şi îndată l-ar lua şi l-ar duce la tata. Iar se mai răsgândea: ce-o fi voind ţiganca să-i facă? Oare ea n'are copii? La ce l-ar lua, cu ce să-l ţie? N'auzea ea cum se căinau femeile de copii? Nu, nu se poate. „Ţiganca o să mă ducă la tata. Dar la ce-o fi apucat pe aice?"

— Du-mă la tata, scânceà mereu Irimel; ce ai cu mine?

— Tată-tău mi te-a dat mie, pentru că nu eşti cuminte

— Minţi, strigă copilul.

— Ba da, te-a dat să înveţi meşteşug. El mai are destui.

Ţiganca îl luă în cârcă...

— Eşti o mincinoasă.

— Şi'ntr'o încordare din toată puterea, se smunci cu atâta furie, încât îşi scoase mânuţa.

— Auleo! Eşti voinic, hulubaşule!

Se răpezi după copil, îl înşfăcă de amândouă mâinile şi-l luă în cârcă, fugind cât o ţineau pi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cioarele. Hăt în vale, erau câte-va maluri surpate cu gropi. Mai de mult fusese lutării, acuma erau părăsite. Irimel, de frică şi de plâns, aproape leşinase. Ţiganca se opri o clipă, numără gropile deschise ca nişte guri să'nghiţă fâpturile ce se avântau în ele. După ce se gândi care-i groapa ce ochise ea mai dinainte, anume pentru treaba asta, lăsă copilul din spate, îl luă în braţe, şi, plecată aproape pe brânci, intră subt malul lutăriei. C'o mână ţinea băiatul subţioară. Acesta, venindu-şi în simţire, se zbătea ca puiul în ghiarele uliului. Ţiganca bâjbâia pe'ntunerec să nu se lovească de pereţi. Lutăria era joasă şi trebuia să umble în ea plecată. La fiecare pas se'mpiedeca de bulgări ori se poticnea dând prin gropi nu tocmai adânci, făcute de mahalagii, să scoată pământ galben. Ajunşi în fundul lutăriei, pe Irimel îl apucă un tremur din pricina răcelei şi umezelei. Era numai cu străiţele de dril. Îngrozit, începu să ţipe.

— Ce ai, babă, cu mine? Du-mă la tata. O să-ţi dea bani. Nu mă omorî.

— Dacă nu ţipi, nu te omoară nime. Fii cuminte şi baba o să te ducă pe la iarmaroace de-o sută de ori mai frumoase.

Ţiganca se aşează gâfâind.

— Auleo! Am ostenit, eşti greu ca un godac de un an. Par'că te ţinea tată-tău de tăiat. Mi te zbăteai, coviţai, m'ai doborât, mânca-te-aşi de viu, dănciucule!

Zicând aşa, scoase din sân o coajă de pâne căpătată pe ghicit în ghioc, şi'ncepu a ronţăi cu poftă.

— Na! Tu nu mânânci?

— Nu-mi trebue! Du-mă la tata. Am ce mânca la mine acasă.

— Nu vrei? Atâta pagubă! Să mănânci, când oiu mânca eu. Dar n'o să fie curând, am numai coaja asta. Fii cuminte şi'mbucă pâne dela baba.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Copilul icnea plângând mereu. Te miră de unde atâtea lăcrimi din ochişorii lui.

In minte şi-l închipuea pe tată-său cum l-o fi căutând prin iarmaroc. Tot gândind, îşi îmbuna singur inima. „Tata e deştept. Ce nu ştie el? O să priceapă că ţiganca m'a furat. Iordache o să-i spue încotro a apucat. Se ia pe urma noastră ca'n poveste. Păcat că n'am avut cenuşă s'o presur! Atunci, de bună seamă m'ar găsi. Dar, şi aşa tata o să priceapă că m'a ascuns aici. Tata are revolver, când va veni, o vâră în spaimele morţei. Poate el e pe-afară. Dacă plâng, are să m'audă. Păcat că nu-i Urseiu, el m'ar găsi îndată. Când am fost la moară şi m'am ascuns în coş, el m'a găsit. Câinii, zice tata, au mirosul de o mie de ori mai tare decât oamenii; ei adulmecă".

„Dacă aşi striga, poate că m'aude. Tata, sigur, mă caută pe câmp". Irimel începu a ţipa cât îl ţinea gura.

— Ce urli, dănciucule? O să-ţi rupi de-a surda baerele inimei, zise ţiganca, temându-se nu cumva să-l audă cineva. Drept, ştia dânsa că locul pe-acolo era pustiu. De când se surpaseră malurile şi omorâse doi băeţi şi-o fată, oamenii scorniseră că umblă stafii. Dar tot se gândi: „Ce-i bine, nu-i rău, să'ndrăcesc eu plodul, fi-i ar neamul al dracului".

— Ascultă! Mult ai să-mi hăuleşti? Vrei să deştepţi stafia lutăriei?

— Minţi! Tata a spus că nu sunt stafii.

— Iţi astup gura cu căluş, dacă nu taci.

Copilul pricepu că ţiganca se teme să nu-l audă cineva, şi'ncepu şi mai tare a ţipa.

— Tată, vino de mă ia. Tată sunt aci!

— Aşa, diavole, nu mă laşi să dorm? Stai, pui de năpârcă, ţi-o fac eu!

Baba deslegă brâul din jurul cingătorei, făcu la

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

un capăt un şumuiag, i-l bägă copilului în gură, iar cu partea rămasă îl înfăşură de mai multe ori, lăsându-i nasul slobod, să nu se înăbuşe. Irimel icnea înfundat. Lacrimile îi secaseră. Se gândea la mamă-sa: cum nu ştie ea în ce chin e puişorul ei! „Eu n'am făcut nimănui nici un rău. În poveşti îmi spunea că băieţii buni scapă şi din mânile zmeilor. Trebue să mă găsască tata". Cu gânduri, când bune, când rele, de trudă şi de spaimă, adormi suspinând. Tresărea mereu prin somn. Ţiganca desfăcu o fotă mai veche ce avea pe dânsa şi-o aşternu copilului, gândind: „După ce m'am pus în primejdie, barim să am parte de el".

Îl înveli c'o parte din fotă, zicând: „A ostenit de plâns. De-acu doarme o zi şi-o noapte".

Scoase din sân o legăturică şi-i dădu cu nişte omf pe la nas. Ca să nu fugă, îi împiedecă picioarele. Pe urmă, se ghemui lângă el cu pumnii subt cap şi începu a sforăi. Copilul avea visuri urâte; tresărea şi gemea. Nu era mama să-l audă. Ar fi plâns de jale! Baba horăia, dormind dusă.

În întunerec, cât o fi dormit, nu putea şti. Afară îi era teamă să se avânte. „Pustiu locul, pustiu; dar te miri cum aduce Naiba vre-un hoţ de român, căutând o vită, ceva, şi vezi tu, babă, pe dracul". Aşa gândea ţiganca, trezându-se într'o târzie vreme. Căscă de câteva ori lung, ca un câine plictisit de somn; pe urmă scoase luleaua din sân, scăpără din amnar şi-o aprinse. Sta grecește cu picioarele supuse şi pufăia pe nas ca o horn㠄, fum greu de mahorcă. Tot gândea: cam ce vreme să fie? De pe zarea de lumină ce se furişa prin gaura gropei, vedea că nu-i noapte. Cât era ziuă, nu se putea urni din groapă. Moşneagul trebue să fi priceput că i-a căzut vânatul, de care îşi bătea de mult capul. Tocmai noaptea

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1901-1932

târziu, după ce diavolul va fi adormit bine, şi după ce l-o cetlui de tocmeală, se va răpezi păn la şatra din altă parte a oraşului. Işi va aduce mâncare şi va sta iar toată ziua pitită. Altfel, vizitiul ar putea-o cunoaşte. „Nu-i vorbă, ale noastre samănă una cu alta, şi hoţii de români greu ne pot deosebi. Dar ce-i bine nu-i rău. O să-l caute o zi, două, trei, pe urmă se moaie de atâta trudă.

Noi într'o noapte încărcăm şetrile şi-o tulim. Ia-ne, române, de unde nu suntem! Băiatul se deprinde el: la nevoe dracul roade şi mere pădureţe".

Aşa se gândea Faraoanca, tot îndesând cu unghia tutunul în lulea. Irimel începu a plânge şi-a geme prin somn.

„Inimos diavol! O să-l descânt de speriat. Uită el, când s'o lua la joacă. Numai să ne vedem peste hotar".

In lutărie întunerec beznă. Nu se mai zărea lumina, ca o boare albă ce venea dinspre deschizătură. Baba se ridică gemând: „Mi-au înţepenit oasele.". Ascultă puţin icnitul copilului prin somn; ca o strigă, se furişă încet. Işi aduse aminte că lângă una din găuri văzuse un pietroiu. Bâjbâind cu mânile şi cu picioarele, îl găsi. Taval—taval, îl împinse păn la deschizătura groapei unde era Irimel. Venea între patru găuri mai mici. Incet, cu ochii ca de bufniţă, intră în lutărie, tot împingând bolovanul şi pipăind păn' aproape de băiat. Deslegă o funie ce-o avea în jurul mijlocului, o înnodă de ceea cu care era legate picioarele copilului, şi o prinse bine de pietroiu. „Aşa, acuma n'am grijă c'o fugi diavolul, păn mă răped la şatră. Mi s'a uscat gâtlejul de sete. Foamea te rabdă, dar fără apă, piei". După ce se încredinţă că băiatul doarme, şi că chiar de s'ar trezi, nu poate nici ţipa, nici fugi, eşi din groapă. In faţă, Craiu nou.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ca o secere de aur strălucea pe seninul nemărginit. Ţiganca văzându-l, dondăni ceva în limba ei, ca un fel de rugă. Ascultă o clipă: de jur împrejur tăcere, nici îgănare de vânt nu mişca iarba. Răpede, ca urmărită de un duh rău, o luă razna peste câmpie, înspre cealaltă parte a oraşului, unde erau şetrile. Se uita din când în când la cer, par'că să vadă de n'a rătăcit drumul. Chibzuia cam ce vreme o fi. Din când în când sta locului, asculta, de nu s'aude din cotrova. De hăt departe venea ca o dungă de zgomote amestecate. Era din partea iarmarocului. La o vreme, ţigăncei i se năzări c'aude ceva şi de odată, cât ai clipi, se făcu una cu pământul. Cineva trecând, s'ar fi împiedecat ca de-un buştean ori moşuroiu, n'ai fi crezut că-i suflare omenească. Ascultă ce ascultă, cu urechea lipită la pământ, pe urmă se ridică şi porni iar, ca vântul, în drumul ei. Pe câmpia goală, în lumina cenuşie a nopţei, părea o nălucă, o umbră, ce se mişcă uite. Ţiganca se temea că poliţia poate să calce şatra pe după miezul nopţei şi nu trebuia s'o afle pe ea acolo. „Cine ştie cum m'ar prinde cu vorba; sunt anapoda copoii Bengăi!" Ţiganul ei era bulibaşă; trebuea să-l dăscălească ea: nu cumva să scape vre-o vorbă. Va spune că-i văduv. Orice l-or întreba, să zică: „Nu ştiu, boiarilor, să chiorăsc de-am văzut"!" La numărătoare, era un obiceiu ca ţiganii nici odată să nu spue adevărat. Unul spunea una, altul alta. „Poate om fi zece, poate şi două-zeci, boiarule! Cine dracu să mai numere ţiganii!"

La şatră, baba s'a dus întins la căruţa unde dormea moşneagul. Ceilalţi erau toţi culcaţi; se bătuseră de la o gâscă furată, şi obosiţi, adormiseră. L-a luat la o parte şi i-a povestit isprava zilei. Ţiganul a cam stropşit-o, când i-a spus că-i băiat de boieriu. Se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr 1901-1932

temea c'o să-l vâre în gros: „Afurisito, zicea el ţigăneşte, ciocoiul o să pue în picioare toţi câniі de poliţişti; or să ne spânzure de limbă pe rudă pe rudă pe sămânţă; or să ne scoată şi măselele din gură. Nu te puteai mulţumi c'un copil de golan? Aceluia îi pare bine că scapă de-o belea!

— Taci din gură, jigodie bătrână, n'o să se lege de noi. Vor crede că l-au luat cei cu şetrele lângă iarmaroc.

Bulibaşa.

Ţiganul ţinea una, înjurând-o pe limba lui. Ţiganca, dacă văzu şi văzu, îl scuipă, se repezi la căruţă, cotrobăi, până găsi o bucată de pâine uscată, şi urciorul cu apă, şi plecă, par'că apucată de lele. Tot drumul ocăra pe moşneag. „Un fricos, un prăpădit. De n'aşi fi eu, vai de el, l-ar mânca şi câniі. Nu câştigă nici cu ce să ţie caii. Eu cu ghiocul, eu

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cu vânzarea tingirilor! Vai de vânzare! Cine le mai cumpără azi? Băiat ne trebue. Nu are cine sufla din foi, cine-ți da o lingură de apă. Hleabul de moșneag, ca mâne cade'n bot. Și tot el cu gura! Nu-i place, par'că l-a cumpărat! Am luat ce-am găsit". Mergea țiganca de rupea pământul, doar s'ajungă mai curând. Luna de mult asfințise. O boare răcorită, ca'n nopțile de Iulie, adia domol peste câmpia deșartă. Nici o mișcare, nici un suflet pe tot întinsul. Țiganca dela un loc, luă cioanca de lulea în gură, așa stânsă, să-i mai ție de urât. Sprintenă, iute la picior ca toți țiganii, zbura, nu mergea. Din când în când, se uita la stele. In nesfârșitele lor pribegii, acestea le slujesc și de ceas și de busolă și de hartă. Carul se ridicase la înălțimea stelei polare, găinușa era cam pe aproape de culmea dealului, pe lângă calea robilor nici urmă de stea, toate se ascunseseră de lumina albie a drumului ceresc. Prin văzduh licăreau câte-o clipă, din când în când, așa zisele stele căzătoare, ca fulgere luminau, stingându-se în adâncul întunerecului. Ochii țigăncei scăpărau în noaptea neagră, ca ai pisicelor. Își ținea drumul sfoară, drept pe unde venea mai aproape, ca un câine care adulmecă; nici lanțul ingineresc nu l-ar fi tras mai de-a dreptul. Când a ajuns aproape de lutărie, s'a uitat împrăștiat, făcând ochii roată. Știa dânsa că nu-i țipenie de om prin împrejurimi, gropile erau știute numai de mahalagii, iar dânșii nu dădeau pe-acolo, temându-se de stafii. Poliția habar n'avea de ele. La țigancă, paza era în sânge, și-i slujea, ca și epurilor frica. Doar aceștia cu cât sunt mai fricoși, cu atât li-i pielcica mai ferită, ascunzându-se și fugind la cel mai mic zgomot; ei altă armă n'au: nici tu colț, nici tu ghiară, cu care să sfâșie dușmanii. Frica de orice zgomot, fuga cât îi țin picioarele le-a ferit neamul de pieire.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistetransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ţigăncei tot în pază şi fugă îi era nădejdea. După ce se încredinţă că nici lilieci nu se află prin vecinătate, s'a pitit în gaura lutăriei. A tras cu urechea: copilul dormea adânc de oboseală şi chin. Baba luase cu dânsa şi o lumânare de ceară, ce avea dela o spargere ce făcuse la o biserică într'un sat. O aprinse şi se uită să vadă lutăria. Zări la o parte o sapă ruptă la un colţ, uitată de cei ce săpaseră pe vremuri. Tot bâjbâind la stânga, dă de altă gaură mai mică şi cam astupată cu pământ năruit. Il trase cu sapa şi pe brânci se băgă înlăuntru. Era o hrubă mărişoară, scobită destul de adânc; în partea aceea oamenii dăduseră de un petec de pământ galben mai bun. De odată, ţiganca crezu să nu fie ascunzătoarea unor hoţi. Cercetând, nu găsi nici un semn. Atunci gândi c'ar fi bine să pue copilul acolo. Chiar de-ar intra cineva în lutărie, greu va prinde veste de hrubă; era mai greu să se audă gemetele ori ţipetele copilului. Il târî încetişor cu fota, doar nu s'ar deştepta. Irimel, sărmanul, visa că merge cu trăsura, că ajunge acasă şi că mama îl sărută cu drag, iar el arăta toate minunile cumpărate; până şi barizul făgăduit Smarandei nu-l uitase, dar îl căuta şi nu-l găsea de loc. „Sigur, mi l-a furat ţiganca" voia să zică, dar nu putea de loc deschide gura. L-a târât înlăuntru, şi-a făcut şi ei culcuş. Aci lutul era mai uscat, nu jilav ca'n hruba dintâiu. După asta, începu a molfăi din pâinea adusă, bău câteva gâturi de apă, şi-şi aprinse luleaua. A stins lumânarea şi pufăe prin întuneree, păn' ce nu rămase nici scrum în găvan. Se culcă şi adormi fără grijă. Pe copil îl deslegă la gură şi la picioare, ca să doarmă ticnit. După ce-l aduse în hrubă, îl privi o o clipă, gândind: „Frumos dănciuc. Numai prea par'că-i de ceară, nu de carne. In soare, s'o face el ca unul de-ai noştri. I-om aduce noi sânge în obraji".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

X

Irimel era într'o noapte nesfârşită. Părelii hrubei îi păreau ziduri negre şi înalte. Uneori îi pipăia; erau reci şi zgrunzuroşi, abia dinspre gură dacă se zărea lumina ca un fum alburiu. Ţiganca adusese o sarcină de pae, să nu stea copilul pe lut rece.

Când pleca la şatră şi-l lăsa singur, lui Irimel îi eră şi mai frică. Toate închipuirile trec prin mintea-i de copil. De obiceiu îl lăsa dormind, dar tot se trezea uneori şi'ncepea a plânge. Dacă baba era acolo, îi îndesa o bucată de pâine.

— Na, mănâncă! Nu plânge, că, zău, te gâtui. Copilul, răzbit de foame, lua pâinea şi-o mânca în două cu lacrimi. De multe ori îi venea în gând să nu mănânce şi să moară de foame. Dar nu putea, îl apuca un fel de hămiseală, c'ar fi mâncat şi pământ. In jalea lui mereu gândea:

— „De ce oare nu mă caută tata? Zicea că mă iubeşte. Dac'ar umbla, m'ar găsi. Ce lucru mare, s'o ia peste câmp, şi să vie aici?"

I se părea aşa de uşor, cum ne pare nouă, istor mari, când ascundem un lucru. Ne închipuim că oricine o să meargă drept la ascunzătoare. Par'că în jurul oraşului nu erau atâtea gropi, atâtea ascunzători de care nime habar n'avea!

Irimel nu-şi mai dădea seamă de când era închis acolo. Credea însă că e mult, mult de tot. Numai când aştepta să capete vre-o jucărie de ziua lui ori de anul nou, îi păruse vremea aşa de lungă.

Ţiganca, dacă vedea că Irimel prea se ţine de plâns, îi da cu nişte prafuri pe la nas, după care îl prindea o toropeală cu somn. De frica asta, Irimel se făcea că doarme, ca să mai poată fi treaz şi să gândească la cei de-acasă. „Ce face oare mama?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

Cum ar vrea să ştie unde-s si să mă vadă! O fi plângând după mine, ea, care de eram numai bolnav, stătea mereu supărată".

Uneori îl prindea un fel de năcaz.

— „Nu, nu mă caută. Altfel m-ar găsi. Tata doar e om deştept, cum de nu-i dă în gând să vie aice? Ţiganca zice că o să mă înveţe meşteşug. Să mă văd eu slobod, cum am să mai fug! De ce oare a mai făcut Dumnezeu ţigance pe lume? Când femeile din sat aveau vre-un necaz, ziceau: pentru păcatele noastre; dar eu ce păcate am făcut?

„Drept, am intrat odată în cămară şi am băut vişinată. Era aşa de dulce şi de bună — pe urmă nu ştiu ce s'a mai întâmplat. Mama a fost foarte supărată pe mine. Da: aista a fost un păcat. Altă dată, am scăpat stigleţul în salon. Voind să-l prind, am dat jos o vază, pe care tata zicea c'o are amintire dela sora lui. Tata a fost foarte supărat, n'a vorbit cu mine o zi întreagă. Şi aista o fi fost un păcat!"

„Smaranda mereu îmi spunea că nu-i mai mare păcat pe lume decât când superi pe tata şi pe mama. Eu n'am voit să-i supăr. A doua zi, i-am rugat să mă erte! Oiu fi făcut, cred, multe păcate; dar le-am uitat. Poate că păcat era şi când nu lăsam băieţii să se joace cu jucăriile mele, că, vezi, le stricam, săracilor, inima. Smaranda mereu îmi zicea: „Lasă-i să se joace şi ei. Is copii ca şi mată, că, vezi, le strâci inima, şi tare i păcat să faci altora supărare, doar nu ţi le mânâncă".

„Vezi, dac'aşi fi ştiut eu că-i păcat şi ce era să păţesc, le dădeam jucăriile chiar de tot. Alt păcat, şi aista mare de tot: furam tutun dela tata şi dam lui Iordachi, să-mi spue poveşti.

. . . . . .

Ţiganca s'a înţeles cu tovarăşii din şatră să fie

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

toţi pregătiţi de drum, şi, când o crede vremea nimerită, să-şi ia tălpăşiţa. Într'o sară, s'arăta ploae şi furtună. Ţiganii aveau caii înhămaţi, gata.

Noaptea începu vijelie cu fulgere şi trăsnete, de se cutremura hruba. Irimel, la o detunătură puternică, tresări din somn şi începu a ţipa.

— Dormi, mânca-ţi-aşi ochii, că nu-i nimic, şi-i dădu pe la nas cu somnoroasă.

Pe urmă îl luă subsuoară; plecată aproape în brânci, eşi din hrubă şi din lutărie. Afară turna ca din găleată. Îl aburcă în spate, ţinându-l cu dreapta de mânuţele aduse pe după gâtul ei, cu stânga îl ţinea pe sub genunchi, adică în cârcă. La lumina fulgerelor se uita în toate părţile, ca un câne care adulmecă; în urmă, o luă razna peste câmp, ţinând drumul cel mai scurt, ocolind mahalaua târgului, să nu dea prin oraş.

Ploaia îi udă până la piele Vântul izbea din faţă. Noroc, era ploae caldă. Nu rătăci drumul, deşi era întuneric beznă, numai din când în când îşi zărea drumul la lumina albăstrie a fulgerelor.

Cu vai nevoe, după miezul nopţii ajunse la şatră.

De pe Irimel apa curgea şiroae. Ţiganca îl desbrăcă repede, îl învăli într'un şal vechi şi-l culcă în ţoalele din căruţa coperită cu pânză. Copilul gemea prin somn, simţea tot, dar era buimac de somnoroasă.

S'a urcat şi baba'n căruţă şi toată laea porni în goana cailor, spre graniţa nemţască. Pe atunci, Bucovina era sub Nemţi. În locul lor nu rămase nici urma vetrelor unde făcuseră foc, ploaia a spălat tot. Şoseaua care duce spre graniţă era bună, bătută ca'n palmă; căruţele trase de cai mari, ageri ruseşti, zburau nu mergeau. Ţiganii, când vor să fugă, mână de zvântă pământul. Bulibaşa le dase poruncă să mâe în goana cea mare, că altfel e primejdie şi văd pe dracul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901-1932

Poronca era poroncă şi trebuia ascultată, nu cercetată.

Un drum de zece ceasuri îl făcură în cinci. Prin zorii zilei ei erau trecuţi de graniţă, făr' de multe cercetări. Aveau milduiţi printre finanţi. I-au întrebat încotro merg, de unde vin. Au spus că dela iarmaroc şi se întorc în Rusia, unde vor să erneze.

A doua zi era soare, cerul senin, limpede, dătător de putere şi viaţă chiar celor desnădăjduiţi. Lumea părea mai largă, mai plină de farmec. Irimel era uimit. Ţiganii, cu ochii străpungători, cu pletele în vânt, pocneau din bice, doar ar ajunge la un loc bun de poposit.

Femeile cu găţele negre aduse pe gât, împletite cu bani de argint şi de aur, îşi fluturau testemelele dând din cap şi din mâini, povestindu-şi întâmplările. Dancii golaşi ca nişte pui de cioară se hârjonesc în de ei în fundul căruţelor, alţii chinuesc vre-un coteiu furat din oraş.

Ajunşi la marginea unei păduri, hotărâră popasul. Deshămară caii să pască la o latură de drum. Femeile au adunat repede găteje şi, cât ai bate'n palme, căldările de mămăligă stau atârnate de cârlige. Udătură aveau din belşug; furase un porc de pe toloaca oraşului Fălticeni. Îl junghiaseră pe loc şi, aşa nedesfăcut, l-au ascuns într'o căruţă cu două funduri. Acuma l-au scos să-l împartă. Era un porc de cei ungureşti, cu părul alb, creţ şi cu urechile clăpăuge. Ţiganii au făcut roată în jurul porcului, minunându-se de frumuseţea şi mărimea lui Ivan. Fiecare simţea de pe-acuma gustul fripturei şi dulceaţa slăninei.

Un ţigan mai în vârstă cu pieptul gol, cu mânecele cămaşei supuse până peste coate, cu pletele negre, creţe, fluturând pe umeri şi spete, se aşează

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

pe o buturugă, târând porcul de picioare mai aproape, ca să-i vie la îndămână. C'un cuțit tăios începu a-l jupoia dela coadă spre cap, tot despicînd binișor pielea de slănină.

Țiganii fac gălăgie, par'că-i o apă ce vine furioasă. Fiecare își dă cu părerea cum trebuia jupuit, ca să nu strice pielea. Aveau s'o vândă și să împartă banii. Cel cu cuțitul, furios de-atâtea povețe, țipă odată de răsună colțul pădurei.

— Dar ce, mă, vă ține bani? Eu l-am junghiat. Pielea i-a mea! Hai, căraţi-vă, ciorilor, și adăpați caii!

Țiganii îi cam știau de frică. După moartea bătrânului, avea să fie bulibașă. Porniră la treabă. Drept, caii erau neadăpați.

Carnea roșie, grasă, strălucea la soare, aţițând poftele. Câniĭ legați de căruțe, scânceau și asiuiau cu nările'n vânt. Dancii alergau și ei dela mic până la mare, cu fețele numai ochi; ar fi mâncat-o de crudă.

Ajunsese la lucrul cel mai greu: împărțitul prăzei. Tăia el și cumpănea părțile să fie de o potrivă, dar, oricât ar fi chibzuit, nu putea face pe toate să iasă tot una de cărnoase și de grase. Nu bine isprăvi de făcut bucățile și femeile dau năvală, care de care, s'apuce una mai mare și mai bună.

Țigăncile, neputând lua fiecare porția pe care pusese ochiul, s'aruncă una asupra alteia. Începe o bătae în regulă cu bucățile de carne, aruncându-și-le ca nebune în cap. Era o hasmodie, un chiot și țipet, de s'auzea, socot, cale de-o poștă. Împărțitorul cercă să le despartă; amenință cu cuțitul, dar în zădar. Atunci, le scuipă, își luă un but și plecă, lăsându-le să se bată în voe.

După ce au isprăvit de aruncat carnea, încep a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/din 1931 1932

lua copiii mai mici de picioare şi a-i arunca una în alta. Copiii ţipă, ele strigă ca nişte leoaice, nu s'aude nici în cer nici în pământ. Scandalul se urcă înnaltul cerului şi pădurea le ţine ison cu răsunetul ei.

Irimel alergă şi el să privească la bătălie. Pădurea îi amintea pe cea de pe moşia lor. Ar fi voit să fugă, dar nu ştia încotro.

O ţigancă mai furioasă începu a-i căra la pumni.

— Ce te holbezi, sfrijitule!

Bărbaţii le lăsau să se bată în lege, păn' ce s-or sătura.

Ţiganca bătrână se dusese în pădure după buruene de leac. Când auzi zgomotul, pricepu că s'a încins bătae dela roate între ţigani, şi că poate să fie moarte de om. Alergă'ntr'un suflet.

In ţara nemţască nu era de glumit; înfundau cu toţii puşcăria, ba s'alegeau şi cu spânzurătoare. Înşfăcă repede dela un ţigan o căldare şi începu a le uda câte c'o ulcică de apă, să le răcorească.

— Inghiţi-v'ar iadul, mânânce-vă dracul cel bătrân, căţele spurcate! — Ho! nebunelor! Toate, trezite de apă, încep a vorbi de odată.

— Nici haitele iadului n'or fi mai hămisite şi mai lacome ca voi, jigodii afurisite! zise un ţigan!

— Taci, păcătosule! Sunt proastă să iau mardà?

— Eu să rod oasele goale, ca un câne? zise alta cu ochii roşi de furie.

— Eu, ce era să fac din capaţină? zbiera una cât putea.

Toate se jeleau, caşi cum porcul ar fi fost numai oase fără pic de carne. Ţiganca bătrână se uită împrejur şi-l văzu pe Irimel tremurând de frică. Il apucase frigurile de spaimă.

— Dar tu ce cătai aice, drace? Puteau să te junghie, nebunule!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mon1901-1932

Il luă pe sus şi-l duse la căruţă.

In vremea bătăii câinii, rupând legătorile, au alergat la câmpul de luptă, apucând fiecare câte o porţie bună. Ţigăncile, răcorite, îşi vin în sine, încep s'adune carnea mestecată în două cu ţărână. Altele s'au repezit la câini, scoţindu-le hartanele din gură.

La urmă, vina bătăei căzu pe hoţul de păgubaş, care, de bună seamă, i-a blăstămat să n'aibă parte de porc.

XI

Irimel privea cu spaimă această lume necunoscută pentru dânsul. Când i-a văzut încăeraţi la bătae, credea că se omoară. Repede s'au potolit, caşi cum n'ar fi fost nimic, adunându-se în jurul mămăligilor şi-a cărnei pârpălite pe cărbuni.

Lui bulibaşa îi adusese câteva felii de carne, cel ce luase butul porcului.

Ţiganca bătrână le-a prăjit mai cu îngrijire într'o tavă de aramă. A făcut mămăliga de-o parte şi-a chemat pe ţigan la mâncare, strigând pe limba lor s'aducă din căruţă usturoiu.

Irimel, după ce a băut apă, şi-a venit în sine, din spaima bătăliei. Acuma sta şi se uita cu ochii sperioşi ce-o să se mai întâmple.

I-a pus pe-un taler de aramă o bucată de carne şi mămăligă.

Ţiganul a desfăcut căciulia şi-a împărţit căţeii de usturoiu.

— Mâncă, mă, că-i sănătos. Boerii nu ştiu ce-i bun. Ii fi dorit de carne? De! ca la drum. Acasă ţi-om da plăcinte!

Irimel era buimac. Nu-i venea a crede ce se petrece cu el. Dar foamea îl făcea să vadă că nu-i vis, ci aevea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Era dorit de carne; de-atâta vreme trăise numai cu pâne uscată ca toaca.

Copilul se uita la bucata de carne, cum s'o înceapă.

— No, mâncă! Nu ne-au venit încă furculiţele dela Braşov, zise ţiganul în bătae de joc. Tiganca luă lleabul de cuţit ce avea şi-i tăe copilului carnea bucăţele. Irimel începu să mânânce lacom; foamea nu ştie multă boierie! Jale îi era gândind acasă la faţa de masă albă ca zăpada, la talerele inflorite, şi la tacâmurile strălucitoare de argint. De altfel, aci nu era urât. Iarba verde le slujea de faţă de masă. Umbra pădurei de mesteacăn aburea o răcoare domoală, iar cerul albastru fura vederea. In valea priporoasă, murmura tainic un pârău limpede.

In această frumuseţă firească îl supăra numai vorbele stropşite ale ţiganilor bătrâni, cari aruncau câte un gătej după dancii obraznici, ce tot veneau să ceară carne şi mămăligă.

Irimel se minuna de obiceiul lor: părinţii mânâncă, iar copiii dau târcoale prinprejur, ca nişte câni.

— Babo, de ce nu le dă şi dancilor de mâncare?

— La ţigani întâiu mânâncă tata şi mama, că ei muncesc, şi pe urmă, de rămâne, le dă şi dancilor. Ce crezi, ca la boieri?

In vremea asta, pe la spate un dănciuc ca de vre-o şapte ani, îi şterpeli carnea de pe taler. Ţiganca începu a-l înjura şi aruncă după el c'un tăciune.

— Lasă-l, săracul, i-i foame şi lui. Eu m'am săturat.

— Par'că dormi, băiete. Dancii, ca şi câni, te lasă flămând, face ţiganul.

Ţiganca tăie şi-i dădu altă bucăţică.

— Nu-i da, să se înveţe a păzi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Să mânânce! De-acu, cine ştie când pupăm noi carne! In oraş e cu bani.

Pe după amiază, au înhămat caii şi-au plecat. Se grăbeau, doar ar prinde iarmarocul din Chişinău, măcar la coadă. Aveau vre-o câţi-va cai de furat şi trebuia să le piardă urma cât mai curând. Erau să vândă caii, ca să-şi împartă banii. „Ce să ne facem? Românii zic eă suntem hoţi. Dar tingirile n'au cătare; în ghioc iar cine-şi mai ghiceşte? Şi noi, ţiganii, trebue să trăim, că e păcat să murim de foame pe pământul lui Dumnezeu".

Lui Irimel începea să-i cam placă viaţa asta de călătorie. Păduri frumoase, dealuri şi câmpii verzi, sate înconjurate de pomete, popasuri prin lunci răcoroase, ape cu poduri, cari huruiau subt greutatea căruţelor. Chiotele dancilor la plecare, tumbele lor peste cap când vedeau vre-un trecător dela care cer bani; fac atâtea schimonosiri şi ghiduşii, cum nu mai văzuse. Când au trecut o apă mare şi i-au spus că-i Siretul, l-a apucat o jale nespusă, i s a părut că-l cunoaşte, îi venea să ţipe,-să-l audă cei de-acasă.

La Cernăuţi nu s'au oprit. Irimel i-a văzut de departe, într'un răsărit de soare. Părea oraş minunat, cu turnuri sclipitoare, cu coperişurile caselor vrâstate, argintii, roşiatice ori gălbui, iar printre toate, buchete mari de copaci, aruncate ca nişte pete negre verzi.

In creerii tineri ai lui Irimel, icoanele noi înlocueau lesne pe cele din trecut. Viaţa vie, a tot puternică, voia să trăiască, dând în lături icoanele vechi.

Prin ţara nemţească, ţiganii nu voiau să facă multă zăbavă, trecură cât mai repede. Popasul cel mare era plănuit la Chişinău, pe urmă s'o ia încet, încet peste Nistru, pe la Bender, pe-o şosea minunată. Iarna avea să-i găsească la Odesa, minunea minu-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

nilor. Poposeau numai cât să odihnească caii şi iar o luau la drum, mai mult nemâncaţi. Trecea zi după noapte şi noapte după zi, dar nu se mai pomenea de carne friptă. Ţiganii par'că trăeau numai cu aer zile întregi, doar lulelele le ţineau loc de mâncare.

Dancii, când le apucă, trag şi ei câte un fum de tutun, pe subt căruţe.

Irimel îşi zicea că lighioanele astea trăesc numai cu aer, cu apă şi cu fum.

Ţiganca îi da lui Irimel câte-o cârmoagă de pâine şi-i zicea:

— Vezi, tu mânânci, dar pe ţiganii noştri aşa i-a lăsat D-zeu, să rabde zile întregi şi nu mor de foame.

Mai multă grijă aveau de cai decât de dânşii, ori de copii.

Irimel se împrietenise c'o fetiţă bălaie şi cu faţa arsă de soare. Când putea, pe furiş de babă, îi da şi ei câte-o bucăţică de pâine.

Fetiţa nu prea ştia bine româneşte, dar tot pricepea povestirile lui Irimel despre lucrurile bune ce are el acasă.

Copila zicea:

— Bine-ar fi să le ai aice, mi-ai da şi mie.

Când fac câte-un popas, dancii, cum zăresc vre-o trăsură ori vre-un călător, aleargă goi, numai câte c'o zdreanţă pe ei. Se dau de-a tumba peste cap, merg ca roata, făcând spiţe din mâni şi picioare, hăulesc, cerşesc: „Un ban, Măria ta!" „Un pitac, n'am mâncat de trei zile, să trăiţi". Drumeţul plictisit aruncă banul, să scape.

Atunci începe între danci bătaea dela ban, păn' ce vre-o ţigancă vine să-i despartă cu biciul, şi le ia şi banul. Irimel avea de văzut atâtea lucruri noi, că uita şi de foame şi de sete. Ţiganca îi mai arunca vre-o coajă de pâine, ca la un căţel.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Na, roade: ai dinţi buni.

Când trec podurile în Bucovina, ceartă pentru creiţarii ce trebuia să plătească.

Scotoceau ţiganii prin pungi, ţigancele făceau gură, iar Neamţul sta nepăsător, aşteptând banul, să le dea drumul.

La Noua-Suliţă au scăpat lesne de funcţionarul austriac. Dincolo de Rachitna le-a mers mai greu cu jandarmul rus, cu şapca albă şi haine albastre. Au căutat ţiganii copeicile, s'au văicărat şi au blestemat păn' să'ntruchipe rubla de bacşiş, dar Cazacul una ţinea: „nie vozmojno". Dancii se pitiră prin fundul căruţei, ca şoarecii de teama cotoiului.

Din vorbele ţigăncei, Irimel înţelesese că la Chişinău este iarmaroc, şi vor sta mai mult, să capete ceva bani. Acolo aveau să se întâlnească şi cu alte lăi venite din Ungaria. Schimbau caii şi lucrurile agonisite cu cinci degete şi-o fugă răpede, aşa că nu le mai putea da nime de urmă.

Irimel îşi făcea şi el tot soiul de planuri. Seara adormea uitându-se ţintă la carul cel mare de pe cerul înstelat, i-l arătase Iordachi. Se minuna cum de subt acelaşi petec de cer, e aşa departe de satul Cornul. I se părea că de-ar şti încotro s'apuce, într'o fugă ar fi acasă.

Alt gând îl întreba:

— Atunci de ce mergem de-atâta vreme? Oare pământul e mai mare decât cerul? De cum trecuse în Basarabia, i ce părea că vede tot sate ca şi Cornul.

Case coperite cu paie, altele cu stuf; streşenile joase, ferestrele mici; pe unele case zărea cuiburi de berze, întocmai ca la ei. Bisericile coperite cu şindrilă, altele cu tablă, străluceau la soare, în jur ţintirime cu cruci de lemn.

Drumul se'ntindea în zare ca o cureluşă, printre-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index-1901-1932

lanuri unele arate, negre ca mura, altele cu porumbul încă verde.

Hazul cel mare între danci era la urcuşurile anevoioase. Slabi, cu picioarele lungi, subţiri, săreau sprinteni din căruţi, ai fi zis nişte berze caraghioase. Alergând la deal, îşi dau blende, se rostogolesc în praf, ţipă, se ceartă, alţii râd şi chiue.

Bărbaţii mână caii cu bicele, strigând cât îi ţinegura.

In deal fac popas.

Ţigancile adună dancii răsipiţi pe de lăturile drumului, îi urcă mai mult cu sila ţipând: „Urdon! Urdon!", adică în căruţă, şi alaiul porneşte mai departe.

Intr'o seară senină, au sosit lângă Chişinău, dinspre partea oraşului vechiu, pe malul râului Bâcu, pe un loc mlăştinos, dar cu iarbă pentru cai.

Irimel gândea. In iarmaroc trebue să'ntâlnesc pecineva. O să-i spun cum mă chiamă, şi că tata îi va da bani mulţi, dacă mă duce acasă.

Alte ori plănuea s'apuce peste câmpi. Va trebui să dea şi peste satul lor, doar n'o fi peste lume.

— Babo, zise Irimel, într'o zi, voiu să văd şi eu târgul.

— Nu se poate, te fură jidovii şi te ucid.

— Spui minciuni! Ţiganii fură copii, nu jidovii, c'au destui!

— Ţiganca se repezi şi-l plesni peste gură. Până acum, nu-l bătuse pe Irimel.

L-a mai ocărât ţigăneşte şi nu i-a dat în ziua aceea nimic să mănânce.

A doua-zi, văzându-l plângând, i-a zis:

— Poţi plânge. Nu vezi iarmarocul. Te iau Cazacii şi te'nchid.

— Ba ţi-e teamă că m'o găsi tata.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Hei! Hei! Unde-i tată-tău! Doar pasere să fie şi tot nu ne-ar ajunge. Mergem la Odesa, acolo târg frumos, te port cu mine, duci şi tu câte-o tingire. Dacă-i fi cuminte, te facem bulibaşă.

— Pune-ţi, babo, pofta'n cuiu. Nu voiu să fiu ţigan.

— Când îi avea bani şi cai şi scule, n'o să zici tot aşa. O să te'nveţe bătrânul să faci dintr'un cal ribegit, un telegar numai foc.

Irimel oftă! Îl năpădea plânsul. Când ţiganca îl întrebă de ce plânge, el îi spunea răstit:

— De ce m'ai furat, babo? Du-mă la tata, o să-ţi dea bani mulţi.

— Ce, eu n'am bani? şi arătă coadele împletite cu galbeni.

— Tata o să-ţi dea bani de hârtie, sunt mai buni, poţi cumpăra cu ei ce vrei.

— Las' tu-mi eşti mai drag decât banii.

— Uit'te, nu-s destui dauci?

— Dar nu-s ai mei!

— De ce n'ai şi tu?

— Nu mi-a dat Dumnezeu.

Dela o vreme, de urât, Irimel a 'nceput să se joace cu dancii. Un joc plăcut ţigănuşilor era să facă roată ţinându-se de mâni în mijlocul drumului. Cel mai mare sta înlăuntru, lua praf cu pumnul, îl ridica'n sus şi-i da drumul. Dancii fugeau care'n cotro râzând cu ochii plini de pulbere, ori se fugăreau unii pe alţii aruncându-şi cu pumni de praf în cap. Alţii se jucau cu osicioare şi hârburi culese prin gunoae. Numărau ţigăneşte şi, dacă la numărul hotărât nu nimerea în gropiţa ce era la rând, toţi îi cărau pumni.

In toate jocurile lor, bătaea era cel mai de seamă lucru.

Intr'o zi s'amestecă şi Irimel, dar nu nimeri. Dancii, de bucurie, l-au lovit peste nas de i-a pornit sângele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Dela o vreme Irimel a'nceput să se joace cu dancii.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Ţiganca era dusă în oraş cu tingiri şi cu ghiocul. Când s-a întors, a luat pe danci la bătae. Aceştia zbierau, strâmbând-o pe la spate, de necaz c'au adus un „savoro" străin. Prin oraş, babei îi mergea bine. Da nişte tingiri arse, dar spoite frumos, şi-n schimb lua arămuri vechi, dar bune. Pe Irimel îl pune să tragă la foi. Copilul privea cu drag flăcările când roşii, când galbene, când albastre, şi la ploaea de scântei.

— Auleo! Avem meşter nou în şatră veche! zise ţiganca, venind dela iarmaroc.

Făcuse iar trampă cu folos.

Lui Irimel i-a adus turtă dulce în formă de cal, presărată pe de-asupra cu cofeturi mici, roşii şi albe.

Altă dată Irimel n'ar fi pus gura pe-asemenea turtă. Acuma îi părea bună. Jumătate a ascuns-o în sân pentru Rada, prietena lui. Pe furiş de ceilalţi danci, o lua la o parte şi-i da din tot ce avea el. Rada cu ochii albaştri se uita la Irimel cu uimire. Nu pricepea cum poate fi un danciu aşa de bun, când ceilalţi să ai să-ţi ia, nu să-ţi dea!

Na mânâncă, Rado. E bună.

— Tare-i bună. De unde o ai, ţi-au trimes-o de acasă? De astea ai tu multe?

Irimel visa dese ori că e la Cornu şi că mumă-sa îi aduce farfurii cu prăjituri, borcane cu dulceaţă şi cutii de bomboane. Odată visă c'a intrat în cămară şi mânca la dulceaţă cu polonicul. Când a ajuns la şerbetul de trandafir, era prea tare şi nu se putea lua. Ce să facă? Apăsă atâta, că se doborî poliţia şi toate borcanele au căzut jos.

De spaimă, s-a trezit. Ii era gura uscată de sete.

Intr'o zi ţiganca veni veselă.

— Nu fie de deochi! De când e plodul ăsta cu noi, par'că am prins norocul cu undiţa.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaluceafarul.ro/index.php/1901-1932

Altă dată, văzându-l cum opinteşte la foi, îi zise:

— Ce meşter voinic! mânca-l-ar baba, să-l mânânce! O să-ţi cumpăr un ilic cu şireturi. Haide cu mine'n târg! I-a dat şi lui o căldăruşă'n spate şi-au colindat mahalalele Chişinăului vechiu. Irimel se uita'n toate părţile. Casele albe cu ziduri groase cu ferestrele destul de mari, unele închise cu obloane de lemn, nu erau frumoase.

Am intrat odată în cămară.

O zi plină de zăpuşală, oamenii închiseseră obloanele. După ce-a dat căldările, ţiganca l-a dus în oraşul nou să-i arate uliţa Alexandrovscaia, largă, dreaptă, cu case nalte, frumoase, tăiată de o mulţime de alte străzi mai mici. Irimel a rămas uimit la vederea caselor mari, a palatelor şi-a Catedralei. Ţiganca i le-a arătat spuindu-i:

— Aice şade mitropolitul, care-i bulibaşa popilor.

Irimel se uita uimit la trăsurile luxoase şi la femeile îmbrăcate frumos.

— Aice nu e nimic. Să vezi la Odesa! Pe urmă s'au dus la iarmaroc să-i ia ilic. Târgul era cu bărătci, dar nu era frumos ca la Fălticeni; nici panorame, nici prăvălii multe cu jucării, mai mult lucruri pentru ţărani. Vite cât vedeai cu ochii.

Ţiganca a târguit ilicul pe ruseşte. Irimel se tot uita în toate părţile, par'că l-ar fi putut vedea pe Iordache, eşind ca din pământ.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr/1901-1932

Vedea ţărani care semănau cu cei dela Cornu şi vorbeau frumos graiul moldovenesc Tot aşa erau îmbrăcaţi cu cămăşi albe, cu iţari şi încinşi cu brâu roş şi cu chimir de piele. Chimirul bătut cu stele şi cu nasturi de alamă, iar de el atârnat cuţitul, scăpărătoarea şi punga de piele albă cu baere lungi în care ţineau tutunul. Păn şi cuşma ori pălăria de pâslă semăna cu a oamenilor din satul lui.

Altă dată am scăpat stigleţul în salon..

Irimel se uita cu drag la ei, par'că ar fi voit să strige: „Moşule, du-te de spune tatei să vie să mă ia". Pe uuul îl şi asemuia c'un unchiaş dela ei din sat. Omul târguia nişte ciobote. Cât pe ce nu se repezi să-l roage, doar l-ar duce acasă. Ţiganca îl luă repede de mână, ţipând la el ţigăneşte, să creadă oamenii că-i ţigan de-ai lor. Ghicise gândul copilului.

Irimel, de altfel, se pârlise la faţă, nu l-ar mai fi cunoscut cei de-acasă.

Pe drum Irimel zise:

— Mai bine îmi luai o şapcă albă. Uit'te aici toţi au şăpci.

— Tu nu eşti rus, eşti moldovean de-ai noştri.

— Voi sunteţi ţigani.

— Ţigani, ţigani, dar moldoveni.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistelromanesti.ro/mdr1901-1932

Intr'o seară târziu, ţiganii au făcut iar praznic. Adăpând caii la Bâcu, au furat vre-o patru gâşte de pe gârlă, le-au tăiat gâtul şi le-au ascuns în traistele cailor.

Aici şade Mitropolitul, care e bulibaşa popilor.

Seara, le-au jumulit repede, dând penele pe foc, le-au împărţit pe tăcute, fără bătălie. O jumătate de gâscă i-au dat-o bulibaşei.

Irimel îşi aducea aminte de gâştele de-acasă, fripte şi umplute cu bunătăţi. Erau bune, dar acuma, de hămesit ce era, tot mai bun îi părea piciorul pârpălit pe cărbune şi cu mămăliga caldă făcută de babă

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901-1932

Viaţa ticnită, veselă şi plăcută de-acasă începu să-i fie ca un vis frumos, pe fiecare zi tot mai departe şi mai departe.

Uneori trebuea să stea puţin să gândească, să-şi aducă aminte de lucrurile dela Cornu. Chiar mama lui dragă începea să-i răsară tot mai rar în minte. Căruţele ţiganilor, caii sprinteni, dancii golaşi, cari-l strâmbă, fiind că nu voeşte să se joace cu ei, baba şi moşul bătrân cu luleaua'n dinţi, foile la care acuma se deprinsese a trage de-al binele, încep să ţie în mintea lui Irimel mai mult loc decât tot trecutul.

Când într'o dimineaţă au plecat şi de lângă Chişinău, Irimel zice:

— Moşule, şed şi eu pe capră.

— Şezi, mânca-ţi-aşi ochii!

— Imi dai să ţin hăţurile?

— Ţi le dau, gura tăicuţei.

Căruţele se'nşiră la drum, dancii chiue, ţigăncile bat din palme şi alaiul porneşte.

Irimel ţinea de hăţuri, ţiganul îl privea dând vânt cailor cât trebuia.

— Nu-i slobozi, ţine-i strâns, că merg.

Caii cuminţi o iau la trap. Laea mergea prin aerul prăfuit, subt soarele arzător, veşnicul lor drum neisprăvit de veacuri.

De-acuma, cine ştie unde vor poposi şi când vor mânca iar!

Pentru aceşti călători, mâncarea e întâmplătoare. Trăesc oare cu vântul ce le fâlfâe pletele negre, ori cu zările lungi ale drumului? Orî cu îmboldurile unui trecut frumos, dar uitat?

Drumeţi neobosiţi, aleargă după un ideal necunoscut! Fără să ştie, poate, tânjesc după patria frumoasă, după India bogată, ţara strămoşilor, pierdută aşa de demult, că nici îşi mai amintesc de ea.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?rdm=1901-1932

XII

Iarmarocul pe sfârşite. Ţiganii vânduseră caii ce aveau de furat. ba mai pişcaseră în îmbulzeală câte ceva. Intre altele, au furat unui negustor de vite, punga cu bani. Drept, că omul fusese cam afumat de băutură, dar atâta ţinea minte că un ţigan tânăr neguţase dela el un tretin şi de-odată a intrat ca'n pământ. Mai câteva isprăvi de soiul acesta şi poliţia putea să-i încolţască rău. De aceea, într'o dimineaţă în zori de zi, au plecat pe neaşteptate, cum am spus.

Mână răpede, ca alungaţi de Iele. Dancii chiue, din când în când, de neastâmpăr, şi prin norii de praf abia se zăresc câmpiile presurate din loc în loc cu livezi bogate de pomi. Au mers ceasuri întregi şi ochii lui Irimel s'aşterneau jalnici pe lanurile de semănături, pe satele ce aduceau mult cu cele din ţara lui.

Uneori zărea câte-o trăsură hăt departe, şi inima îi sărea din loc la gândul că poate e taică-său şi vine să-l scape din mâinile ţiganilor. Trăsura pierea'n zare şi cu dânsa pierdea şi Irimel nădejdea!

Departe, Irimel văzu o apă mare, aşa de mare cum nu mai văzuse în viaţa lui. Ţiganii, când au zărit-o, strigau cu bucurie: Nistrul! Nistrul!

Când au ajuns la podul dela Tighina, mânau caii ca turbaţi, se hlobănau căruţele, în cât lui Irimel i se părea c'au să cadă în apă. De frică, l-a apucat o ameţeală, şi l-a dat într'o boală grea. Cât o fi bolit, n'a ştiut el singur.

Când s'a trezit, era în nişte peşteri mari, cu pereţii de piatră, vineţi, cu hrube nenumărate, care se deschid ca gurile nopţei negre, întunecate. în ele şed ţiganii şi ard foc. La gura hrubelor se zăresc bolţi înalte, une locuri sprijinite cu stâlpi groşi de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr:1901-1932

stejar. Odată, Irimel s'a apropiat de unul ce era mai la o parte; când l-a pipăit cu mâna, s'a năruit ca niște cenușă. Abia l-au scos cu zile de subt praful năbușitor.

Numai parte din țigani veniseră aci să-și facă meșteșugul. Altă parte rămăsese în drum, lângă un sat, unde aveau bordee să erneze ei și caii. Irimel, când lipseau țiganii, umbla cu dancii pe-afară și se minunau de alte peșteri nenumărate, pline cu gunoae, altele astupate cu movile de pietre

De câte-va ori pe'nserate, au zărit oameni urâți și zdrențuroși, ascunzându-se în alte vizuini. Țiganii lipseau câte-o dată zile întregi, alte ori stăteau pitiți cu săptămânile, dormind zi și noapte.

Odată Irimel, trezindu-se din somn de gura lor, i-a văzut c'au adus bani, argintării, inele și alte lucruri de aur. Dela ceartă s'au luat la bătae; scoaseră cuțitele să se junghie. Țiganca bătrână a luat o doniță cu apă și-a stins focul, de nu se mai vedea om cu om. Toată noaptea nu le-a tăcut țiganilor gura. Lungă îi părea lui Irimel vremea aci în loc. În unele zile, mai ajuta la foi și se pierdea cu gândurile în ploaea roșie de scântei.

Trecuse vara, trecuse și toamna, dar viața lui Irimel nu se schimba de loc.

De câte-va zile o parte din țigani nu se mai întoarse de loc. Cei rămași erau foarte îngrijorați. Vorbeau mereu de cazaci, de închisoare, poliție. Se mânau unul pe altul să vadă ce-o fi cu cei ce nu vin. Nici unul nu vrea să meargă.

Mâncarea li se isprăvise de două zile. Își țineau sufletul cu tărâțe muiate. Într'o dimineață, baba zise lui Irimel:

— Ascultă, porumbelule, o să pierim aice de foame, dacă nu faci cum îți zic eu.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dr=1901-1932

Intr'o zi, când s'a întors în catacombe, nu mai găsi pe nimeni.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Fac, doar şi mie mi-e foame, zise Irimel.

— O să nimereşti în oraş? Ai fost cu mine de câte-va ori.

— Nimeresc, babo.

— Uit'te, ia desaga asta şi să mergi numai pe uliţa dreaptă care'ncepe dela barieră, să n'apuci pe una ori pe alta, care tae drumul mare, că te pierzi. Te-or duce la poliţie şi te-or omorî în bătae, să nu vorbeşti nici un cuvânt, tu nu ştii limba lor; dar, ca să le fie milă de tine şi să nu te creadă strein, fă-te mut. Arată cu schime că ţi-e foame. Când îi vedea că se apropie noaptea, întoarnă-te cu ce vei fi putut căpăta. Banii să-i strângi bine'n sân, să nu-i pierzi.

Irimel plângea de uda pământul, gândind ce zile a ajuns. El care da altora pomană, să cerşască!

A umblat el după cerşit zile şi săptămâni. Cu ochii înlăcrămaţi privea la trecători, fără să zică o vorbă. Oamenii îi vorbeau duios. Văzând că nu răspunde nimic, îl credeau mut şi-i dau care ce se îndura.

Intr'o zi însă, când s'a întors în catacombe, nu mai găsi pe nime.

Era întuneric beznă. Să s'afunde mai departe, se temea. Ţiganca îi spusese că, de merge prin hrube, nu mai găseşte drumul îndărăpt şi moare acolo.

Irimel simţi că-i şi mai singur şi mai strein pe lume. Aşteptă păn' a doua zi. Dar, vai, ce noapte! Nici foc, nici lumină; ghemuit în pae, tremurând ca varga de frig şi frică, i se părea mereu c'aude tot soiul de zgomote. Deşi tăticul său îi spusese mereu să nu se teamă de draci, nici de stafii, că nu sunt şi nu-i era frică la el acasă, dar acum în hrubele astea, ţiganca îi zicea mereu că aice umblă stafii albe ca varul. Irimel de ce strângea ochii mai tare, de ce mai aidoma le vedea. A doua zi s'a dus să caute

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

prin alte catacombe. Pretutindene, cât lumina zarea zilei, se vedeau năruituri, pereți stâncoși, umezi, gunoae, pae, dar nici țipenie de om.

Flămând și înghețat de frig, a plecat Irimel pe drumul ce cunoștea. Aproape de bariera orașului era un potcovar, rus nu țigan.

Copilul se opri la ușă, privind ploaea de scântei ce țâșnea subt suflarea vioae a foilor, mult mai mari decât cele ce văzuse la țigani. Se minuna de meșteșugul cum le purta, părea foarte ușor. Meșterul a trimis ucenicul să ia ceva, un băiat voinic cu cămașă roșie, cu un șorț de piele pe dinainte. Văzându-l pe copil, a spus ceva ruseşte stăpânului.

Acesta era de vre-o treizeci de ani, cu părul rătezat scurt, cu barba castanie și cu ochii albaștri, semăna cu negustorii de icoane ce văzuse Irimel în sat la el. A venit la copil și luându-l de mâna rece ca ghiața, l-a dus lângă foi. Irimel care știa să poarte foile țiganului, începu a le mânui pe-ale fierarului. Meșterul se uita la el cu drag și'ncepu a-l netezi pe cap, zicând: „Crasnâi malicic! liubeznâi rebienoc!“ Irimel sfios, arătă că-i e foame. Meșterul l-a dus în odaea de alături. Nevasta fierarului, femee cu înfățișare blajină, a început a-l mângâia, l-a așezat pe-o ladă lângă sobă și i-a dat pâine cu ceaiu.

Sătul și la căldură, cum nu fusese de mult, copilul a adormit. Când s'a trezit, avea perină subt cap, cum nu mai avuse d.-acasă. De-o dată crezu că s'a făcut cu el vre-o minune, și-i la părinți. Credința nu ținu mult. Vorba străină a meșterului cu nevasta l-a făcut să-și amintească unde e. Când a deschis ochii, a văzut lampa aprinsă cum nu mai văzuse de mult. Camera spoită alb, pretutindene curat, în părete icoane frumoase și candela aprinsă. Pe masa așternută alb sta tava cu samovar galben,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ca de aur. Meşterul şi nevasta lui mâncau. Copilul, de frică să nu-l gonească, de l-ar vedea treaz, închise răpede ochii. Dar femeea l-a simţit că-l treaz, a venit la el şi vorbind cu glas desmierdător, l-a luat să mănânce. De mult nu mâncase Irimel aşa bucate bune de peşte. I-a turnat o ceaşcă de ceaiu şi meşterul tot îl îndemna: „piti, piti ceaiu malicic".

A doua-zi l-au îmbrăcat, meşterul i-a adus cămăşuţă roşie, hăinuţe de băiat şi ghete; ale lui erau numai zdrenţe. Hazaica l-a tuns. După ce l-au îmbrăcat, se uitau la el ca la o minune tot spuind: „crasivâi malicic! Crasivâi! Haraşo!"

Irimel, văzându-i aşa de buni, nu se mai temea şi începu a rosti şi el câte un cuvânt rusesc, amestecat cu altele româneşti. Fierarul, care fusese prin Basarabia, a zis: „Maldavan! Maldavan!" şi tot râdea cu haz, uitându-se la el.

Irimel se ducea la meşter în prăvălie. Aci îşi găsea de lucru, trăgea la foi, când ucenicul era dus încotrova, ori aduna bucăţile de fier şi le punea într'o ladă. Alte ori lua ciocanul şi făcea cuie. Rusul zicea că va face din el un meşter iscusit. Din vorbă în vorbă, copilul a înţeles că-l întreabă de nume. I-a spus: „Irimel". El a rîs: „Da, da, Milenco, haraşo, Milenco!" Şi aşa a intrat Irimel la meşterul Cola.

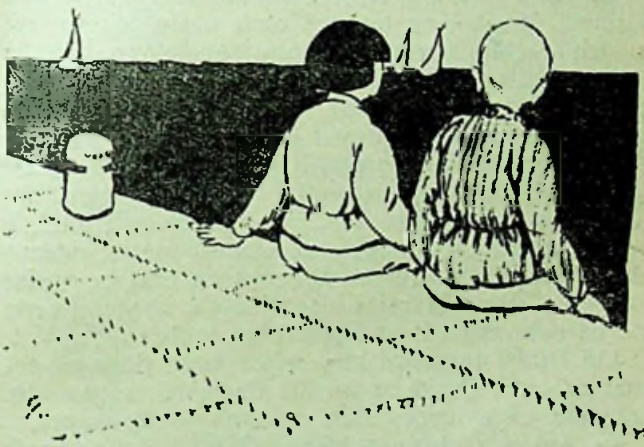
XIII

Vremea călătoare, fără început şi fără sfârşit, îşi urma în neştire drumu-i. Irimel cu mintea lui fragedă, în care închipuirile şi icoanele vieţei răpede se nasc şi pier tot aşa de răpede, se deprindea tot mai mult cu viaţa dela meşterul Cola. Înţelegea bine ruseşte, ba începuse chiar a rupe şi la vorbă.

După traiul chinuit dela ţigani, i se părea c'a trecut

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistelitere.ro/mdrl 1901-1932

din iad în raiu. Aci avea pătişorul lui pe-o ladă lângă sobă. Nu era el poleit, ca la mama acasă, dar era cu cerşaf alb, perină curată şi pătură bună de lână. Hazaica îl punea să se închine, ca şi mama Smaranda, şi când se culca lângă soba caldă, era

Duminica Irimel cu Saşa se duceau pe cheiul de pe ţărmul mărei..

chiar fericit, mai ales când auzea urlând afară viforul şi clătinând obloanele la ferestre. Hazaica îl îmbrăca frumos, cu cămaşă roşie încheiată la o parte, cu pantaloni albaştri închişi şi cu haină la fel, îi luase şi cizme. In câte-va luni vorbea ruseşte, numai de gândit, gândea moldoveneşte. De-acasă îşi amintea tot mai rar. Câte-o dată dimineaţa, când se trezea după vre-un vis, în care văzuse pe cei dela Cornu, rămânea dus pe gânduri.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Duminica mergea cu Hazaica la biserică. Frumos era! Icoane îmbrăcate în aur şi argint, preoţi în odăjdii de mătasă şi fir, biserica plină de lume care se'nchina cu multă evlavie. După amiază, hoinărea cu ucenicul Saşa pe uliţa Kiselevscaia, privind cu nesaţiu la clădirile minunate câte cu trei şi patru etaje, cu faţade împodobite de sculpturi. Pe urmă se coborau la cheiu.

Privirile le rămân fermecate peste marea albastră şi sutele de vapoare înşirate ca o oaste, cât vedeai cu ochii. Întâiu n'a voit să coboare cele vre-o douăzeci de trepte; pe urmă alergă tot o fugă să vadă marea cât mai de aproape. Primăvara, când valurile se ridicau cât casa, Irimel le asemuia cu palatele zmeilor din basme. Seara, îl găsea pe Cola aşezat la masă înaintea samovarului. Odată meşterul era mai vesel ca de obiceiu. Cum îl văzu pe Irimel, îl luă pe genunchi şi'ncepu să cânte ruseşte, nespus de duios. Unele cântece aduceau cu cele ce auzise în satul Cornu. Hazaica nu era veselă deloc, îl certa pe bărbatu-său că iar băuse prea mult.

Lui Irimel meşterul nu-i părea beat, doar că era mai cu chef. După ce isprăvi de cântat, scoase din buzunar nişte turtă dulce cu nucă pe de-asupra.

— Am cântat frumos, Milenco? întrebă el pe copil.

— Frumos, batuşca, zise Irimel, cuprins şi el de veselia meşterului. Poţi să te faci popă. Băiatul vorbea acum ruseşte de-al binelea.

— Vezi, Maruşca, Milenco e mai cuminte decât tine. Un om beat nu poate cânta frumos. N'am să cred o găină ca tine, ci mai curând un cocoşel tânăr ca dânsul. Aşa-i, Milenco? Ţie îţi place cum cânt. Să-ţi dau turtă, Hazaica să-şi pue pofta'n clanţa uşei.

Meşterul Cola a rupt frumos turta în două şi a dat jumătate lui Irimel.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mcr1901-1932

— Acum, destul. Şezi pe scaun lângă tata, să turnăm ceaiu. Maruşca e supărată, nu vrea să ne toarne. Aşa, am turnat. Ce zici tu, Milenco, să fim noi mai buni, să-i turnăm şi ei?

— Să-i turnăm. Eu îi dau jumătate din turta mea.

— Treaba ta. Vezi, babo, că feciorului tău îi e

Meşterul începu a scoate covrigi, bucăţi de turtă dulce şi stafide...

milă de tine? Tot ai tu noroc. Bre Saşa, da tu unde eşti, ai murit pe undeva?

— Sunt aci, meştere, răspunse Saşa din atelier.

— Vino, să te văd aevea.

Saşa intră abia stăpânindu-şi râsul.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Măi Saşa, adu tu burnuzul din cuiu. Mă tem că diavolul de negustor, iar mi-a băgat prin buzunare fel de fel de bazaconii.

Saşa aduse burnuzul şi meşterul începu a scoate covrigi, bucăţi de turtă dulce, stafide, alune, le puse pe masă râzând vesel şi zicând:

— Al naibei ticălos! Hai, Milenco, ronţăe, doar pentru tine le-o fi pus el. Na şi ţie, Saşa, mai ascute cele măsele. Hai, babo, vin şi tu, nu mai jeli ciorile care au pierit astă iarnă. Hai, toarnă ceaiu, ştii că eu nu pot umbla cu hârburi; le strâng, parc'ar fi potcoave şi numai decât le sparg.

Maruşca începu a râde de vorbele lui Cola. Îi trecu mânia şi turnă ceaiu

De obiceiu, pe vremea asta, mai venea câte un vecin. Beau ceaiu, cântau, de vorbit nu prea aveau ce.

Duminicile şi sărbătorile, merg regulat la biserică. La catedrală îi era drag lui Irimel; numai icoane ferecate cu aur şi argint. Şi ce de-a lume! Ofiţeri cu pieptul plin de decoraţii, bărbaţi şi femei îmbrăcate frumos, cum nu mai văzuse.

In zilele de lucru, lui Irimel îi plăcea să privească jocul scânteelor pornite de suflarea răpede a foilor, fierul roş, înflăcărat, stângându-se şi de-odată, din roş, făcându-se negru. Când veneau cai la potcovit, era adevărată bucurie. Işi aducea aminte de căluţii de acasă, de mânzul ce-i dase tată-său de anul nou. Şi dezmerda pe cei blânzi. Odată, când s'apropiase de unul nărăvaş, pe care îl potcovea meşterul, cât pe ce de nu l-a izbit în cap. Cola se făcuse galben din roş. De-atunci l-a oprit să se mai apropie de ori şi-ce cal, fără să-i cunoască apucăturile.

— Las', Milenco, o să-ţi dea ţie cai împăratul, când vei fi la oaste, de ţi s'o acri de ei.

In alte Dumineci, Cola, nevasta şi Irimel merg

Muzeul Digital al Romanului Românesc

cu tramvaiul de pe bulevardul Alexandrovscaia de la un capăt la altul, apoi se coboară şi o iau pe jos îndărăpt, arătându-i vilele cele mai frumoase şi spuind ale cui sunt.

— Vezi tu, Milenco, vila cea cu capiteluri roşii, cu chipuri frumoase? Stăpânul ei a fost hamal în port, sărac de n'avea zahăr să-şi bea ceaiul.

Intr'o noapte, a dat o furtună straşnică. Marea a venit păn' departe. Ce i-a dat Dumnezeu hamalului în gând, să plece păn'în zori, să-şi adune ceva scoici; de-o bucată de vreme nu prea era câştig în port. S'a dus, ştii, de cu noapte. Era lună; el, lacom să adune tot mai multe, a mers departe tot înainte. Numai ce vede el că'ntr'un loc apa se tot loveşte de ceva, şi zbâc îndărăpt, zbâc! Gândeşte omul că-i o bucată de lemn, în lumina lunei arăta negrie. Ce zice el? „Şi asta-i bună pentru tine, Şimioane. O usuci şi-ţi fierbi cu ea un ibric de ceaiu". Se duce şi-i dă un picior. Ce să vezi? Butucul nu se urneşte din loc! Ba, lucrul naibei, face: zang! zang!

Omul, de-odată, rămâne prostit: „Poate diavolul vrea să mă cerce?" Işi face o cruce, colea cum se cade. Buturuga stă locului. Mai prinde omul curaj, se pleacă, pipăe. Ce să vezi? Un burduf de piele, cum erau cele ce veneau odată din Grecia cu unt de lemn, dar plin cu bani.

Simion, ca toţi hamalii, avea cu el şi-o funie. Il leagă cruciş, cearcă să-l ridice, ca mai ba să poată.

Atunci îşi mai face odată cruce, ia funia, se'nhamă pe după gât, începe să târâe şi teleap-teleap, pleacă spre bordeiu. Nu sta departe.

— Hei, Simioane, ce te căzneşti cu putregaiul ceala? E plin de apă. Burete gol când se usucă, îi zice alt hamal, ce-l întâlni pe aproape de casă.

— „Pentr'un om sărman ca mine, tot e mai mult decât nimic".

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Şi pe urmă? întrebă Irimel.

— Pe urmă l-a dus în izba lui, a scos cuţitul dela cingătoare, şi, când l-a tăiat, au curs galbeni, de-a umplut casa. Acuma feciorii lui sunt boieri. Au sate cu mujici, au trăsuri, servitori cu uniformă, şi vapoare la care câştigă. Aşa-i, banul la ban trage!

— Vezi? A fost el om bun la Dumnezeu, zise Maruşca.

— Ştii că mi-i sete, hazaico?

— Iţi face cu ochiul berăria de colo? Nu-i pentru nasul tău. Nu vezi ce domni delicaţi stau?

— Ei şi ce? Banii noştri nu sunt tot aşa de delicaţi ca ai lor? Stăm la măsuţa de afară. I-o fi sete şi copilului.

— Ba ţi s'a uscat ţie gâtlejul.

— Nu zic, poate o fi şi-aşa. O bere n'o să ţi-l ardă nici pe-al tău.

S'au apropiat de măsuţă afară şi tustrei s'au aşezat cuviincios mai la o parte. Locul venea sus, se vedea marea albastră, cât zarea ochiului. Unele vapoare manevrau. Lui Irimel îi păreau nişte monştri uriaşi, ce s'alungă unul pe altul.

Ar fi rămas cu drag până seara. De nicăeri nu se vedea aşa departe marea, ca dela mesuţa lor.

Cu cât trecea vremea, cu atât lui Irimel i se ştergeau din minte icoanele copilăriei. Adesea nu ştia de-au fost vis ori aevea.

Treceau anii şi Irimel se făcea tot mai mare şi mai voinic. Lucra cu meşterul şi-i ajuta după puteri. Era mult mai deştept decât ucenicul. Intr'o seară, sta Cola de vorbă cu nevastă-sa.

— Ştii ce-am gândit eu, babo?

— Dacă mi-i spune, ştiu.

— Să-l dăm pe Milenco la şcoală.

— La ce, să-i strici capul? O să fie meşter ca tine, ce-i trebue carte?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaramuri.ro/mdrr1901-1932

— Cap de babă şi dovleac, tot una! Tu nu te gândeşti că băiatul o să facă armată? Dacă o şti carte, ajunge măcar parucic.

— Nici tu n'ai nimic în cap. Bine, nu te gândeşti că băiatul n'are hârtii? Cine ştie ce-o mai eşi de acolo?

— Va eşi numai bine. Eu am un act al băiatului fratelui meu, care-a murit taman de vârsta lui. Ciue o să ştie?

— Bine, Cola, numai să nu vezi pe dracul, şi să fie cu mâinile legate.

— Mi-oi face şi eu cruce cu limba. Se vede că femeei nu i-a dat D-zeu nici atâta curaj cât epurilor.

— De, Cola, fă cum vrei, tare mi-i milă. Mult o să-l chinuească. Cartea e lucru greu.

— Pentru capul tău e greu, pentru el e floare la ureche. Nu-l vezi ce răpede a prins limba? Luni îl duc la şcoală, am vorbit eu şi cu preotul Ivan, a zis că bine fac. Mi-a făgăduit c'o să pue cuvânt la profesor.

— Săracul Milenco, ce nevoe pe el!

— Tot nevoi d'astea să aibă. O să'nveţe pentru el, nu pentru mine. Când o fi mare, dacă o vrea, m'o pomeni; dacă nu, Dumnezeu o ţinea seamă lui Cola de ce-a făcut pentr'un copil venit din lume.

In vremea asta, Irimel intră vesel în casă c'o bucată de fer îndoită în formă de potcoavă.

— Nu-i bună, batuşca?

— Ce bună? Minunată! Ca de fabrică! Ascultă, Milenco, vrei tu să mergi la şcoală?

Copilul făcu ochii mari.

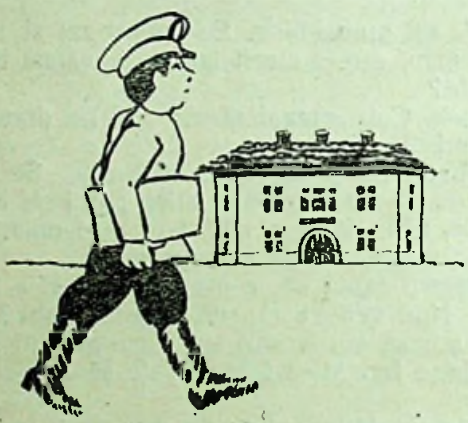
„Da, la şcoală, zicea şi tata cel adevărat c'o să-l dea, când o fi mai mare".

— Ba da, vreau. Acolo sunt băieţi mulţi. Am să'nvăţ, dacă mă dai.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdr1901-1932

— Tata şi feciorul vreau, baba o să vrea de voe, de nevoe. Vin' să te sărut, şi noroc să dea Dumnezeu! Luni dimineaţă, la şcoală!

Şcoala la care umbla Irimel era mare, frumoasă, clădită nu de mult. Spre răsărit era'n perete icoana

Şcoala la care umbla Irimel era mare...

lui sf. Nicolae; deasupra mesei la care sta profesorul, portretul Ţarului şi al Ţarinei.

Învăţătorul, om ca de vre-o trei-zeci de ani, în unele zile se purta blând cu şcolarii, alte ori era aspru, ba chiar rău. Drept, că şi băieţii nu pricepeau nimic. Când profesorul le arăta la tablă cum să facă literele pe tăbliţe, ei găseau cu cale să roadă seminţe şi s'arunce cojile unii asupra altora. Învăţătorul furios se repezea, le lungea puţin urechile, îi dojenea, iar ceasurile treceau repede.

Irimel sta cu ochii ţintă la tablă, scriea şi era cu luare aminte. Profesorul l-a luat repede în seamă şi-i era mai mare dragul să-i arate. La sfârşitul anului, Irimel ştia a scrie şi-a ceti ruseşte.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrl/901-1932

Meşterul Cola se bucura, par'că ar fi ştiut el. În vacanţă, Irimel lucra la fier. Când avea timp slobod, cerca să-l înveţe pe Saşa a ceti.

Se da greu Saşa la carte, i se păreau semnele ciudate, ţinea condeiul stângaciu. Irimel avea mai multă răbdare decât învăţătorul. Până toamna începu şi ucenicul a rupe câte puţin la citit.

— Vezi tu, Saşa? E bine să ştii carte. Când te mână meşterul la un muşteriu, numai decât citeşti strada, numărul şi gata.

Cerca să-l înveţe pe Saşa a ceti...

— Ba încă bine de tot. Câte bătăi n'am mâncat pe sfânta dreptate? Eu întrebam numele străzei, în care, poate, chiar eram, şi mulţi, în bătae de joc, mă trimeteau cine ştie pe unde. Umblam orbăcăind ceasuri. Meşterul, acasă, nu credea şi dă-i bietului Saşa la spinare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Acuma poţi tu îndrepta pe alţii.

— Ba o să-i chinuesc, cum mi-au făcut mie alţii.

— Nu, Saşa! „Ce ţie nu-ţi place, altuia nu face".

A urmat Irimel şi anul al doilea. Învăţa din ce în ce mai bine.

În anul acesta învăţătorul îi ducea pe malul mării, le arăta vapoarele feluritelor popoare, le vorbea ce lucruri se fac în ţările de unde vin ele, ce aduc la Odesa şi ce duc îndărăpt. Când se nimerea câte-un vapor la debarcader, ducea şcolarii să-l vadă înlăuntru cu voia căpitanului. Îi purta prin hala maşinilor, prin magazii, pretutindene, întrebând pe şcolari ce cred de cutare ori cutare lucru şi tălmăcindu-le tot ce nu puteau pricepe singuri.

Multă vreme n'au avut parte de aceste lecţii; schimbându-se revizorul, a primit ordin să ţie băieţii la carte şi să nu hoinărească prin oraş cu ei?

Din când în când, tot mergea cu şcolarii la muzeu.

Odată, văzând şerpi veninoşi, un băiat a zis: În oraş nu sunt şerpi. Ce folos să ne batem capul cu ei?

— În oraş nu sunt, dar Rusia e mare; are mii şi mii de kilometri, cu o sută-şaizeci şi cinci de milioane de locuitori, şi poate ajungi să faci armată în Asia, ori în alt loc, unde sunt vipere, şerpi veninoşi, a căror muşcătură ucide fără leac. E bine să-i cunoşti de departe, să te poţi feri. Priviţi, unii sunt pământii, nu-i deosebeşti de ţărâna în care stau; alţii verzi ca iarba, ori ca frunzele în care se pitesc, de nu ai vederea ageră să te fereşti, numai decât te şi muşcă. Unii din ei nu dau la om, dacă nu-i sperii.

În anul al treilea, Colia era să nu-l mai ţie la şcoală, socotind că pentr'un meşter, Milenco ştie destulă carte.

Învăţătorul îi zise: Lasă-l să isprăvească primara,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901_1932

pe urmă dă-l la o şcoală de meserii, e băiat bun, va ajunge mecanic la un vapor ori la calea ferată.
— Eu voiu să-mi fie mie de ajutor.

Din când în când mergea cu şcolarii la muzeu..

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

— Învățând școala de meserii, îți va fi de mai mare folos. Mai gândește: are de făcut armata. Ca meseriaș, îi va fi mai bine.

— O să mai văd.

Irimel, când avea puțin timp slobod, lucra la fier, potrivea nituri la potcoave, făcea cuie, ajuta lui Saşa, când era de cârpit vre-o șină de roată, ori de dres ceva la trăsuri. Adesea calfa nu pricepea ce-i de făcut. Irimel da planul și lucrul eșea bine.

Irimel, când avea timp liber, lucra la fier...

Meșterul trăgea cu urechea și'n gând zicea: „Deștept băiat, ferice de părinții cari l-au făcut". Vai de fericirea lor! Biata maică-sa uda mereu pământul cu lacrămile ei!

Tot gândind el de dimineață până seara, și de seara până dimineața, un gând bun îi șopti: „Ar fi păcat de așa băiat, să rămâe cu ce poate învăța aci la mine. Pe nevastă nici n'o întreb; ce pricepe ea?"

Trec anii, doar n'aveau să se oprească locului.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1901-1937

Irimel a făcut şcoala de meserii, a eşit mecanic, pricepea să mânuească orice maşină, repara ce se poate în atelier, ce nu, trimetea la fabrică. La Cola ar fi uitat meşteşugul, de aceea într'o zi, i-a zis lui taică-său adoptiv:

— Ştii ce, tată?

— Dacă spui, ştiu.

— Ar fi bine să vă mai ajut şi eu cu ceva bani. Destul aţi cheltuit pentru mine. D-ta nu mai poţi munci ca înnainte. Merge cam greu, nu mai e de lucru. Eu zic să intru la fabrica lui Slavinschi.

— Saşa s'a dus, că, de, nu e destul să fie calfă; are mustăţi şi vrea să iasă meşter. Mai du-te şi tu. Pe bietul Cola l-o lua dracul, bătând singur cu ciocanul.

— Dacă nu vrei, nu mă duc; dar gândeşte: stăm ceasuri întregi, aşteptând un muşteriu. La fabrică am aproape două ruble pe zi. Te ajut pe D-ta şi mai pun ceva de-o parte. Acuşi vine armata şi-i greu dacă n'ai capeice.

Cola n'a zis nimic, o săptămână a stat supărat. Irimel n'a pomenit de fabrică, nici nu s'a dus fără voia lui taică-său.

Intr'o Duminică, meşterul era mai cu chef şi-a început vorba:

— M'am gândit, Milenco. Du-te la fabrică şi noroc să dea D-zeu! Pierdem amândoi ziua, să potcovim un cal şi jumătate! Nu face! Tu ai prea multă învăţătură, rugineşti lângă mine. Am să iau un ucenic şi pace! Proşti a lăsat D-zeu din bielşug. Numai tu n'ai să intri ca lucrător, doar n'ai făcut şcoală în zadar.

— Vezi bine că nu. O să caut un loc de mecanic, cu leafă bună.

Irimel se făcuse voinic. Munca îl ajutase mult să

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

aibă trup zdravăn şi sănătos. Trăsurile feţei îi erau regulate, privirea ageră, fruntea frumos bombată, întreaga înfăţişare blândă, bună şi înţeleaptă. Toată săptămâna era la fabrică, unde căpătase loc bun. Duminica o petrecea cu familia. Din banii ce primea, parte-i da'n casă, când era nevoe, parte-i punea la Bancă. Şi el, şi părinţii, se gândeau la vremea când îl vor lua'n armată Dânsul tânăr, plin de viaţă, era mai nepăsător; dar pe taică-său grozav îl chinuia gândul oastei. Fusese el doar în războiu şi-i cunoştea dulceaţa.

Intr'o Duminică, află dela Irimel, c'au fost pe la fabrică şi-au scris la oaste.

Nu mult după aceasta, Cola află dela preot că Ţarul se bate cu Japonezul.

La vestea asta, meşterului i-a trecut o săgeată prin inimă.

— Doamne, iar vărsare de sânge!

— Voea lui Dumnezeu şi a Ţarului! Nu ne putem noi păcătoşii împotrivi, răspunse preotul.

In ziua aceea Cola n'a lucrat, nici n'a mâncat nimic. Seara, când a venit Irimel, meşterul era culcat.

— Ce-i, tată, eşti bolnav?

— Sunt ostenit. Pe la voi, ce veste?

— Bună pace, zise Irimel, care şi el aflase de războiu, dar nu voea să-i turbure pe bătrâni.

— Cola, bea cel puţin ceaiu, zise Maruşca. Singură ea n'auzise nimic. „Tu, Milenco, de ce nu mânânci? Par'că ţi-s gândurile la corăbiile duse pe mare".

Irimel oftă înnăbuşit. Nu-i era de el, dar se deprinsese cu bătrânii. Viaţa între streini grozav îl îngrijea. Şi acum simţea fiorii din vremea când era la ţigani. Icoanele celor dela Cornu se iveau din când în când în mintea lui, dar numai ca'ntr'o ceaţă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/arhiva 1901-1932

Une ori își zicea că, îndată ce va avea bani mai mulți, va pleca în satul lui; se chinuia cu gândul, în ce parte a țării o fi. Că-i în Moldova știa, dar habar n'avea în ce județ.

Cola se uita pe furiș la Irimel, gândind: „A aflat și el. Știe, dar nu vrea să ne spue".

Vină vreme, du-te vreme! Se părea că oastea îl uitase pe Irimel. Numai meșterul sta cu ghiața 'n spate, știa el că de moarte și de oaste nu scapi.

— Barim de-am face Crăciunul împreună, gândea Cola în fiecare zi.

Intr'o Duminică dimineață, se pornise un vânt și Marea vuia furioasă. S'auzea cine știe de unde. Irimel stase mai târziu în pat, cetind o carte căpătată dela un tovarăș de lucru. Nu-i plăcea lui deloc ce scria acolo; ocăra pe împăratul, autoritățile, pe fabricanți; nici școlile, nici biserica, nimic nu era bun în ziua de azi. Irimel o aruncă gândind: Niște nebuni, cari se cred mai cuminți decât toată lumea. Cola eși să'nchidă obloanele prăvăliei izbite de vânt.

Cineva bătu la ușă.

Cola deschise și de-o dată rămase locului.

— Aci stă un recrut, Milenco Niculaevici?

— Da, e băiatul meu.

— Să vie la comenduire.

— De ce, batușca, pentru ce?

— Pentru ce? Mai trebuesc oameni în pustia de Asie.

— Mi-e singurul băiat.

— O să vie nevoia să ia și băiatul de văduvă. E grea lupta ce se pregătește cu maimuțele galbene.

— Așa frate! Înțeleg să te bați cu Turcul, dar cu niște stârpituri? De trimetea Țarul de-o dată un milion, îi dădea gata.

— Dar cu ce? Să lăsăm vorba. La amiază să fie flăcăul la cazarmă.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr:1901-1932

— Chiar o să-l pornească ?

— Ba nu, dar trebue să facă şmotro. Noroc !

Cola rămase pe gânduri. Războiul, plecarea lui Milenco, primejdiile nenumărate, toate i se frământau în cap. Trecu la prăvălia de peste drum şi bău două păhare de votcă. Simţea că altfel nu putea spune lui Milenco şi Maruşcăi vestea cea rea, de care se temea de mult.

Irimel, când a aflat, a rămas rece. Maruşca a început a plânge cu hohot.

— Taci, babo, e băiat cu noroc şi scapă. Eu n'am fost? şi uite-mă: trăesc!

— E tânăr, veselia merge cu dânsul; noi ce ne facem? Tu o să iai rachiul în cap, ca să uiţi; eu, sărmana, îmi voiu stânge focul cu lacrimi. Pentru cine să mai gătesc borş, pe cine s'aştept seara cu samovarul gata, şi la ce să mai fac frumos prin casă? Vom sta prostiţi ca urşii în vizuină iarna, când îşi sug laba. Sărmana de mine şi de mine, se bocea Maruşca.

— Las, mamă, vă voiu scrie.

— Hei, dragul mamei, pe unde vă duc ei, trebue vreme nu glumă, să ne vie scrisoare.

— Cu Dumnezeu şi cu Ţarul nu te poţi bate. Mai bine cumpără peşte, fă o mâncare bună, să mai prindă şi el inimă.

— Aşa-i ! Dumnezeu ştie ce mâncare şi ce milă o mai avea între străini şi la blestematele de maimuţe galbene.

— Tinereţa birue toate. Poate dă D-zeu şi stărue Neamţul să continească războiul. Atunci face Milenco o primblare şi peste două trei-luni e îndărăpt.

Astea nu le credea Cola. Le spunea, să încurajeze pe Milenco.

— Hei! gândea el, „ştiu eu mulţi cari au murit de frică, înnainte de a da ochii cu duşmanul."

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaliterara.ro/index.901-1932

XIV

De cum s'a hotărât plecarea lui Irimel, îndată ce vor fi împlinite formele, meşterul Cola abia vede de lucru. Pe după amiază, lasă tot baltă şi merge la cârciumarul de peste drum, să mai afle veşti din Asia răsăriteană, şi să mai prindă ceva curaj cu câte-va stacane de rachiu.

— Rău, rău mă doare'n suflet după băiat! Cuminte, harnic, bun ca o mamă; de când are şi el copeicele lui, odată nu vine seara cu mâna goală. Al meu să fie, nu mi-ar fi mai drag şi n'ar ţinea la noi mai mult! De sfântul Niculaiu mi-a dăruit o şapcă, dar s'o vezi, ce frumoasă! N'am purtat în viaţa mea aşa odor. Ce să fac? Curaj, Cola! Nu-i aşa, gospodin Ivan?

De inimă rea, bea de zvântă...

— Vezi bine! Ce-ţi ajută inima rea? Merge omul şi'n foc. Are zile? Scapă. Nu? Se'neacă şi c'o sămânţă de dovleac.

— Aşa-i. Dar vezi, eu ştiu ce-i bătălia. Foame, frig şi boli. Să ferească Dumnezeu! Acasă, baba plânge; eu le fac la toţi curaj, şi-i greu să dai altora ce tu singur n'ai!

De inimă rea, Cola bea de zvântă. In fiecare seară e ameţit.

A venit şi ziua plecărei. Irimel nu era fricos. La vârsta lui, omul nu crede'n moarte şi nu se teme de ea. Dar grozav îl durea supărarea părinţilor. A-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

cuma nu mai era copil, înțelegea ce-i durerea. N'a fost sânge din sângele lor și totuși la ei găsise milă și viață ticnită. Nici-o dată vre-o vorbă rea ori dojană, chiar de greșea ceva.

Cu o zi înnainte, Marușca pregăti bucate reci de carne și de pește. I-a cumpărat pachete de ceai și i-a dat primineli. Mereu se'nvârtea sărmana prin casă, căuta'n ladă, în sărtare, ce-ar mai găsi potrivit, să-i dea. I se părea că dându-i cât mai multe, i se ogoae suferința despărțirei. De odată sări arsă de pe pat, merse la iconostas, îl deschise, luă o iconiță mică îmbrăcată cu argint. „Ține, Milenco, e Maica Domnului. Am cumpărat-o dela un călugăr dela Sf. Munte. Îți va fi de ajutor; atârn'o la piept". Singură îl desfăcu și i-o puse, făcându-și cruce.

Cola, amețit mai mult de supărare decât de băutură, privea cu ochii în lacrămi, cercând să râdă de zăpăceala nevestei.

— Fă-ți curaj, Marușca. Hei! hei! cu el treci și puntea iadului.

— De cât ai bea mereu, mai bine ai da băiatului banii.

— Par'că trebue să-mi spui tu? Uit'te, Milenco punga asta cu tot ce-i într'însa, atârnă-i-o, babă, subt cămașă. În armată fură mai rău ca la codru.

— Las', tată, vă trebue vouă. De mine vede el Țarul.

— Păn' la D-zeu, sfinții te mânâncă. Ia banii, cu bani scapi de multe nevoi.

La vremea hotărâtă, au fost cu toții la gară. Lume, de n'ai unde lăsa un ac. Părinții și rudele petrec recruții ce trebue să plece acolo de unde poate n'aveau să se mai întoarcă! Sărutări între părinți și fii, frați și surori. Ca și cum ar fi voit să le rămâe neșterse îmbrățișările celor mult iubiți. Mamele plân-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistelor literare din 1901-1932

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII” SIBIIU

geau cu hohot, surorile își șterg mereu lacrimile. Tații tot strâng și iar strâng mânile fiilor, dându-le poveațe, rugându-i să scrie cât mai des. Soldații, stăpânindu-și durerea, doar n'ar mai mări jalea celor scumpi inimii lor, își ascund teama de grozăviile ce-i așteaptă; o înfățișare silită, trăsăturile feței le sunt schimonosite de simțiri ce se luptă între ele.

Părinții și rudele petrec recruții...

Dacă un pictor ar fi aruncat pe pânză fețele acestor suflete muncite, n'ar fi fost mai puțin grozave la vedere decât ale celor din iadul lui Dante.

De trei ori a sunat plecarea. Bieții recruți, cu lacrimile'n ochi, se despart de cei iubiți.

Sună și goarnele! In sfârșit s'au urcat în vagoane Lumea a tăbărât pe șine. Mamele cu ochii sticloși,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

plini de lacrimi, își strigă feciorii, doar i-or mai vedea odată. Mașina fluieră mereu, doar ar despărți lumea, dar în zadar. A trebuit să vie cazacii s'o alunge de pe șini, să poată trece trenul. Ca să nu audă bocetele mamelor, soldații încep a cânta cât îi ținea gura: „Boje Tari hràni". Fiecare se'ntreba de ce pleacă băiatul lor? Pentru ce să se bată cu niște maimuțe? Nu se dumireau ce are țarul cu acești pitici, și cum îndrăznesc ei oare să stea împotrivă puterei împărătești?

Trenul se oprea prin gările: Razdelnaia, Balta, Elizavetgrad, Orel și multe altele. La Samara s'a oprit mai mult. Aci era lume adunată ca și aiurea; au dat soldaților ceai, țigări, zahăr, turtă dulce și urări de biruință.

Noaptea dormeau care cum puteau, fiind înghesuiți ca sardelele. Tăceau unii, alții cântau, alții jucau cărți. Il îndemnau și pe Irimel, dar el le spunea că n'are bani. Tot la Samara le-au dat foi ilustrate, în care vedeai japonezii mici și piperniciți, călări pe cai numai pielea și oasele. Un cazac lua în suliță câte zece de-o dată. Cei mai mulți soldați nu știu ceti. Fac haz, crezând tot ce li se spune. Irimel învățase în școală despre japonezi. Știa că-s un popor de aproape patru-zeci și șapte de milioane, că au școli, armată, stat bine organizat, fabrici, oameni învățați și că sunt foarte mândri. Incercă a spune adevărul la vre-o câți-va. A fost cât pe ce să-l bată, subt cuvânt că ține cu dușmanul, de vreme ce icoanele sunt dela Țar și nu pot să mintă.

Treceau zile și nopți, și ei par'că stăteau pe loc. Aceeași stepă nesfârșită acoperită cu zăpadă groasă. In nemărginirea ei, trenul părea o furnică. Noaptea auzeau urletul lupilor flămânzi. Frigul se'nteția mereu. Li se dădea soldaților porții de rachiu. Irimel abia

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dlr=1901-1932

îl gusta; îşi topea cu el zăpadă şi făcea la maşină ceaiu.

— Frate, îi ziceau soldaţii, la bătălie trebue curaj. Fără vodcă nu merge, bea! Nu-l arde.

Popasul cel mare aveau să-l facă la lacul Baikal. Unii povestesc minuni despre el. Zic că-i adânc de mii de verste şi limpede că vezi în el ca'n palmă. Alţii, că are peşti cu solzii de aur, dar că-i poţi

Gerul era îngrozitor...

prinde numai noaptea. Se'ntrebau unii pe alţii, cum îl vor trece. O fi oare îngheţat, să meargă în sănii? Ori vor fi pus şine pe ghiaţă? Alţii doreau să-l treacă în vapoare tăietoare de ghiaţă, dacă n'o fi destul de groasă. Dacă s'o rupe, nu mai dai ochii cu maimuţele galbene să-ţi sărezi inima cu ele. Să faci atâta drum, ca să te'neci? Treaba asta o puteam face la Odesa, fără să ne trudim atâta. Marea-i destul de adâncă şi acolo, ziceau alţii mai hazlii.

In drumul lung, care-a ţinut săptămâni întregi, lui Irimel îi treceau prin minte toate amintirile vieţei. Ştia că-i de alt neam, îşi amintea limba din copilărie. Or mai fi trăind oare părinţii cari l-au făcut?

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

O scăpa el odată din războiul acesta, să meargă în țara Moldovei, să-și caute părinții? Pe cât își amintea, dânșii aveau moșie, erau oameni bogați. Pornit pe acest drum lung, la capătul căruia era moartea, își amintea mai deslușit copilăria. Se'ntreba: de ce merge el să se bată și, poate, să și moară?

Soldații au făcut multe popasuri, păn' s'ajungă la Baikal. Pe unde nu erau case, făcuseră căzărmi, la Obi, la Krasnaiarsk și'n alte locuri.

Când a ajuns și Irimel la Baikal cu alți soldați întâlniți în cale, apa era înghețată. Cu toată grosimea gheței, de vre-o doi metri, era limpede ca de cristal, și dând la o parte zăpada, se vedea păn' în adâncul lacului. S'a cercat să pună șini, să treacă locomotive ușoare cu câte un vagon; dar nu s'a putut. Se rupea ghiața. Au hotărât să treacă pe jos, cu sănii trase de cai. In Martie tot au așezat șine. Era ger înfrozitor. Au împărțit soldaților cojoace, ceaiu cald și mănuși, înainte de-a pleca. Peste trei mii de cai trăgeau săniile pe ghiață.

Noaptea aprind felinare, pe la toate stațiile de pe lac, trag clopote, ca să nu rătăcească drumul. Primejdia cea mare era să nu înghețe în vremea nopței, când îi prindea somnul. Groaza cea mare o aveau să nu vie vre-un cutremur, care rupe ghiața și-i înghite pe toți. Avuseră grijă să fie pe lac tâmplari cu grinzi și scânduri, la întâmplare să facă podețe peste crăpături.

Irimel avea cu dânsul cele trebuitoare pentru scris. De când plecase, trimisese câte-va scrisori acasă. După trecerea Baikalului, a scris tot ce-a văzut și ce-a pățit.

Se'mprietenise c'un recrut, fiul unui negustoraș de la un sat de lângă Odesa; acesta nu știa a scrie, l-a rugat pe Irimel să-i facă și lui o scrisoare.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Revista Ansamblu a României 1901-1932

— O să-ţi spun. Tu să scrii întocmai vorbele mele. Bieţilor părinţi le va părea că m'aud pe mine vorbind. Abia într'o lună de vor primi scrisoarea. Păn' atunci, unde vom fi noi?

„Scrie" zise Pavel, aşa-l chema pe recrut.

— „Prea scumpi şi cinstiţi părinţi şi dragă surioară:

„Noi am poposit patru zile. Am ajuns foarte obosiţi, de vreme ce au trebuit două zile, ca să trecem peste Baikal, şi toată vremea ningea. La doi dintre tovarăşii noştri le-au degerat urechile. Am stat o noapte la Tieplușca, staţie în mijlocul Baikalului. Eram vre-o şaptezeci de oameni. Trebuia să ne sculăm noaptea şi să punem lemne pe foc. Mă mir că nu s'a topit ghiaţa. Ardem de dor a da piept cu japonezii. Sărutaţi pe Lukeria şi spuneţi-i că-i voiu aduce cozi de japonez, să aibă cu ce lega vaca. Acuma, despre petrecerile noastre de aci. Avem cu noi un ovreiu, Iancu, băiat minunat. Tată-său e foarte bogat, zice el.

„Avem cu noi un ovrei Iancu, un băiat minunat"...

„Ne-a învăţat să jucăm cărţi. Joacă foarte cinstit, dar ne-a luat banii toţi! Spune că ştie a număra păn' la un milion! Marcu i-a vândut nasturii dela tunică; dar serjentul l-a bătut pe Iancu şi l-a aruncat în zăpadă. Marcu şi-a cusut nasturii iar la loc. Noi l-am poreclit pe ovrei „Racul", fiindcă se

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

face foarte roş, când îi zici ceva E mândru. Acei dintre noi cărora li-e frig, capătă câte un pahar de rachiu pe de-asupra. E grozav, ce repede poţi îngheţa. Ne trebue, mai mult decât orice, chibrituri, fiindcă trenul nostru e încălzit cu aer cald şi n'avem cu ce aprinde tutunul. Era mai bine dacă aveam o sobă. Iancu avea o cutie plină cu chibrituri. Ni le-a vândut câte unul. Îi datorez o rublă şi 30 de capeice. Am căpătat o grămadă de mahorcă (tutun prost); dar mi s'au stricat toate ţigaretele. Trimete-mi o lulea. Batalionul al doilea din regimentul nostru e la Harbin. Voiu vedea pe tovarăşii cei vechi, de asemenea şi pe Chinezi, cari sunt cu noi. Ce are a face, dacă Englezii sunt împotriva noastră?

„Dacă va fi aşa, vom merge dela Cita şi'n India. Unii din ofiţerii noştri în cel din urmă războiu cu Turcia, s'au scărmănat şi cu Englezii. Turcul, oricum, e mai de seamă decât Japonezul, şi, dacă i-am bătut pe Turci, i-om bate şi pe Japonezi. La Cita ni se vor da cizme noi. Unii soldaţi cari au trecut pe-aci, au venit cu clasa a doua. Noi n'am avut aşa noroc".

După ce Irimel isprăvi scrisoarea tovarăşului, i-o ceti cu glas tare. Acesta, ca mulţumită, voi să-i dea partea de rachiu. Se miră, când Irimel îi spuse că nici pe-a lui n'o poate bea.

Din Harbin, Irimel scrise o scrisoare lungă părinţilor, în care le spunea cum petrece şi cum, după ce se va odihni câte-va zile, va pleca la Port-Artur, unde s'a început lupta aprigă. Tovarăşii lui rămân, dar pe el l-au ales ca mecanic.

„Au mare nevoe de mecanici. Cred c'o s'o duc mai bine decât ca soldat de rând. Merge greu peaci. Mii de soldaţi trebue să păzească drumul de fer, căci Hunhuzii, puşi de Japonezi, pândesc mereu să-l atace.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?dir=_901-1932

„De când mă aflu aci, s'au prins o mulțime și, făr' de multă judecată, li se tae capul. De curând, au adus doi ofițeri japonezi. Erau să pue dinamită de-a lor, mult mai tare decât a noastră, la un pod de drum de fier. Fiind slobod, am mers și eu la judecată. Să vă povestesc cum s'a petrecut:

„Intr'o odae lungă și îngustă, pe unul din pereți, era portretul Țarului. Judecători erau trei ofițeri. Stăteau lângă o masă, pe care era evanghelia și o cruce. La dreapta și la stânga, în fața mesii, stăteau pârâții și învinuitorii, lângă aceștia preotul și tălmaciul. Vinovații sunt îmbrăcați chinezește, cu haine albastre, groase de bumbac, păziți de patru soldați cu baionetele puse. Sala e plină de militari și slujbași, sunt și femei. Trebue să știți, că pe aice sunt o mulțime de femei. Pe cei prinși îi învinue că i-au găsit cu lucruri menite să dărâme podul de fier, având la ei dinamită japoneză și o hartă foarte bună a Mangiuriei. Vezi pe ea toate satele, toate dealurile și apele. Au plecat din Peking cu patru studenți dintr'o școală militară și cu trei Mongoli. Au umblat toată Mongolia. Se'nțelege că lucruri bune n'au pus la cale cu dușmanii noștri. De-acolo au trecut pe pământul rusesc. Și-au lepădat uniformele, s'au îmbrăcat chinezește, ca să meargă cu drumul de fier. Aci i-au prins sentinelele. Nu par oameni răi. Au căutătură deșteaptă, răspund încet. Unul din ei știa puțin englezește, rusește știu amândoi. Pe martori i-au ascultat după ce au jurat pe cruce Cu toată apărarea, i-au pedepsit cu moarte.

„Dușmanii, dacă sfărâmau podul de fier, aduceau cea mai mare slujbă țării lor, de oarece se'ntârzia pe multă vreme venirea armatei și a celor trebuitoare ei. Li s'a făcut numai hatârul să nu fie spânzurați ca spioni, ci împușcați ca militari. Unul e

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

ofiţerul Fukobe, altul căpitanul Oki. Drept să vă spun, de-or fi toţi aşa, apoi sunt plini de curaj. Să vie ei atâta loc, ca să unelteaască în Mongolia şi să dărâme podurile drumului de fier!

„Cu bine. Păn' voiu ajunge la Port-Artur, nu ştiu de voiu mai putea să vă mai scriu.

Milenco

N. B. Ceaiul ce mi-aţi dat şi cămăşile îmi prind foarte bine. Pe-aici e prost şi scump în focul vânăt. Pe la prăvălii, nu se văd cămăşi. Poate oamenii nu obişnuesc. Încă odată, vă sărut şi vă doresc.

Milenco".

XV

„Dragi părinţi! N'am plecat încă dela Harbin. Vă mai scriu tot de-aci. Păn' acuma nu facem nimic. Stăm curat ca vitele la ernat. Harbinul vechiu e nici că se poate mai urât. Cazărmile noastre sunt în oraşul nou. Locul vesel, unde petrec soldaţii şi mai ales ofiţerii, e pristanul, adică portul la apa Sungari. Ce-am văzut aci, nici în Odesa nu se poate. Şi doar sfinţi nu sunt nici acolo. Cafenele cu dănţuitoare de tot felul, beţii cum nu se pomenesc nici pe la noi. Beau ai noştri, până cad pe sub mese, dorm fără saltele, şi, când se trezesc, o iau dela capăt. M'am împrietenit c'un vistavoiu al unui ofiţer bogat.

Mi-a zis într'o seară: „Milenco, vrai să vezi tu ceva, de nici să-ţi crezi ochilor?"

„Vreau, cum nu, Vanuşca", zic eu.

Şi m'a dus seara la o cafenea, unde vine numai lumea bogată. Jucau cărţi. Pe mese era atâta aur şi atâtea hârtii, cum nu mi-aşi fi putut închipui că poate avea cineva.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistelromanesti.ro/index1901-1932

Ce bogaţi trebue să fie, dacă aruncă la joc numai într'o seară atâta amar de bănet! In altă sală cânta muzica : femei şi bărbaţi dănţuiau.

Cred că erau beţi. Prea păreau veseli! Când mergi la moarte, nu poţi fi aşa de nepăsător, fiind treaz. Nu ştiu ce cred ai noştri, de nu ne trimit mai curând la Port-Artur, unde o să fie bătaea cea mai temeinică. Să le taie Japonezilor odată pofta de harţă.

Ştii că tot ne întrebam noi: ce-o fi având Ţarul nostru cu Japonezii?

Iată ce-am aflat dela un mecanic, care-i om cu carte multă. Ţarul a făcut drum de fier prin Mangiuria, o ţară mare prin care mergi săptămâni întregi. Drumul ăsta e de mare folos, fiindcă duce şi aduce mărfuri şi oameni din toate părţile şi merge păn' la mare, la Vladivostoc şi la Dalni (Port-Artur), unde vin vapoare şi corăbii ca şi la Odesa. Se leagă dela Mukden cu Pekingul, capitala Chitailor sau Chinezilor. Japonezii ar voi să nu mai stea aci oşti de pază, nici cârmuire rusească; zic că aşa a fost tocmeala. Cer să lăsăm tot pe seama Chinezilor.

Vezi că Japonezilor nu le e nici de Mangiuria nici de China, dar ştiu că de vor rămânea ai noştri bine întăriţi păn' la Mare, atunci, cu vremea, vor pune stăpânire şi pe Coreea, o ţară mare, mai de jur împrejur cu apă. Coreea e cheia şi lacata ţărei Japonezilor.

. . . . . .

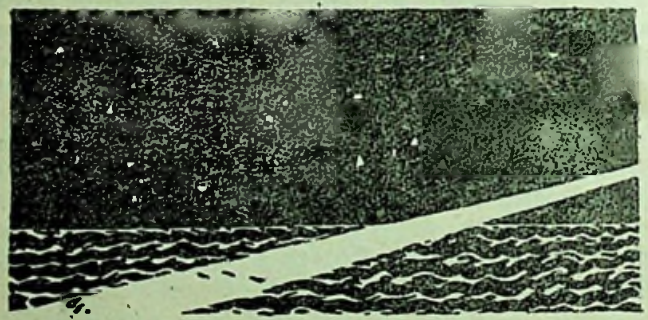
„N'am putut trimite încă scrisoarea. In curând plecăm la Port-Artur. Bătaia s'a şi început, dar ni se cam ascunde nouă.

Japonezii au văzut că ai noştri tot amână mereu răspunsul la cererea lor, ca să ne pregătim mai bine, şi le-a sărit ţandăra. Ambasadorul lor a trântit uşa şi-a plecat dela Petersburg.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

La 26 Ianuarie, pe-o noapte întunecoasă, ai noştri habar n'aveau. Mâncaseră oamenii cina de seară şi se culcaseră. Unde să le treacă bieţilor prin gând, că păgânii vor veni noaptea, ca haitele de lupi? Doar vasele noastre stăteau, ele, gata de războiu în faţa Port-Arturului, cele mari şi cele mici. Stinseseră lumînele şi ofiţerii se dusese în oraş să mai petreacă; era un bal mare. Vezi, să nu vă miraţi voi. Aşa fac ai noştri, ca să uite de moartea care-i aşteaptă: beau şi petrec.

„Zice că era atât de'ntunerec, de-ţi dădeai singur cu degetele'n ochi. Vasul de strajă, Paladà, a cercetat Marea şi n'a văzut nimic, dar fiind el luminat, duşmanul l-a văzut A mai văzut şi intrarea în port şi unde stau vasele, că mai ardeau lămpi electrice şi la gura portului.

Vasul de strajă aruncă raza electrică...

Vasul de strajă văzu, pe aproape de miezul nopţei, o lumină pe mare, aruncă raza electrică într'acolo şi zări trei torpiloare, care veneau asupra lui. Au dat bieţii alarmă, dar ţi-ai găsit să-i sperie! Duşmanul înnainta ca poftit la masă, şi, cât ai clipi,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revista ensiva a românilor 1901 1932

slobozi patru torpile; trei au dat greş, dar una lovi vasul în mijlocul coastei şi-l sili să se tragă la mal, că se scufunda. Alte torpiloare se repeziseră la celelalte vase ruseşti şi sloboziră o mulţime de torpile, care au lovit vasele noastre. De pe ţărm, vezi Doamne, aruncau ai noştri boambe în potriva duşmanului, dar nu nimereau; noi am pierdut trei vase.

„Vistavoiul mi le-a povestit toate astea. Le-a auzit dela stăpânu-său, care-a aflat din ziare străine.

„A doua zi, au venit duşmanii cu cinci-spre-zece vase, şi-au început lupta pe faţă. Zău, mi s'a urât a sta aci, cu mâinile cruce, să văd pe alţii cum beau şi joacă în cărţi. Aşi dori să plecăm odată. Par'că dacă aşi lucra, dacă m'aşi bate, s'ar isprăvi mai curând războiul. De mi-o fi scris să nu mor, m'oiu întoarce acasă. Mult mi-i dor de toţi...

...„Nu v'am putut nici păn' acuma trimite scrisoarea printr'un om care s'o dea la loc sigur, să v'ajungă. Noi n'avem voe să scriem ori şi ce; de aceea trebue să tot întârziu trimiterea. Azi am aflat dela vistavoiu că duşmanii au mai dat gata două vase, la 26 Ianuarie, la Cemulpo, în Coreea. Inceputul e rău pentru noi, dar o da Dumnezeu şi sfârşitul va fi mai bun.

„A doua zi, la 27 Ianuarie, vasele noastre au trebuit să iasă la larg, să se bată. Ai noştri, săracii, s'au bătut vitejeşte. Dar ce folos? Vasele duşmanilor erau îmbrăcate în oţel, iar ale noastre nu. Au ales să sfarme întâiu pe Variag, pe care erau tunuri mai multe. In câteva rânduri boambele duşmane au ucis pe toţi tunarii. Odată una a căzut între boambele noastre. Ce-a fost atuncea, Doamne! Doamne! Flacări s'au înălţat cât catargul, care s'a făcut ţăndări cu pod cu tot. Zice că nu se mai vedeau morţii, ci bucăţi de oameni: ici un picior, colo un cap, din-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

colo o mână. Pe un subofiţer l-au dumicat fărâme, l-au făcut praf, chiar praf, în adevăr. Vasul începuse a se cufunda. Au luat-o repede spre port. Pe oamenii care se mai aflau în viaţă, i-au scăpat vasele străine. „Variag" s'a înnecat. Unul care a scăpat cu viaţă, spune că dela o vreme atâta îi ameţise vuetul, focul şi vederea sângelui, că nu mai ştiau ce fac.

A doua zi, la 27 Ianuarie, vasele noastre au trebuit să iasă la larg, să se bată...

„Soarta altui vas, „Coreeţ" a fost şi mai jalnică decât a lui „Variag". Păcat de atâtea suflete, care au pierit. Căpitanul a văzut că vasul n'o să mai lupte mult, că, deşi avea tunuri, boambele lui nu ajungeau până' la duşman, cădeau în apă, pe când ale japonezilor loveau, par'că le-ar fi lipit cu mâna. Şi gândeşte: vasul neîmbrăcat cu oţel! Atunci căpitanul, de necaz, a pus dinamită la cele două capete şi i-a dat foc. În vreme ce vaporul se lăsa încet spre fund, soldaţii cântau: „Doamne ţine pe Ţar". (Boje Ţaria hrăni).

„Eu zic, tot mai bine a făcut celălalt căpitan. A

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/?rdm=1901-1932

BIBLIOTECA CENTRALĂ a „ASOCIAȚIUNII"

scăpat oamenii, dar nu să-i înnece de voiel Doar e şi păcat.

„Vouă nici nu vă dă prin cap, câte milioane de ruble costă un vas! Dar se zice că, de vom învinge, vor plăti diavolii galbeni tot, cu vârf şi îndesat. Chiar mâine plecăm la Port-Artur. Nu vă fie grijă; dacă are omul zile, scapă şi din apă şi din foc. Chiar de pe „Coreeț" a scăpat unul. L-a prins ca pe un morun, cu cancea, un marinar englez. Eri am fost la un zodier ovreiu. A spus că vom scăpa amândoi, dar că nu odată o să trecem pe lângă moarte. Bun e Dumnezeu. Să ne vedem cu bine.

Milenco".

Ruşii, îngroziți de isprăvile Japonezilor, au început a grăbi cu trimiteri de mecanici, tunuri, muniții şi hrană. Se temeau să nu le taie drumul, că apoi toată graba ar fi fost zadarnică. Se bucurau că ține gerul, căci pe frig Japonezii nu puteau debarca, să le taie drumul spre Port-Artur.

Mergea drumul de fier zi şi noapte. Au trecut fără a se opri mult la Mukden, Liaoiang, prin peninsula Liaotung de-a lungul şi pe la gâtul îngust dela Kinciau. Câmpii pline de zăpadă, dealuri, păduri desfrunzite, cât vedeai cu ochii. Tovarăşii de drum beau, cântă ori joacă cărți. De-atâta drum, le înțepeniseră oasele. Doreau s'ajungă. Tot e mai bună viața în cazarmă, decât hărțuiala drumului de fier. Intr'o seară, se treziră şi la Port-Artur.

De acolo scrise Irimel, la 1 Martie:

„Dragi părinți, vă scriu, deşi D-zeu ştie, când voiu avea prilej să vă trimit scrisoarea. Dar scriu, tot e o mângâiere: îmi pare că stau de vorbă. Doamne, tare mai sunt departe! Numai gândul, meşter neîntrecut, poate ajunge la voi. Uit'te, acum e primă-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vară. Pe la noi ce ceas o fi? Poate abia e amiază. Atunci staţi la masă şi vă gândiţi şi la mine. Dar să vă spun ce-i pe aice. Lumea pleacă mereu. La ce ar sta, dacă boambele cad, când nici te aştepţi? Multe case s'au şi năruit. Japonezii au voit să ne astupe intrarea în port şi au mânat cinci vase vechi acolo, să le înnece chiar în gura portului, dar nu le-a mers! Rău era de ne închideau, ca pe urs în vizuină. Vasele lor erau încărcate cu pietre, cu petrol şi cu dinamită. Voeau să le aprindă, ca să dea foc şi la ale noastre şi apoi să le scufunde. Oamenii de pe dânsele mergeau de voie la moarte. Japonezilor li-i dragă moartea, cum nici nu vă puteţi închipui. Au înnecat două, pe trei au izbutit ai noştri de le-au înnecat de departe. O să aibă ei de furcă mult cu noi.

„Cetatea e bine întărită, şi nu ne pasă. Eu lucrez în atelier, aşa că par'că nici nu-s la război. Numai din când în când se clatină instrumentele de bubuiturile tunurilor. Cu mâncarea încă n'o ducem rău. Ceaiul ce mi-a dat mama îmi prinde minunat de bine, pe-aice e scump şi prost. Nu aveţi nici o grijă de mine. Am scăpăt eu din multe, scăp şi de aci".

XVI

4 Aprilie 1904

„Dragi părinţi!

Vă trimit şi scrisoarea aceasta, tot prin nişte negustori Chinezi. Prin poşta rusească nu poţi scrie nimic despre războiu. Şi ce să scrii alta din tartarul acesta. Zi şi noapte ne-aşteptăm la tot soiul de atacuri şi curse din partea duşmanilor. Togo, fiindcă n'a putut astupa intrarea în port, ca să ducă în linişte oştirea în Coreea, a presurat marea cu mine de dinamită, în preajma vaselor noastre. De altfel, şi ai

Muzeul Digital al Romanului Românesc
Ion Slătineanu și a familiei 1901-1932

noştri au făcut întocmai. Aşa că, dă Doamne bine, nici nu ştii când dai de-o mină şi poac!

„O mină în mare e lucru grozav! Când un vas dă peste ea, în câte-va clipe e praf, fum şi mici fărâmi. Ai zice, că-i măcinat la moara dracului. Câte-va săptămâni ne-au lăsat în pace, după ce au mai cercat odată s'astupe intrarea. Generalilor noştri nu le plăcea liniştea duşmanului. Se temeau că ne pregăteşte ceva. Vre-o câte-va corăbii trimise în cercetare s'au încăerat cu ale Japonezilor. Unele de-ale noastre au păţit-o. Makarof, cel mai mare admiral, a hotărât să iasă cu toate vasele din port. A eşit. N'a văzut nici umbră de japonez. Unde se pitiseră? Naiba îi ştie! In noaptea lui 30 Martie, pe o ploae straşnică, iar a trimis admiralul câte-va torpiloare să caute pe Togo şi vasele lui. Un torpilor al nostru a dat de torpiloare duşmane. Le-a crezut de-ale noastre şi s'a unit cu ele. In ziuă, cunoscându-se greşala, au început a se bate. Mai toţi oamenii au

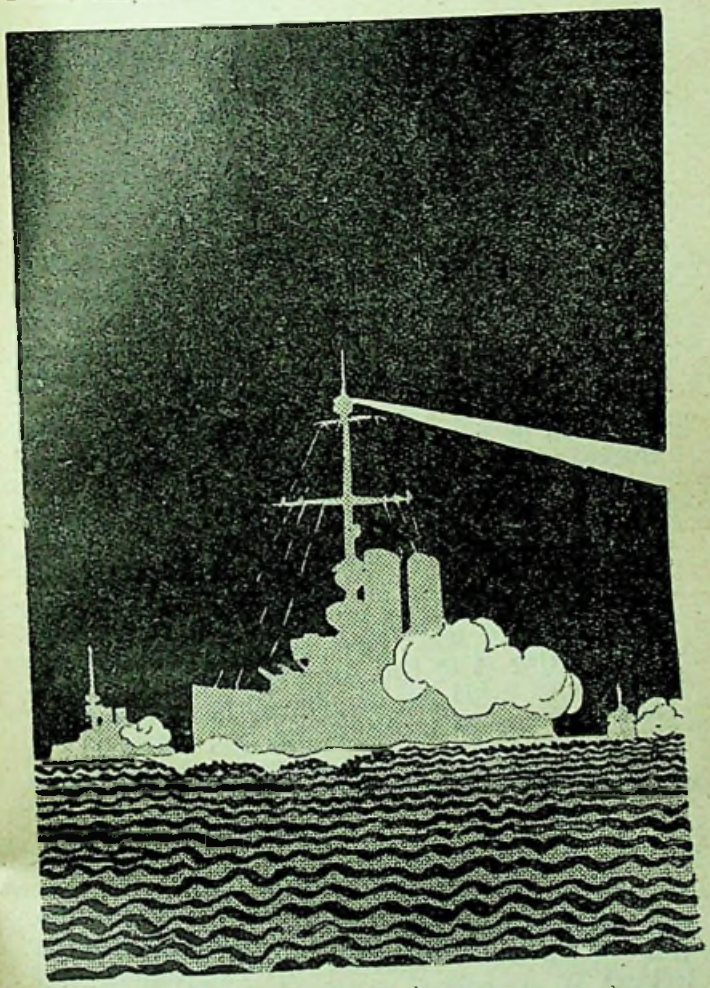
O mină în mare e lucru grozav...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

alergat cu alte torpiloare şi vase ruseşti. Duşmanii au trimis şi ei. A fost bătae în regulă. Un vas mare rusesc „Baian", auzind bubuiturile, a alergat în ajutor. In vremea asta, torpilorul „Straşnîi", lovit de-o boambă care a făcut explozie, s'a înnecat. „Baian", a scăpat numai câţi-va marinari. Duşmanul a tăbărât atunci pe „Baian". Alte vase, cu „Petropavlovsc" în frunte, au intrat în luptă. Duşmanii s'au dat îndărăpt. „Makarof", de-o dată, crezu că-i bine să-i urmărească. Dar, văzând că au o flotă numeroasă pitită după nişte ostroave şi că vor să-l momească la larg, a început să dea îndărăpt. Se apropia ceasul zece, şi se credea că pe ziua aceia nu mai era să fie nimic. De-o dată se auzi o explozie ca de trăsnet, urmată de alta, dela pulberăria vasului. Dela noi, din cetate, s'a văzut un fum gros, galben-verde. Chiurasatul par'că obosit, s'a lăsat pe-o parte. Fundul i s'a ridicat în sus, i se vedeau helicele învârtindu-se, par'că erau nişte mâini cerând ajutor, cercau să se agăţe de ceva. Vasul ardea în flăcări în mijlocul apei. Totul a fost numai o vedenie, o nălucă; în două minute nu se mai zărea nimic. Ca prin minune, au scăpat câţi-va ofiţeri, marele prinţ Chiril şi vre-o şapte-zeci de oameni. Admiralul Makarof, un pictor mare, Veresciaghin, o groază de ofiţeri şi vre-o şase sute de soldaţi s'au înnecat.

„Aşa-i că v'apucă fiori, gândind cum, în câte-va clipe, atâtea suflete s'au prăpădit? Şi tot tineri, unul şi unul. Fusesem şi eu într'o Duminică pe vas, Doamne, ce de minuni am văzut acolo! Saloane pentru ofiţeri, toate cu oglinzi şi mobile scumpe, covoare de nu te'ndurai să calci pe ele, frumuseţi ca din basme. Dar tunurile, maşinele măestrite, te apuca ameţală privindu-le. Aşa vas costă vre-o douăzeci de milioane de ruble! Dar ce să faci, dacă oa-

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Alte vase de-ale noastre, cu „Petropavlovsc“ în frunte, au intrat în luptă...

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

menii sunt lacomi! Când am fost pe vas, niște ofițeri scriau acasă. Unul zicea celuilalt:

— „Cine știe? Poate asta o fi cea din urmă scrisoare ce va primi biata mama dela mine!"

— „Nu vorbi prostii, Vanef! Vasul nostru ține piept și cu tartarul iadului!"

Vezi? Săracul! Lui îi spunea inima!

„Of! dragi părinți, mult poate răbda sufletul omului! Mă mir că nu nebunesc, văzând atâtea grozăvii. Când eram copil, nu puteam vedea să tae cineva o pasere, plângeam și trebuiau să mă mintă c'au cumpărat-o tăiată gata; odată, am plâns o zi întreagă să nu tae un pom din livadă. Altă dată, când a venit un casap să ia o vacă la tăiat, l-am alungat cu pietre, atât eram de milos! Și acum văd cele mai grozave cruzimi.

„Afurisiții de Japonezi așezaseră, cu o seară mai înnainte, minele peste care au dat vasele noastre. Se pare că anume ne momiră, ca, ori la eșire, ori la întoarcere, să ne rupă gâtul, de vreme ce le-au așezat la locul unde se înșira flota noastră în linie de bătae. După mine, fapta asta e mai rea decât o hoție. Înțeleg să te bați, dar s'ascunzi subt apă mașini care să ucidă mii de oameni în câte-va clipe! Nu-i cuvânt, și ai noștri tot așa fac! Războiul din ziua de azi e de-o mie de ori mai crâncen și mai grozav decât cele de demult!

11 Mai 1904

„Tot n'am putut trimete încă scrisoarea. Așa-i cu Chinezii, sunt minciunoși. Dar să vă mai scriu din câte auzim și noi. Or fi or nu adevărate, Dumnezeu știe. Nu era destul că ne-au înfrânt pe mare, mai trebuea să ne bată și pe uscat! Tot credeam că, poate, pe mare au vase mai bune decât noi și ofi-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromaneasca.ro/mdr/1901-1932

ţerii cari ţintesc cu tunurile, par'c'ar avea ochi de drac. Se zice că mai au şi ofiţeri englezi Dar pe uscat, gândeam c'o să le venim de hac.

„Cu toate astea, ne-au bătut şi pe uscat. Iată-i trecuţi peste Ialu, în Mangiuria. Bătaea dela Chiulanceng or pomeni-o mulţi. Tot tunurile ne-au dat gata. Cum au văzut duşmanii că ai noştri dau îndărăpt, au luat podişul cu asalt pe din două părţi. Dacă au văzut nevoea, Ruşii au stricat două-zeci şi patru de tunuri şi şase maşini şi s'au retras repede, dând foc la toate merindele şi la tot nutreţul ce aveau la Antung.

Se vede că Dumnezeu ne-a uitat. E prea prea. Ruşii aveau în faţă apa Ialu; apă, nu glumă! Erau stăpâni pe-un podiş şi pe dealuri, unde făcuseră întăriturí. Şi cu toate astea, ne-au bătut! Nu e lucru curat Unul dela artilerie mi-a şoptit că tunurile noastre nu fac două capeice, de vreme ce nu ajung pe duşman. Bubue numai, ca la paradă.

„La bătaea dela Ialu, Japonezii erau sub comanda lui Kuroki. Se zice că el nu merge în fruntea armatei. Zi şi noapte, caută cu ochianul şi cu spioni şi dă ordine prin sârme. Nime nu ştie când doarme. Par'că nu-i om. In câte-va zile, au durat şi pod peste Ialu. Şi ai noştri să nu-i poată opri! Vezi că unii lucrau şi alţii băteau cu tunurile, aşa că Ruşii n'aveau ce face, se uitau la ei cum durau pod, să vie şi să-i ucidă!

Dacă fac ei aşa minuni, musai că ne bat. Cum? Nu ştiu. Doar avem şi noi tunuri, suntem întăriţi, avem şi merinde berechet. Dar tot o să ne găsască ei ac de cojoc. Cu bine şi să ne vedem sănătoşi, dacă oiu avea zile să scap. Mai rău e că soldaţii au pierdut curajul! Milenco"

. . . . . .

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Generalul Kuroki caută cu ochianul.. şi dă ordine prin sârme.

17 Mai. Port-Artur. 1904.

„Dragi părinţi!

„Poate aţi primit scrisoarea ce v'am trimis. De ce ne temeam, n'am scăpat. In noaptea de două-zeci Aprilie, Japonezii au venit cu două-spre-zece vase vechi de comerţ, să ne astupe gura portului. Noi străjuiam pe Dealul de Aur. O fi fost unul de noapte. Straja dela lumina electrică vede numai decât un

Muzeul Digital al Romanului Românesc

vas. Tunurile noastre încep s'arunce boambe, şi-l înnecă aproape de ţărm. Ai noştri, cu lumina electrică, tot cercetau mereu Marea. Iată că la vre-o şapte mii de metri, vedem torpiloare şi de-o dată se mai ivesc două vase albe, mari, venind în goană turbată. Boambele noastre îl ţintesc pe cel dintâiu, şi, ca un om lovit de moarte, cade la fund. Japonezii strigă: „Banzai!" păn' îi acopere apa; celelalte vase nu dau îndărăpt şi s'apropie mereu. Izbutesc s'ajungă unde e intrarea îngustă şi acolo se înnecă.

„Va să zică, şi-au împlinit planul! Iată-ne închişi în port! Vasele noastre nu vor putea eşi, păn' ce nu vom sfărâma cu dinamită vasele înnecate în calea noastră şi pline cu pietre şi ciment!

„După asta, au putut debarca în linişte patru-zeci de mii de oameni, sub comanda generalului Oku; de acuma ne putem crede ca şi închişi în Port-Artur, căci duşmanii au pus mâna pe limba îngustă de pământ, care leagă pământul nostru de Liaotang. Cu mare greutate, au reuşit să fugă Alexief, locţiitorul Ţarului, marele principe Chiril şi câte-va trenuri de fugari, guri de prisos aci. Generalul Stössel, comandantul cetăţei, a dat un ordin de zi, prin care ne îndeamnă să ne facem datoria, vestindu-ne că duşmanul o să ne împingă oştile şi o să ne împresoare cetatea.

„Japonejii au stricat drumul de fier pe 20 de kilometri. Drept, au şi ei pierderi. Li s'au înnecat câte-va vase, care au dat peste mine puse de noi. Mai ales unul mare şi frumos ca şi „Petropavlovsc" al nostru, i-o fi ars şi pe dânşii la ficaţi. Dar tot ei mai cu noroc. Al lor s'a înnecat pe încetul, nu ca al nostru, de-o dată. Aşa c'au scăpat pe jumătate din oameni şi nici n'a murit, ca la noi, aproape tot statul major. Cheia Port-Arturului e lângă Chinciau, aproape

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr/1901-1932

de limba de pământ cea lată de doi kilometri şi jumătate.

„Aci avem întărituri şi tunuri pe muntele Nansan. In şanţuri şi'n gropi sunt aşezate mine legate cu sârme, pe care le putem aprinde cu electricitate. Maica lui Dumnezeu, când or da peste ele! Mai sunt şi nişte garduri de sârmă ţepoasă; îmi ziceam, când s-or repezi la asalt, cad de-a berbeleacul şi i străpung cuile. Păn' să se descurce, îi împuşti. Doamne, câte născocesc oamenii, să se omoare unii pe alţii, par'că moartea n'are destulă grijă să-i secere! Fiindcă mă pricep la maşini, m'au trimis la tunurile dela Nansan. Ce-am văzut aci, oiu spune şi la cei morţi. Aveam aşezate cu temeiu şase-zeci de tunuri, unele foarte mari, şi altele nişte maşini care trag câte patru cinci-sute de gloanţe pe minută. Cartuşele vin aşezate pe o panglică şi, când încep a păcăi, curg ca grindina! Nu se mai aude nici în cer, nici în pământ, te apucă o vâjâială în urechi, se face un miros de pucioasă, că nici în tartar nu poate fi mai îngrozitor! Trebuea s'alerg de colo, colo, îndată ce se hrentueau puţin. Lupta cea înverşunată a fost la Chinciau.

„O negură deasă învălue armatele, par'că şi soarele se'ngrozise de atâta măcel şi sânge. Câte-va vase duşmane din golful Chinciau vărsau asupra noastră boambe. Noi din întărituri plouam cu gloanţe şi boambe, de care Japonezii nu ţineau seamă: dădeau busna ca orbii. Câtă vreme Marea era tulburată, nu se puteau apropia şi nu ne păsa de ghiulele; dar când spre seară s'a liniştit, ne-au luat duşmanii pe din două părţi cu tunurile. Ne slăbeau puterile, văzând cu ochii. Apoi se răped la asalt şi'ncepe lupta piept la piept. Pe ofiţeri i-au stâns. Ii cunoşteau de pe uniforme. Ai lor, mai nu se deosebesc de soldaţi.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
existentransilvan.ro/mdr 1901-1932

Se cunosc însă în de ei, numai după niște steluțe. Își iubesc gradele, ca ochii din cap. Am fost față, când un ofițer de-ai lor a căzut. S'au repezit câți-va soldați în juru-i, făcând pavăză cu piepturile lor, în vreme ce unul îi lega rana. Au și drept să-i iubească; gradele socot pe cei mici ca frați. Ce oameni! Să-i fi văzut cum rădicau mânile în sus și se repezeau cu piepturile în baionetele noastre, iar alții treceau pe delături, prin golurile deschise!

„Mă rog, destul să vă spun că noi am avut vre-o cinci sute de morți, iar ei de zece ori pe atâta. Că, vezi, ei se luptau făr' de adăpost, iar noi din șanțuri. Erau și mai mulți morți, dar au prins veste de mine și le-au tăiat sârmele. Spionii lor le-au spus-unde să le caute.

„A fost o clipă, când mai mai să ne tae drumul spre cetate. Un fior de moarte a trecut prin toți ai noștri. Nu știai, să te bați ori să fugi și să lași atâtea tunuri în mânile lor! Pierduserăm cu toții capul. Dumnezeu să-l odihnească între cei drepți pe preot, care, luând crucea în mână și cântând un psalm, a tăiat drum printre dușmani. Era o vălmășeală de moarte, ne băteam, care cu săbii, care cu pistoale și baionete. Dacă am scăpat unii cu zile, e că moartea nu mai putea dovedi. Uit'te, așa am pierdut șase-zeci și opt de tunuri și zece mașini din cele care trag câte cinci sute de gloanțe pe minută. Am fost în mijlocul morței. Te deprinzi cu ea. De ce vezi că mor mai mulți, de ce nu te mai temi. Ba, la urmă, ți-i lihamete de viață, atât te zăpăcește de cap bubuitul tunurilor și zâzâitul ascuțit al gloanțelor. Uneori ți se face galben înnaintea ochilor și te-apucă o sfârșeală, că zici: „Doamne, de s'ar isprăvi odată". Câte-va zile mi-a bubuit capul de vuetul tunurilor. Acuma suntem închiși de-al binele.

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1937

Ai noştri însă beau şi petrec, ca la nuntă. Cafenele, teatre, dănţuitoare, par'că nici nu le pasă! Zic că aşa mai uită de moarte. Pe când Japonezii, ferit-a Sfântul de aşa ceva! Sunt cu adevărat pustnici. Nu beau nici o băutură spirtoasă; beau numai ceaiu şi fumează ţigări. Straşnici oameni! Aşa ne spun spionii cari vin de-acolo! Ce vrei? Ei ştiu tot ce-i la noi. Zice că nişte ofiţeri de-ai lor au fost servitori, aci în cetate, la nişte coloneli. Avem şi noi câţi-va prinşi. Se arată oameni buni, nici n'ai crede că pot să omoare pe cineva. Unul ştie ruseşte şi-i zic odată:

— „Cum muriţi voi aşa de veseli?"

— „Cum"? îmi răspunde el, mirându-se. „Mama nu moare cu drag pentru copilul ei? Tot aşa murim şi noi pentru neam, pentru Dai Nipon (Japonia mare), în care trăesc sufletele noastre ale tuturor, cum în copil trăeşte sufletul mamei".

„Vezi, cu aşa oameni e greu de luptat! Dacă ei îşi iubesc patria şi neamul, cum mama îşi iubeşte copilul, s'a isprăvit!

De-acum, Dumnezeu ştie de vă voiu mai scrie. Suntem închişi din toate părţile, ca ursul în vizuină, ba mai rău: se pregătesc să ne dea cu fum la nas! Togo a publicat şi poroncă de blocare. De acum nu mai are voe nime să facă negoţ cu noi, să ne aducă de-ale mâncărei.

Vă sărut cu drag. Milenco"

25 Ianuar 1905

„Dragi părinţi!

„Mult v'o fi păsând vouă, de când am plecat, dar mie îmi pare un veac, fiindcă multe am văzut şi am suferit. Am trecut printr'atâtea, încât mă mir c'am rămas cu zile, şi cum de n'am înebunit. Vă spun

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

drept: nu te mai temi de moarte, după ce vezi cum cad duşmanii în jurul tău ca snopii de grâu; te deprinzi. Când eşti în foc şi vezi doborâţi pe cei de alături cu tine şi nu ştii când te-o nimeri, doreşti să se isprăvească mai repede. Mă credeţi? E mai puţin greu să mori, decât să stai mereu cu groaza în inimă.

„Ferice de cei ce mor de-o dată! Vai şi amar de răniţi. Păn' să le dea îngrijire, se chinuesc! Şi ce folos, de scapă? Unul olog, altul ciung ori orb!

„Mă rugam lui Dumnezeu zi şi noapte, că decât aşa, mai bine să mor pe dată.

„Dar, iată-mă scăpat, adică prins de Japonezi. Voi de acolo nu ştiţi nimic, iar ce credeţi că ştiţi sunt scornituri şi minciuni. De aci, din Japonia, vă pot scrie drept şi nu pe'nconjur, tocmai cum s'au petrecut lucrurile.

„Mă aflu la Japonezi ca prins de războiu de vre-o opt zile. Incep a mă întrăma puţin. In cetate, în urmă duceam lipsă de toate.

„Ne dădeau nişte făină de orz fiartă. Stam zi şi noapte într'o cazemată, deşi ca sardelele. O necurăţenie, de te miri cum n'a izbucnit o ciumă pe lângă alte boli. Nu-i minciună, că dacă are omul zile, scapă din foc şi din apă!

„Aice avem îngrijire, cum nici nu vă închipuiţi. Băi dese şi primenele curate, lucruri nepomenite în cetate.

„De scăpat, am scăpat; dar când mă gândesc la pagubele şi grozăviile ce au suferit ai noştri, mi se strânge inima. Par'că mă văd şi acuma cum plângeam când ne-au pornit şi vedeam pe cetate şi pe vasele noastre unde atâţia au murit, fluturând, în locul steagului cu vulturul împărătesc, de ale lor, cu Soarele împrăştiind raze roşii. Drept, că roşii de

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

sânge! Doamne, ce de-a sânge şi de-al nostru şi de-al lor! Aci am văzut cum viaţa omului în războiu preţueşte cât şi a unei muşte, pe care o turteşti fără păsare, ba chiar cu ură şi necaz. Dar a cui e vina? De Japonezi, să nu credeţi cele ce se spuneau, că sunt sălbateci. Nu. Sunt mai civilizaţi decât noi. De aceea ne-au şi bătut. Ce ştiu doctorii noştri, pe lângă ai lor? La ei, rănile se vindecau mai toate. Ştiţi de ce? Innainte de-a începe o luptă, toţi soldaţii se scăldau şi luau primenele curate. De aceea, nu aveau pe ei molime care să căţălească rănile şi să facă puroiu. Rana o legau îndată cu doctorii, şi'n câte-va zile se şi vindecă.

„Noi aci trebue să ţinem curăţenie, la alte cele nu ne pun.

„D-voastră nu ştiţi nimic, cum ne-am bătut la Port-Artur şi cum a căzut cetatea. Acum, neavând ce face, o să vă scriu din cele ce-mi voiu aduce aminte, şi ce am aflat dela unii şi alţii, aci. Ce ştiţi din gazete, mai toate sunt minciuni. Un lucru e sigur: în războiul acesta, dreptatea nu e de partea noastră. Şi tata bine zicea, că noi Ruşii căutăm pe dracul cu lumânarea, de ne ducem să ne batem cu un popor necunoscut şi care, la urma urmei, nu ne face nimic. Zău, mă gândeam la istoria lui Machedon. Când împăraţilor li se urăşte cu binele, bagă noroadele în foc.

„Doamne, cum ne minţeau mereu! In fiecare zi, vorbe şi vorbe, care de care mai umflate. Să ţinem voiniceşte, că nu mai e mult până să-i batem pe duşmani! Că la Liaoiang s'a schimbat comanda şi că Kuropatkin ne trimite ajutor s'arunce pe Noghi în Mare şi să despresoare Port-Arturul!

„Săracul Port-Artur! Ştiu că l-au ajutat!

„Kuropatkin, om cuminte, vedea bine că nu va

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/md/1901_1932

putea despresura Port-Arturul. I-a venit însă poroncă dela Petersburg, că musai să ne scape de japonezi. Uşor de dat porunci de departe! Generalul Kuroki, după bătaea dela Ialu, înnaintase mereu, şi, cu toată greutatea drumului, era la trecătorile munţilor Fen-Yang-Su, cât p'aci s'ajungă la Liaoiang. Îi mai venise şi alt general în ajutor: Oku, care, după bătaea dela Kiunciau lăsase pe Noghi să înconjoare Port-Arturul, iar el înnaintase de-a lungul căei ferate spre Liaoiang. Nici năzdrăvanii din basme nu-s mai deştepţi ca generalii lor. Când hotărăsc un lucru, e hotărât şi ese la capăt bun!

„Kuropatkin, săracul, destul om şi cuminte, înţelegea că a trimite oameni la Port-Artur, e a-i arunca în gura lupului, de vreme ce aveau pe Oku în faţă şi pe Nodzu din partea răsăriteană, iar dinspre apus flota lor putea s'aducă ori când oşti noi.

„Cei dela Petersburg habar n'aveau de vitejia Japonezilor, de iscusinţa şi tunurile acestora, precum şi de mintea neîntrecută a lui Kadorna, care a făcut planurile, nici de Oiama, mai marele oştilor, care, când i se da un plan de luptă, avea armata aşezată ca'n palmă şi era sigur de izbândă, cum ar fi un jucător bun la o partidă de şah.

„Împăratul nostru, îmbătat de a tot puternicia lui, credea că-i de-ajuns să poruncească lui Kuropatkin, să bată pe Japonezi şi musai trebuea să'nvingă! Dar Japonezii au Împărat pe Mutsuhito, care a făcut dintr'o Japonie veche, rămasă'n urmă, o Japonie nouă, mai civilizată decât Rusia. Doctorii lor sunt doctori, nu glumă. Spitalele lor sunt curate, cum n'am mai văzut. Nu e japonez care să nu ştie a ceti. Au şcoli mult mai bune decât ale noastre. Am atâtea de spus, că le şi zăpăcesc. Cum vă spuneam, vine poruncă numai decât să despresoare Port-Arturul. Asta a

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

venit pe la mijlocul lui Maiu. Kuropatkin era la Liaoiang, în faţa lui Kuroki. Pe Stackelberg îl trimesese cu 30000 de oameni c'o săptămână înnainte, însă la Vafangku îl aştepta Oku.

„S'au bătut patru zile. Aci s'a dovedit deplin că Japonezii sunt neîntrecuţi la bătaea cu tunurile. Din 16 tunuri ale noastre, pe 13 le-au zdrobit cu cai şi cu ofiţeri cu tot. Pe Stackelberg l-au luat la goană. Deci nu mai aveam nici o nădejde de ajutor din afară. Pe la 10 Iunie, ai noştri au crezut să iasă din port, socotind c'or putea scăpa spre Vladivostok. Togo i-a făcut să'nţeleagă că zădarnice le sunt încercările şi ne-a mai betegit un chiurasat.

„Japonezii nu se grăbeau, dar cât mergeau, mergeau la sigur. Pe la mijlocul lui Iulie, Kuroki a trecut munţii, bătând pe Ruşi. Oku înnainta tot spre miază-noapte, iar Nodzu se apropia prin trecătorile dela răsăritul peninsulei Liaotung. Ruşii, urmăriţi de aceşti trei generali, s'au tras după mai multe înfrângeri, spre Liaoiang. Al patrulea, Noghi, strângea tot mai din scurt Port-Arturul, în înţelegere cu Togo, care lucra pe mare. Toate acestea mi le-a tălmăcit pe larg un japonez rănit, cu care sunt prieten. Să nu credeţi c'a fost lesne luarea Port-Arturului. Noghi avea 60 000 de oameni, cari cum cădeau, îi înlocuea cu alţii trimişi din Japonia, odihniţi şi cu dor de-a muri pentru patrie.

„În fiecare zi, făceau un pas spre noi, luau deal cu deal. Cu pierderi îngrozitoare, au pus mâna pe dealul Lupului şi de aci începură a arunca boambe în cetate. N'oiu uita cât oiu trăi, boamba ce-a căzut la zece metri de mine, în faţa unui ofiţer ce eşise din cafenea. L-a făcut mii de bucăţi, într'o clipă par'că n'a mai fost. A trebuit să ne pitim în cazemate. Doamne, ce viaţă de cârtiţe!

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Flota noastră era menită să piară din pricina tunurilor de pe uscat; căci nici odată vasele nu se pot lupta cu tunuri d'astea. S'au încăerat ea şi cu Togo, dar a trebuit să se întoarne îndărăpt; unele din vase s'au înnecat, altele au scăpat în porturile neutre, dar le-au dezarmat şi pus sub pază păn' la sfârşitul războiului. Celelalte au intrat iar la Port-Artur. Mai mare mila, sărmanele, în ce hal au ajuns!

„La 3 August, a sosit un maior japonez cu un steag alb. Noi, când l-am văzut, ne bucuram, că poate a dat Dumnezeu şi s'a făcut pace. Maiorul a arătat lui Stössel că în zădar se mai luptă, că e păcat să se mai verse atâta sânge.

— Dacă e păcat, conteniţi voi ataşurile, le-a zis Stössel.

— Păcat, d-le general, de atâtea vieţi tinere pierdute în zădar. Noi nu vom umili pe nime, suntem gata a lăsa garnizoana Excelenţei Voastre să iasă cu arme cu tot şi să se ducă la armata generalului Kuropatkin. Nu e o propunere de învingător, ci de egal.

— Datoria de soldat ne zice să ne luptăm cât vom putea ţine piept. De bună voe, nu dăm cetatea.

„Peste puţin a venit în locul lui Noghi, Iamagata. Acesta era şi mai şi. A hotărât că trebue luată cetatea cu orice preţ, înnainte de a ne veni nouă ajutor pe apă din Europa.

„Doamne, dragi părinţi, cine n'a văzut războiul acesta, nu ştie ce-i grozăvia pe lume. Era o zi nouroasă; de atâta praf şi fum, se'ncruntase şi vremea, se speriase norii, alergau pe cer din toate părţile. Japonezii, vre-o şapte sute la număr, vreau să treacă o vale, în care ai noştri aşezase mine. Când i-au văzut pe toţi în cursă, au aprins minele, căci aveau la ele sârme electrice. Cât ai clipi, i-a făcut pe japonezi

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

mici fărâme. Eram tocmai pe un deal, la un fort, să dreg niște tunuri.

„Am auzit ca un muget de fiară speriată și de-o dată se ridică din sute de locuri limbi de foc și-am văzut căzând jos o ploae de țerână, de sânge și de bucăți de trupuri. Zguduirea a fost atât de mare, că ne-am prăbușit la pământ. Ofițerii noștri râneau de bucurie, zicând: „Asta-i pentru Petropavlovsc".

„După mine, omorurile cu dinamită, fie pe uscat, fie pe apă, nu mai sunt războiu, ci adevărate crime! Da, acuma văd eu că nu-i pe lume fiară mai cruntă decât omul. Barim leul, tigrul, ucid să mănânce; dar oamenii se ucid cu sutele de mii, pentru niște lucruri care s'ar putea regula prin bună înțelegere. Însă de vreme ce nu-i așa, se vede că nu se poate. In zădar a zis Hristos: „Pace vouă".

„Pentru luarea fiecărui deal se luptau crâncen. Noi din cetate îi topeam, dar ei nu dau îndărăpt. Călcând peste leșurile tovarășilor lor morți, mergeau înnainte. La început, credeam că vor lua forturile, așa veneau cu pieptul deschis la gloanțe și boambe. Dar forturile nu sunt glumă. Sunt niște ziduri numai din piatră, înnalte cât o casă cu multe caturi, încunjurate de jur împrejur cu șanț adânc. Pe buza șanțului, bine adăpostiți și cu tunuri așezate la îndămână, stăteau ai noștri; iar de sus din fort trăgeau făr' de grijă cu tunurile și cu puștile, ori aruncau cu mâna boambe. Puteți să vă închipuiți, ce anevoe era de apropiat. Tunurile noastre din fort stăteau sub bolți de oțel, se iteau c'o mașină de trăgeau boambe și pe dată s'ascundeau iarăși.

„Japonezii nu făceau șanțuri, deși aveau și mașini de săpat, dar vorba-i că nu era pământ, ci numai stâncă. Le-a dat prin gând s'aducă saci cu pământ și să s'ascundă în dosul lor. Nevoea e cel mai bun

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistaromania.ro/mdr1901-1932

dascăl. Dar nici aşa, lucrul nu mergea; atunci pe ascuns şi prin locuri potrivite, au făcut săpături pe sub pământ, ca să pătrundă sub şanţuri şi sub forturi. Pe de-o parte, le băteau cu tunurile şi pe de alta, le sfărmau cu minele. Cum vedeau că s'a sfărmat o parte din fort, porneau la asalt; ca orbii dădeau năvală: nu le păsa nici de boambe, nici de gloanţe şi nici de suliţi.

„Cei mari tot ne încurajau, dar noi vedeam că suntem pierduţi. Pe fiecare zi, tot mai tare eram strânşi în cuşcă şi încunjuraţi din toate părţile. Nu ni se mai putea aduce nici pe furiş hrană, ori muniţii; de soldaţi, nici vorbă. Straşnic om, Oyama. După ce-a văzut că la Port Artur treaba merge şi că-i vorba numai de timp, a plecat să pue carul pe roate şi la Liaoiang, unde se'ntărise Kuropatkin ca într'o cetate, cu şanţuri adânci şi cu tunuri. Kuroki era la răsărit, Oku la apus şi Nodzu la mijloc. Destul că i-au încunjurat aşa de bine pe Ruşi, încât i-au bătut şi au luat şi Liaoiangul cu o mulţime de tunuri, cu mâncare şi tot ce s'a găsit într'o tabără aşa de mare. Ai noştri, cât pe ce de nu s'au înnecat. Abia au apucat să treacă podul de peste Taitsiho, mergând spre miază-noapte către Mukden. Vai de sufletul lor! Fără drumuri, înnotau prin noroae desfundate.

„Mulţi au murit de boli şi oboseală!

„Noi mai primeam din când în când câte-o veste. Acuma toată nădejdea o puneam în flota cea mare a lui Rojdestvenski, care plecase din Europa spre noi.

„Kuropatkin voea să se retragă tocmai la Tienlin, ca să poată primi ajutoare mai lesne, iar Japonezilor să le vie tot mai greu.

„Pe de altă parte, Japonezii au stat să se odihnească şi să-şi întărească poziţia de la Liaoiang. Dânşii

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

voeau cât or înnainta să fie siguri, nu mergeau ca ai noştri la noroc. Dela Petersburg, dădeau porunci peste porunci, crezând că fac mare ispravă. Fără să ştie ce-i la noi, şi cu ce duşman avem a face, ne trimit vigavor să atace numai decât pe Japonezi.

„Birtul Kuropatkin mult s'a supărat, dar ce să facă? Porunca împărătească trebue ascultată. In ziua de 19 Septembrie, a plecat iar asupra Japonezilor. Credea că i-o bate şi ne-o veni nouă în ajutor, doar n'om cădea păn' o veni flota lui Rojdestvenski!

„Japonezii, prin spioni chinezi, ştiau tot ce se pregăteşte în tabăra Ruşilor. Ai noştri habar n'aveau nici câţi japonezi au în faţă! Aceştia se întăriseră bine cu de toate, pusese mâna şi pe drumul de fier.

„La 26 Septemvrie au început Ruşii lupta pe toată linia, dela răsărit la apus. S'au bătut 13 zile. Ce folos? Am pierdut 50.000 de oameni! Pentru noi, pieri orice nădejde de ajutor. In apropierea ernei, au stat din bătaie cei dela Mukden, ernând oştile faţă'n faţă.

„La Port-Artur, am început iar să ne batem la 18 Noemvrie. Japonezii şi-au pus ochii pe un deal înnalt, de unde puteau să ne înnece flota. A fost o luptă straşnică. Soldaţii şi ofiţerji năvăleau cu atâta curaj, că te îngrozeau. Aci a murit al doilea şi cel din urmă fiu al generalului Noghi. După o zi de luptă, au luat dealul. Au cercat ai noştri din porturile vecine să-i oprească, dar cum cădeau zece, năvăleau alţi două zeci. Sufletul lor par'că e altfel decât al nostru. Ei cred că după moarte se fac sfinţi şi vin în ajutorul celor ce se luptă. Peste câteva zile, au luat alt deal şi aşa încet—încet au pus mâna pe toate întăriturile dela apus. După asta, ne-au înnecat cu boambe vre-o câteva vase de războiu ce mai rămăseseră. Cu maşinele ce săpau într'una,

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mem1902-1932

au sfărmat şi luat toate forturile cele mari. Ai noştri pierduseră orice curaj. Te băteai de sufletul Naibei.

„Spitalele pline de bolnavi: 16000 de oameni zăceau ca vai de ei. Sub arme erau cam tot pe atâţia, dar şi aceştia zăceau de-a'n picioarele. Pe feţele tuturora, galbene şi obosite, citeai desnădejdea, durerea pentru cei pierduţi în zădar. Orice îndărătnicie era în dauna noastră. Mulţi, de suferinţe, nu mai doreau să scape, ci să moară odată, să li se curme chinurile. Stössel, văzând în ce hal sunt oamenii, a trimes sol de închinare.

„Iamagata nu s'a împotrivit la nimic, şi a primit condiţiile. Ofiţerilor şi vistavoilor le-a dat voe să se întoarne în Rusia, dar mai întâiu, să jure pe cinste că nu vor mai purta armele în războiul acesta; pe soldaţi i-au dus în Japonia prinşi, pe bolnavi i-au îngrijit întâiu să se vindece.

„Cetatea, cu tunuri şi tot ce se afla în ea, a căzut în mânile duşmanilor. Noi, umiliţi, nu ştiam cum ne vom piti. Ei veseli strigau în toate părţile: banzai! par'că nici nu pierduseră atâţia prieteni şi rude! Oameni buni, viteji, dar tari la inimă. Noi stam umiliţi, ei lucrau în toate părţile, ca albinele. Curăţau spitalele, regulau porturile, aşezând tot ce era de seamă la locuri cuvenite. Iţi era ruşine de neregula şi murdăria ce găsiseră la noi! Am plecat printre cei dintâiu şi de Crăciun eram în Japonia, la Nagasaki. Oraşele lor n'au clădiri ca ale noastre, dar sunt curate şi cu grădini frumoase. Oamenii sunt buni. Aice am găsit o mulţime de prinşi din luptele de la Ialu şi din alte părţi.

„E unul care vede de noi, ne-a luat numele şi locul de unde suntem. Intre prinşii de aci, chiar acum am întâlnit doi basarabeni; vorbesc limba mea din copilărie. M'am împrietenit cu ei, sunt oameni

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

învăţaţi. Le-am povestit, cât mi-am adus aminte, de când eram mic. Dânşii au zis că vor scrie la un ziar din ţara românească, de unde m'au furat ţiganii. Se poate că părinţii mei trăesc. Din câte le-am povestit, zic şi ei că trebue să fie oameni avuţi.

„Pe cât îmi amintesc, stăteau bine de oarece aveau moşie. Le-am spus că satul se numea Cornu, dar atâta nu-i de ajuns, trebue ştiut de ce oraş ori judeţ ţine. In Rusia, n'am voe să mă întorc. Dacă mi-aşi afla părinţii, poate mi-ar da voe să merg în România. Să veniţi şi voi acolo. Nu credeţi că pot să vă uit vre-odată. Fără să fiu al vostru, aţi avut milă de mine ca un tată şi mamă adevăraţi! Acum vă doresc sănătate. Indată ce aflu ceva, vă scriu.

Multe sărutări, Milenco"

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Întoarcerea

„Dragi şi scumpi părinţi,

„Voiu începe cu psalmul: „Doamne, mari şi neînţelese sunt lucrurile mâinilor tale!" Mi-a fost dat să trec prin foc, prin apă şi prin sabie, să stau faţă la unul dintre cele mai mari războae dintre două neamuri deosebite, Ruşii şi Japonejii, să văd grozăvii pe care graiul nu le poate povesti, ca la urma urmei să-mi aflu părinţii, care m'au născut şi să-mi pot vedea ţara în care am copilărit. Basarabenii de care v-am vorbit au scris la jurnalul cel mai răspândit din Moldova, „Universul". Ca prin vis, îmi aduc aminte că-l vedeam acasă, şi tata îmi arăta literele de pe titlul lui. Chiar azi am primit bani printr'o bancă engleză, şi chiar mâne pleacă un vapor spre Constantinopol şi Constanţa, iar de acolo păn' acasă merg cu trenul. Am înaintea mea scrisoarea lui bietul tata, scrisă tremurat, ca de bătrân. Îmi spune că biata mama a leşinat la vestea că trăesc. Să vin repede, că e foarte slabă. Doamne! Doamne, n'a ucis-o supărarea; se poate oare s'o omoare bucuria? Dar şase-spre-zece ani de suferinţă, nu sunt glumă.

„Acuma, iată ce vă rog eu. Cum veţi primi scrisoarea asta, luaţi trenul şi plecaţi prin Chişinău la Iaşi, iar de acolo tot trenul vă duce păn' în gara

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/index1903-1932

Bucecea; acolo găsiți o trăsură cu care mergeți la satul Cornu. Poate c'ajungem odată, căci și eu tot la acea gară sosesc. Mi-i dor grozav să vă mai văd, să nu stați o clipă la îndoială. Toată cheltuiala o faceți pe sama mea. Eu am un plan și cred că o să mă ascultați. D-ta. tată, nu vei mai fi putând munci, nu mai ești tânăr, de aceea te-așI ruga frumos să stai cu noi la moșie. Vei priveghea și vei face cât și ce-i putea. De asemenea mama Marușca ar vedea și dânsa de ale casei, căci, pe cât se pare, maica e slabă, iar biata mea doică, îmi scrie tata c'a murit, tot oftând după mine.

„Vă sărut și vă doresc. Al d-voastră fiu

Irimel Milenco"

. . . . . .

Cum s'a nimerit, în Sâmbăta Paștelor Irimel a sosit la Bucecea. Din Constanța, depeșase părinților ziua sosirei la gară. Batiușca a făcut tot ca Rusul. să nu-și desmintă neamul. A stat la Bucecea două săptămâni; mergea în fiecare zi la gară, întrebând de n'a văzut care cumva sosind un soldat rus. Când s'a coborât Irimel din tren, meșterul Cola numai de cât l-a cunoscut, s'a repezit începând să-l strângă în brațe și să-l sărute cu dragoste.

* * *

Blându se uita uluit în toate părțile, parc'ar fi voit să vadă băiețelul de acum cinci-spre-zece ani. Irimel, îmbrăcat ca un marinar, văzând pe un domn bătrân și o doamnă slabă care se uitau, par'că ar căuta pe cineva, se apropie de ei, zicând:

— Pe cine căutați?

Blându îl privi nedumerit. Cc. Ana, cu presimțirea de mamă, îl prinse de mână, îngânând:

Muzeul Digital al Romanului Românesc
existentialism.ro/arhiva 1901 1932

— Oare tu eşti Irimel al meu?

— Dragă mamă, eu sunt!

Au plecat toţi cinci la Cornu. După atâtea Paşti petrecute în lacrămi, au putut zice şi ei din toată inima: „Hristos a înviat!"

A stat meşterul Cola şi cu Hazaica lui vre-o lună de zile. Nu se mai săturau a-l privi pe Milenco al lor. Le părea bine de fericirea lui şi-a părinţilor, dar li se rupea inima la gândul că ei rămân singuri.

Bîndu se sfătui cu Irimel, cum l-or răsplăti pe Cola de bunătatea lui.

— Dragă tată, bani nu va voi să primească, e mândru. Îndată însă ce voiu putea, plec la Odesa şi-i fac un atelier mai sistematic; dânsul e voinic şi priceput. Nu vrea să rămâe aci.

— Bine, Irimel, puu la dispoziţia ta banii trebuitori.

* * *

In câţi va ani, atelierul lui Cola era vestit. La el se potcoveau caii cei mai scumpi la el se reparau trăsurile cele mai de lux. Îşi cumpărase o casă bună şi Maruşca ţinea servitoare. Meşterul conducea atelierul cu pricepere şi era printre notabilii cartierului.

. . . . . .

Cele mai bune planuri, cele mai puternice aşezăminte, nimica sunt în faţa Domnului.... A venit revoluţia rusească din toamna lui 1917. Au naţionalizat atelierul bietului Cola, i-au luat casa; în vălmăşagul răscoalei, hoţii l-au prădat de tot ce avea. Îl învinuiră că-i contra-revoluţionar, şi cât pe ce de nu l-au împuşcat. A avut noroc de fostul lui ucenic, Saşa, care, aflând că l-au osândit la moarte din pricină că, vorbind cu nişte prieteni, ar fi zis: „Bietul Ţar! Tot era mai bine pe vremea lui!", a venit la Cola pe la miezul nopţei, l-a luat pe el şi pe ne-

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

vastă-sa şi i-a ascuns în altă parte a Odesei, într'o pimniţă. Peste câte-va săptămâni, după ce i-au pierdut urma, îmbrăcaţi în haine de cerşetori şi cu ce-va bani ce-i avea Maruşca strânşi, au trecut Nistrul. Aci cât pe ce de nu i-au împuşcat sentinelele românești. De aci au luat drumul spre Corau.

Când i-a văzut Irimel şi-a zis:

„Doamne, mari sunt minunile tale! Gol şi flămând am ajuns eu, copil, la uşa lor; săraci şi amărâţi, după o viaţă de muncă trudnică, au venit ei la mine!“

ERATA.—La pag. 26, în loc de „heire“, citeşte „heise“.

Muzeul Digital al Romanului Românesc

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

form. 19 / 12/ 2 pag - 560 -

Din Editura „Viaţa Romînească"

	Lei
Octav Botez. Pe marginea cărţilor	40.—
Demostene Botez. Floarea pămîntului (Premiată de Academie) . .	30.—
„ „ Povestea Omului . . .	40.—
M. Carp. Povestiri fantastice	30.—
„ Umoristice	30.—
Otilia Cazimir. Lumini şi Umbre	25.—
Romulus Cioflec. Lacrimi călătoare	35.—
Mihai Codreanu. Cîntecul Deşertăciunii . .	30.—
„ „ Statui (Premiată de Acad.)	30.—
„ „ Cyrano de Bergerac (trad. în versuri) . . . . (sub tipar)	
A. Conta-Kernbach. Boabe de mărgean . .	30.—
V. Corolenco. Fără graiu	40.—
Gala Galaction. Răboj pe bradul verde . .	40.—
C. Hogaş. In munţii Neamţului	50.—
„ Amintiri dintr'o călătorie	50.—
Kotzebue. Lascar Viorescu	40.—
„ Din Moldova	35.—
Lucia Mantu. Miniaturi	30.—
I. I. Mironescu Oameni şi vremuri	50.—
R. Rosetti. Cu Paloşul (roman vitejesc din vremea descălicatului Moldovei) . .	150.—
„ Poveşti Moldoveneşti	50.—
„ Amintiri	50.—
„ Pacatele Sulgeriului	50.—
M. Sadoveanu. Umbre	50.—
„ Cocostîrcul albastru	40.—
„ Strada Lăpuşneanu. . . .	50.—
„ Pildele lui Cuconu Vichentie	40.—
„ Lacrimile Ieromonahului Veniamin	30.—

Muzeul Digital al Romanului Românesc
revistatransilvania.ro/mdrr1901-1932

Preţul 40 lei.